

Η κοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

2004

Επισκόπηση

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Πρόλογος

Η έκθεση για την κοινωνική κατάσταση –που δημοσιεύεται ετησίως από το 2000– παρέχει μια διορατική επισκόπηση της κοινωνικής διάστασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ως υπόβαθρο των εξελίξεων της κοινωνικής πολιτικής, και συμβάλει στην παρακολούθηση των τάσεων στον κοινωνικό τομέα σε όλα τα Κράτη Μέλη. Επιπλέον, συνδέεται με άλλες ετήσιες δημοσιεύσεις της Επιτροπής όπως “Η Απασχόληση στην Ευρώπη”, οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και η Έκθεση για την ισότητα των φύλων.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της έκθεσης είναι ότι συνδυάζει αντικειμενικές ποσοτικές πληροφορίες με στοιχεία που προέρχονται από έρευνες κοινής γνώμης. Με αυτό τον τρόπο η Έκθεση συνιστά ένα σημείο αναφοράς, για τις αντιλήψεις και τις τάσεις των ατόμων που ζουν στην Ευρώπη, συνθέτοντας έτσι το συνολικό πορτρέτο για την κοινωνική κατάσταση.

Εφέτος, η έκθεση επιδιώκει να σκιαγραφήσει την εικόνα της κοινωνικής διάστασης στη διευρυμένη Ένωση, εξετάζοντας τόσο τις κοινωνικές τάσεις όσο και τις αναδυόμενες πολιτικές προκλήσεις.

Κύριος Stavros Dimas
Μέλος της Επιτροπής
Απασχόληση και κοινωνικές υποθέσεις

Κύριος Joaquín Almunia
Μέλος της Επιτροπής
Οικονομικές και χρηματοδοτικές υποθέσεις

Περιεχόμενα

1	Η κοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 Κρατών Μελών	6
2	Πληθυσμιακές τάσεις στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση	8
3	Κοινωνικές και οικονομικές τάσεις, συνθήκες διαβίωσης και ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου	11
4	Κοινωνική προστασία και κοινωνική συνοχή	16
5	Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ατζέντα στην Ε.Ε. των 25	22
Παραρτήματα:		25
1	Στατιστικά Πορτραίτα	26
	Γήρανση του πληθυσμού	26
	Μετανάστευση και άσυλο	27
	Εκπαίδευση και τα αποτελέσματά της	28
	Δια βίου μάθηση	29
	Απασχόληση	30
	Ανεργία	31
	Δαπάνες και έσοδα της κοινωνικής προστασίας	32
	Κοινωνικές παροχές	33
	Δαπάνες για την πολιτική της αγοράς εργασίας	34
	Κατανομή του εισοδήματος	35
	Νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος	36
	Νοικοκυριά ανέργων και χαμηλοί μισθοί	37
	Γυναίκες και άνδρες σε θέσεις λήψης αποφάσεων	38
	Αποδοχές γυναικών και ανδρών	39
	Προσδόκιμο ζωής και υγείας	40
	Ατυχήματα και προβλήματα υγείας που συνδέονται με την εργασία	41
2	Κύριοι κοινωνικοί δείκτες ανά Κράτος Μέλος και υποψήφια χώρα	42
3	Σύμβολα, κωδικοί χωρών και ομαδοποιήσεις χωρών, άλλες συντομογραφίες και ακρωνύμια	45

Εισαγωγή

Η περιληπτική αυτή παρουσίαση της πέμπτης ετήσιας Έκθεσης για την Κοινωνική Κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, περιλαμβάνει μια επισκόπηση των κυριότερων κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων στην Ευρώπη με τη παράθεση εμπειριστατωμένων στοιχείων και αριθμητικών δεδομένων που σχετίζονται με τη κοινωνική διάσταση της διευρυμένης Ευρώπης. Εξετάζονται τόσο οι διαχρονικές κοινωνικές τάσεις όσο και οι αναδυόμενες πολιτικές προκλήσεις. Η επισκόπηση αυτή, συμπληρώνεται από μια σειρά στατιστικών πορτραίτων που αναφέρονται σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρακτικά καλύπτονται όλες οι κύριες πτυχές της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής: πληθυσμός, εκπαίδευση και κατάρτιση, αγορά εργασίας, κοινωνική προστασία, εισόδημα, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, ισότητα των δύο φύλλων, και υγεία – ασφάλεια.

1. Η κοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 Κρατών Μελών

Με τη διεύρυνση, οι κοινωνικές συνθήκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαφοροποιήθηκαν περισσότερο και οι πολιτικές προκλήσεις αυξήθηκαν. Ωστόσο, ταυτόχρονα, η διευρυμένη Ένωση προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για την οικονομική ανάπτυξη των Κρατών Μελών και, επομένως, περισσότερες δυνατότητες για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών.

Με τη διεύρυνση, ο πληθυσμός της ΕΕ αυξήθηκε κατά 20%, σε περισσότερα από 450 εκατ. άτομα, όμως το ΑΕΠ αυξήθηκε μόνο κατά 4,5%. Έτσι, οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες στην Ένωση θα είναι ευρύτερες, οι αλλαγές θα είναι ουσιαστικές, και οι προκλήσεις δεν πρέπει να υποτιμώνται. Οι διαφορές όσον αφορά την κοινωνική κατάσταση ανάμεσα στην πλειοψηφία των 15 παλαιότερων Κρατών Μελών και των νέων Κρατών Μελών είναι μεγάλες και αναφέρονται σε πολλούς τομείς, όπως τεκμηριώνεται στην έκθεση. Όπως όμως διαπιστώνεται από την περαιτέρω ανάλυση, οι διαφορές αυτές αναφέρονται περισσότερο στην τάξη μεγέθους παρά στη φύση τους.

1.1 Πληθυσμιακές τάσεις: Η πρόκληση της γήρανσης εξακολουθεί να υφίσταται

Με τη διεύρυνση, σχεδόν τα τρία τέταρτα του πληθυσμού κατοικούν σε έξι από τα 25 Κράτη Μέλη, τη Γερμανία, το Ην. Βασίλειο, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Πολωνία και την Ισπανία, ενώ το υπόλοιπο ένα τέταρτο κατανέμεται μεταξύ 19 Κρατών Μελών με μικρό έως πολύ μικρό πληθυσμό.

Η διευρυμένη Ένωση, σε λιγότερο από μια δεκαετία θα χαρακτηρίζεται από επιταχυνόμενη γήρανση ...

Σήμερα, ο πληθυσμός των νέων Κρατών Μελών είναι κατάτι νεότερος από αυτόν των 15 χωρών της ΕΕ. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η διεύρυνση άλλαξε τη δημογραφική πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της δραστηκής μείωσης των γεννήσεων στα περισσότερα Κράτη Μέλη κατά τα τελευταία 15 χρόνια, η σύντομη και συγκρατημένη αναζωογόνηση του πληθυσμού θα δώσει τη θέση της σε μια περισσότερο έντονη διαδικασία γήρανσης. Με άλλα λόγια, η Ένωση θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει το φάσμα της ταχείας γήρανσης και μείωσης του πληθυσμού.

Το προσδόκιμο ζωής σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη μειώθηκε κατά την περίοδο μετασχηματισμού και, παρά ορισμένες βελτιώσεις, παραμένει σημαντικά κάτω από το μέσο

όρο της ΕΕ. Αυτό αντικατοπτρίζει το υψηλότερο ποσοστό θνησιμότητας σε όλες τις ηλικίες σε αυτές τις χώρες, ιδίως για τους άνδρες. Η οικονομική ανάπτυξη και η σταδιακή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην υπέρβαση της αρνητικής επίδρασης που είχε η περίοδος μετασχηματισμού στη θνησιμότητα και να φέρει το προσδόκιμο ζωής στα επίπεδα των 15 χωρών της ΕΕ.

... η γεννητικότητα ήταν πολύ χαμηλή στα νέα Κράτη Μέλη για περισσότερο από μια δεκαετία.

Στα 15 Κράτη Μέλη της ΕΕ, τα επίπεδα γεννητικότητας για τα τρία νότια Κράτη Μέλη είναι μόλις κάτω από το 1,4, ενώ μεταξύ των επτά από τα δέκα νέα Μέλη παρουσιάζονται επίπεδα γονιμότητας της τάξης του 1,3 ή και χαμηλότερα. Στην ΕΕ των 25, σχεδόν τα μισά Κράτη Μέλη εμφανίζουν σημαντική μείωση των επιπέδων γονιμότητας, και για τον λόγο αυτό παρατηρούνται διαφορές ανάμεσα στα Κράτη Μέλη. Πρέπει λοιπόν να ενισχυθεί ο συνδυασμός της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή στις ευρωπαϊκές κοινωνικές πολιτικές.

Η μετανάστευση από την ανατολή προς τη δύση της Ένωσης αναμένεται να είναι συγκρατημένη ...

Η μετανάστευση έχει αυξηθεί σημαντικά σε μέγεθος και σπουδαιότητα κατά την τελευταία δεκαετία. Και στα 15 Κράτη Μέλη της ΕΕ σημειώθηκε μεγάλο μεταναστευτικό κύμα κατά τη δεκαετία του '90 και σε πολλά σημειώθηκε μια ιστορικά σημαντική καθαρή εισροή πληθυσμού.

Η κατάσταση για πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη ήταν μάλλον διαφορετική, αφού η μετανάστευση προς τη Δύση αυξήθηκε. Σε ορισμένες χώρες της Βαλτικής, η ανάπτυξη του πληθυσμού ήταν ακόμη και αρνητική, λόγω της μετανάστευσης προς το εξωτερικό. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία δέκα χρόνια οι μεταναστευτικές τάσεις άλλαξαν σημαντικά στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες μεταβλήθηκαν σταδιακά από χώρες προέλευσης μεταναστών σε χώρες αποστολής - υποδοχής μεταναστών ή - σε ορισμένες περιπτώσεις - κυρίως σε χώρες υποδοχής. Αναμένεται ότι οι βελτιώσεις στην οικονομική κατάσταση και τις συνθήκες εργασίας στα νέα Κράτη Μέλη, παράλληλα με τη δημογραφική γήρανση, θα μειώσει το ρεύμα μετανάστευσης προς την ΕΕ των 15.

...όμως η μετανάστευση προς την Ένωση, συμπεριλαμβανομένων των νέων Κρατών Μελών της ΚΑΕ¹ αναμένεται να αυξηθεί ...

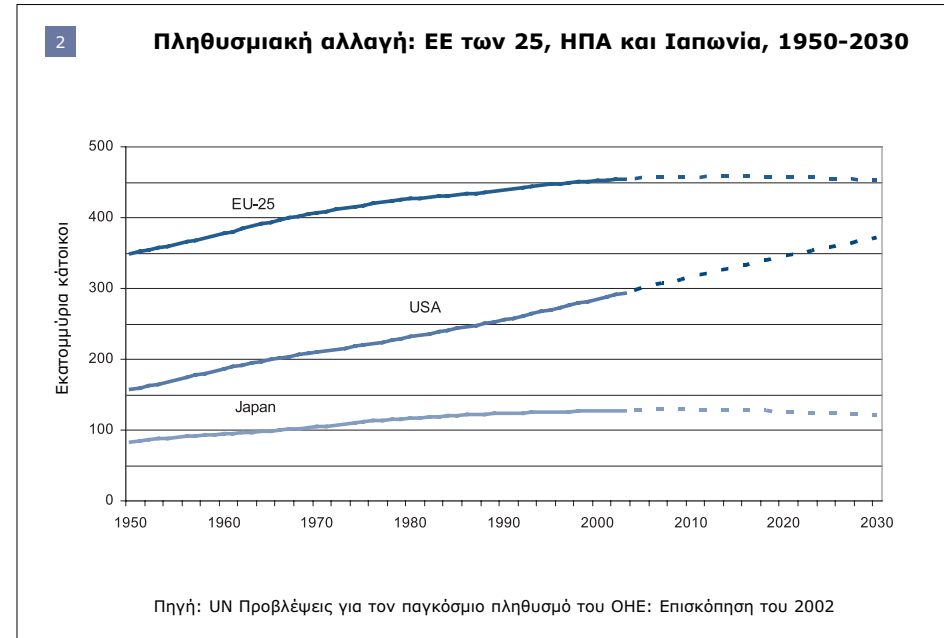
Σήμερα, στην πλειοψηφία των νέων Κρατών Μελών η καθαρή μετανάστευση είναι θετική. Το 2002², αρνητική καθαρή μετανάστευση παρατηρήθηκε στην Πολωνία (-0,03%), στη Λιθουανία (-0,06%) και στη Λεττονία (-0,08%). Ύστερα από τη διεύρυνση, ένα μεγάλο μέρος των ηπειρωτικών εξωτερικών συνόρων της ΕΕ ανήκουν στα νέα Κράτη Μέλη, και τα νέα Κράτη Μέλη μπορούν να καταστούν όλο και περισσότερο χώρες υποδοχής μεταναστών. Οι ιστορικοί δεσμοί με χώρες αποστολής μεταναστών που βρίσκονται ανατολικότερα μπορούν να διευκολύνουν σημαντικά αυτή τη διαδικασία. Η ανάγκη προνοητικής διαχείρισης των μεταναστευτικών πιέσεων και η ένταξη εργαζόμενων μεταναστών από τρίτες χώρες, και σε κοινοτικό επίπεδο, θα αυξηθούν.

...ακόμη - σε έντονη αντίθεση με τις ΗΠΑ - ο πληθυσμός της ΕΕ θα μείνει στάσιμος και θα μειωθεί.

Η αυξανόμενη απόκλιση της πληθυσμιακής εξέλιξης ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΕ, η οποία οφείλεται στην ανάκαμψη των επιπέδων γονιμότητας στις ΗΠΑ και την αύξηση της μετανάστευσης προς τις ΗΠΑ, θα εξακολουθήσει να υφίσταται: ενώ ο πληθυσμός της ΕΕ θα μείνει στάσιμος και θα αρχίσει να μειώνεται, εν μέσω μιας έντονης επιτάχυνσης του ποσοστού εξαρτώμενων ηλικιωμένων, ο πληθυσμός των ΗΠΑ και το εργατικό δυναμικό θα συνεχίσει να αυξάνεται. Στο μεταξύ, η γήρανση και η μείωση του πληθυσμού της Ιαπωνίας θα συνεχιστεί με μεγαλύτερη ταχύτητα απ' ό,τι στην ΕΕ. Οι διαφορές αυτές θα έχουν σημαντικές οικονομικές και στρατηγικές επιπτώσεις, τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

1.2 Τάσεις στην οικονομία και την απασχόληση: Προετοιμασία για βιώσιμη μεγέθυνση

Σε σύγκριση με τα μέσα και τα τέλη της δεκαετίας του '90, η οικονομική ανάπτυξη κατά τα τελευταία τρία χρόνια μειώθηκε σχεδόν κατά το ήμισυ. Όπως διαπιστώνεται στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Η απασχόληση στην Ευρώπη 2003», ύστερα από πολλά χρόνια έντονης δημιουργίας θέσεων εργασίας, η οποία επέτρεψε να ανέλθει το ποσοστό απασχόλησης το 2002 στο 64,3%, η ανάπτυξη της απασχόλησης στην ΕΕ των 15 έμεινε στάσιμη στις αρχές του 2003 και αναμένεται να παρουσιάσει αργή αύξηση στο διάστημα 2004-2005. Παρ' ότι η κατάσταση στα νέα Κράτη Μέλη διαφέρει κάπως, το συνολικό ποσοστό απασχόλησης είναι

χαμηλότερο από αυτό της ΕΕ των 15³. Με βάση αυτά τα στοιχεία, η απασχόληση θα είναι σημαντικό να αυξήσει τη συμβολή της στην ανάπτυξη της Ευρώπης, με την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν από το 2000 και μετά. Σήμερα, τα ποσοστά απασχόλησης είναι ακόμη πολύ χαμηλά και πρέπει να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες από τα Κράτη Μέλη⁴. Ο στόχος του 70% που έχει τεθεί για το 2010 είναι ακόμη εφικτός αν η οικονομική μεγέθυνση οδηγήσει σε ποσοστά τόσο υψηλά όσο αυτά που σημειώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Αυτή η κατάσταση, η οποία είναι συνολικά απογοητευτική, οφείλεται κυρίως στη συνεχιζόμενη ύπαρξη διαρθρωτικών εμποδίων στις αγορές εργασίας και στη συνολικά χαμηλή συμμετοχή ηλικιωμένων εργαζομένων⁵.

Παρ' ότι στην ΕΕ των 15 η αύξηση της ανεργίας ήταν σχετικά περιορισμένη, (8% το Νοέμβριο του 2003), το επίπεδο είναι σχετικά υψηλό σε σύγκριση με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Ταυτόχρονα, η μακροχρόνια ανεργία έφθανε το 3%, με ελαφρώς υψηλότερα ποσοστά για τις γυναίκες. Στα νέα Κράτη Μέλη, το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 15% και η μακροχρόνια ανεργία σχεδόν το 8%, με κάπως μεγαλύτερο ποσοστό για τις γυναίκες.

Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, η μέση ανάπτυξη της παραγωγικότητας ανά απασχολούμενο στην ΕΕ των 15 μειώνεται από τη δεκαετία του '90 και μετά, και σήμερα βρίσκεται σχεδόν στο

1 Νέα κράτη μέλη της ΚΑΕ = Νέα κράτη μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης
 2 Προσωρινά στοιχεία της Eurostat. Η θετική καθαρή μετανάστευση είναι πολύ μεγαλύτερης σημασίας στην Κύπρο (0,97%) και στη Μάλτα (0,48%), όπου τα χαρακτηριστικά της μετανάστευσης είναι παρόμοια με αυτά στα παλαιά κράτη μέλη της Μεσογείου ΕΕ15 χώρες μέλη.
 3 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: «Πρόσδος της εφαρμογής των εγγράφων κοινής αξιολόγησης για τις πολιτικές για την απασχόληση στις προσχωρούσες χώρες», COM(2003)663 τελικό, και έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής SEC(2003)1361 Νοέμβριος 2003
 4 Έκθεση της ειδικής ομάδας για την απασχόληση (υπό την Προεδρία του Wim Kok): «Jobs, Jobs, Jobs - Creating more employment in Europe» (Δουλειές, δουλειές, δουλειές - Δημιουργία περισσότερων απασχόλησης στην Ευρώπη), Νοέμβριος 2003; βλ. επίσης το σχέδιο κοινής έκθεσης για την απασχόληση COM(2004)24 τελικό 24.01.2004
 5 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: «Πρώθηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, μεταρρυθμίσεις για τη Διευρυμένη Ένωση», COM(2004)29.

1% το χρόνο. Τα συνολικά επίπεδα παραγωγικότητας στα νέα Κράτη Μέλη είναι σημαντικά χαμηλότερα από αυτά της ΕΕ – κατά μέσο όρο περίπου στο ήμισυ του επιπέδου της ΕΕ – όμως η πρόσφατη αύξηση της παραγωγικότητας έχει φθάσει το 4% ανά έτος.

Ύστερα από μια περίοδο αβεβαιότητας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2003, υπάρχουν ενδείξεις ανάκαμψης ...

Ύστερα από μια ύφεση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2003, οι οικονομίες της ζώνης του ευρώ και της ΕΕ ανέκαμψαν. Το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το σύνολο του έτους εκτιμάται ότι ήταν 0,4% στη ζώνη του ευρώ και 0,8% για την ΕΕ. Ενόψει της ανοδικής τάσης στην παγκόσμια μεγέθυνση και στο εμπόριο και με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των εγχώριων παραγωγών και καταναλωτών, αναμένεται ώθηση της ανάκαμψης αυτό το έτος. Η προοπτική για το 2004 είναι να ανέλθουν τα μέσα ποσοστά μεγέθυνσης στο 1,7% για τη ζώνη του ευρώ και στο 2% για την ΕΕ, με εναρμόνιή τους περίπου στο 2,4% το 2005.

...η πλήρης αξιοποίηση της ανάκαμψης και της ενίσχυσης της οικονομίας θα απαιτήσει την αποφασιστική μετάβαση σε κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις.

Εκτός από την εξωτερική ώθηση λόγω της παγκόσμιας ζήτησης, οι κύριοι παράγοντες που καθορίζουν την ανάκαμψη περιλαμβάνουν κατάλληλες μακροοικονομικές συνθήκες, συνεχή προσπάθεια μείωσης του πληθωρισμού, κατάλληλες δημοσιονομικές συνθήκες και πρόοδο στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Η ανάκαμψη χαρακτηρίζεται από την αύξηση των επενδυτικών δαπανών, συνοδευόμενη από μια πιο σταδιακή αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Παρά την προβλεπόμενη ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, η παρατεταμένη επιβράδυνση αναμένεται ότι θα συνεχίσει να επηρεάζει αρνητικά τα αποτελέσματα της αγοράς εργασίας.

Η ανάπτυξη της απασχόλησης αναμένεται να ανέλθει στο 0,3% το 2004 και να βελτιωθεί κάπως (0,9%) το 2005. Με τις οικονομικές πιέσεις που προκύπτουν από τη γήρανση του πληθυσμού να γίνονται μεγαλύτερες από ποτέ, είναι σημαντικό να υπάρξει προετοιμασία για την αντιμετώπιση του αντίκτυπου από τη γήρανση των πληθυσμών, στα επερχόμενα έτη πριν από τον κύριο αντίκτυπο των δημογραφικών αλλαγών.

2. Πληθυσμιακές τάσεις στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλωσορίζει 74 εκατομμύρια νέων πολιτών της ΕΕ.

Την 1η Ιανουαρίου 2003, ο πληθυσμός των δέκα νέων Κρατών Μελών της Ένωσης ήταν 74,3 εκατομμύρια, σε σύγκριση με τους 379 εκατομμύρια κατοίκους περίπου της ΕΕ των 15 χωρών μελών⁶. Έτσι, με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο πληθυσμός της ΕΕ αυξήθηκε κατά 20% περίπου, σε ένα σύνολο πάνω από 453 εκατ. κατοίκων.

Η διευρυμένη Ένωση αποτελεί την τρίτη σε πληθυσμό γεωγραφική οντότητα στον κόσμο.

Με τη διεύρυνση, το ποσοστό από τα 6,3 δις κατοίκων του κόσμου⁷ που ζουν στην ΕΕ αυξήθηκε από 6,1% σε 7,2%, καθιστώντας την Ένωση την τρίτη σε πληθυσμό πολιτική οντότητα, μετά από την Κίνα (περίπου 1,3 δις στα μέσα του 2003) και την Ινδία (1,1 δις), αλλά κατά 55% μεγαλύτερη από τις ΗΠΑ (292 εκατ.) και 3,5 φορές μεγαλύτερη από την Ιαπωνία (128 εκατ.).

Ωστόσο, το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει στις χώρες της διευρυμένης ΕΕ μειώθηκε κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και θα συνεχίσει να μειώνεται τις επόμενες δεκαετίες λόγω της ταχείας αύξησης του πληθυσμού στις αναπτυσσόμενες χώρες. Προβλέπεται ότι το 2030 η ΕΕ των 25 θα αποτελεί λιγότερο από το 6% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Η αύξηση του πληθυσμού στην ΕΕ των 25 θα επιβραδυνθεί σταδιακά κατά την επόμενη δεκαετία, πριν ο πληθυσμός αρχίσει να μειώνεται.

Στην ΕΕ των 15, η θετική καθαρή μετανάστευση αποτέλεσε τον κύριο παράγοντα για την αύξηση του πληθυσμού την τελευταία δεκαετία, η οποία χαρακτηρίστηκε από φθίνουσα φυσική αύξηση. Στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης – στα οποία διαπιστώθηκε μια συνεχής αύξηση του πληθυσμού από τη μεταπολεμική περίοδο έως τα μέσα της δεκαετίας του '80 – η αύξηση του πληθυσμού παρουσίασε στασιμότητα τη δεκαετία του '90. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις η εξέλιξη υπήρξε αρνητική, λόγω του συνδυασμού της μετανάστευσης, της δραστηκής μείωσης της γονιμότητας και της απότομης αύξησης της θνησιμότητας. Αντίθετα, η Κύπρος και η Μάλτα παρουσίασαν σχετικά σημαντική αύξηση του πληθυσμού (15,5% και 9,4% αντίστοιχα από το 1993 έως το 2003).

Η γήρανση του πληθυσμού θα αποτελέσει κυρίαρχη πρόκληση και στην ΕΕ των 25.

Η γήρανση του πληθυσμού έχει αναγνωριστεί ως κυρίαρχη πρόκληση για την ΕΕ των 15 και θα παραμείνει και μετά τη διεύρυνση. Παρ' ό,τι ο πληθυσμός των περισσότερων νέων Κρατών Μελών είναι σχετικά νέος σε ηλικία, λόγω των υψηλότερων επιπέδων γονιμότητας κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80 και το μικρότερο προσδόκιμο ζωής, αυτή η ανανέωση του πληθυσμού θα είναι περιορισμένη και προσωρινή. Μακροπρόθεσμα, η διεύρυνση θα επισπεύσει τη γήρανση της ΕΕ, αφού στα περισσότερα νέα Κράτη Μέλη τα επίπεδα γονιμότητας είναι ήδη πολύ χαμηλά.

6 Πηγή: «Πρώτα αποτελέσματα της συλλογής δημογραφικών στοιχείων για το 2002 στην Ευρώπη», Eurostat, Στατιστικές εν συντομία, Θέμα 3, 20/2003.

7 Πηγή για την εκτίμηση του πληθυσμού στον κόσμο, την Κίνα, την Ινδία, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία στα μέσα του 2003, αποτελεί η έκδοση του Population Reference Bureau: «2003 World Population Data Sheet».

Η Αύξηση του πληθυσμού: η επίπτωση της γονιμότητας, θνησιμότητας και μετανάστευσης.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η αλλαγή του πληθυσμού της ΕΕ επηρεάστηκε από τα χαμηλά επίπεδα γονιμότητας, τη συνολικά συνεχιζόμενη αύξηση της μακροζωίας και το υψηλό επίπεδο μετανάστευσης προς την Ένωση.

Τάσεις γεννητικότητας: Λιγότερα παιδιά...

Για πολλές δεκαετίες τα ποσοστά γονιμότητας στην ΕΕ παρέμεναν σαφώς κάτω από τα επίπεδα αναπλήρωσης του 2.1, μια τάση που ενισχύθηκε με τη διεύρυνση. Μεταξύ των νέων Κρατών Μελών μόνο η Κύπρος (1,57 παιδιά ανά γυναίκα⁸) και η Μάλτα (1,51) είναι λίγο πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ των 15 (1,47), ενώ τα άλλα νέα Κράτη Μέλη έχουν ποσοστά γονιμότητας της τάξης του 1,4% ή χαμηλότερα. Στην ΕΕ των 25, η γονιμότητα παρέμεινε 30% κάτω από το λόγο αναπλήρωσης από το 1995.

Εκτός από την Ιρλανδία, η Γαλλία (1,88) – που πρόσφατα κατάφερε να αυξήσει τη γονιμότητα - οι Κάτω Χώρες (1,73) και ορισμένες σκανδιναβικές χώρες (DK (1,73), FI (1,72)) αποτελούν τις εξαιρέσεις όσον αφορά τα χαμηλά έως πολύ χαμηλά επίπεδα γονιμότητας που χαρακτηρίζουν τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη της ΕΕ των 25.

Οι περισσότεροι ερευνητές καταλήγουν ότι οι διαφορές μεταξύ των χωρών οφείλονται σε ένα συνδυασμό εθνικών διαφορών όσον αφορά το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο, τον πολιτισμό και, ιδίως, τα μέτρα πολιτικής. Τα περισσότερα Κράτη Μέλη που παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά γονιμότητας διαθέτουν ένα περισσότερο αναπτυγμένο σύνολο πολιτικών και διατάξεων που υποστηρίζουν και διευκολύνουν τη δημιουργία οικογένειας, τις γεννήσεις και την ανατροφή των τέκνων.

...και σε μεγαλύτερη ηλικία.

Στο πλαίσιο της γενικής τάσης για την αναβολή απόκτησης τέκνων, υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά τη χρονική εξέλιξη των γεννήσεων ανάμεσα στην ΕΕ των 15 και τα νέα Κράτη Μέλη. Επί αιώνες, στην ανατολική Ευρώπη υπήρχε η τάση πρώιμης νύμφευσης και απόκτησης παιδιών, ενώ στη δυτική Ευρώπη οι γάμοι γίνονταν αργότερα και έτσι καθυστερούσε και η γέννηση τέκνων. Από πρόσφατα στοιχεία διαπιστώνεται ότι, αν και η μέση ηλικία των γυναικών που αποκτούν το πρώτο παιδί αυξήθηκε από 24 σε 26 ετών στα νέα Κράτη Μέλη, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερη από αυτήν της ΕΕ των 15, όπου αυτή κυμαίνεται από 26 έως 29 ετών.

Υπάρχουν σημαντικές επιπλοκές για την υγεία από την καθυστερημένη απόκτηση παιδιού. Η συνεχιζόμενη καθυστέρηση όσον αφορά την απόκτηση παιδιού είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνο την ιδιαίτερη αύξηση του αριθμού θεραπειών γονιμότητας αλλά και την αύξηση των ιατρικών επιφυλάξεων όσον αφορά τους κινδύνους για την υγεία, τόσο της μητέρας όσο και του παιδιού, από εγκυμοσύνες σε μεγαλύτερη ηλικία. Επίσης, η ηθελημένη μη απόκτηση τέκνου λαμβάνει σαφώς όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις στην Ευρώπη, αφού σε πολλές περιπτώσεις η αναβολή της απόκτησης τέκνου δεν μπορεί να υλοποιηθεί σε μεταγενέστερη φάση της ζωής.

Το προσδόκιμο ζωής συνεχίζει να αυξάνεται ...

Στο διάστημα από το 1960 έως το 2001, το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση στις χώρες της ΕΕ των 15 αυξήθηκε από 70,1 σε 78,5 έτη (από 67,4 σε 75,5 για τους άνδρες και από 72,9 σε 81,6 για τις γυναίκες). Αποτελεί γενική αποδοχή ότι η αύξηση του προσδόκιμου ζωής στα τέλη του 20ου αιώνα ήταν αποτέλεσμα της αλλαγής στον τρόπο ζωής σε συνδυασμό με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ιατρικής προόδου που ήταν προσιτή σε ένα ευρύ φάσμα του πληθυσμού, μέσω της δημόσιας φροντίδας της υγείας.

...όμως η αύξηση αυτή δεν είναι τόσο σημαντική στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης όσο στις χώρες της ΕΕ των 15 ...

Από πλευράς θνησιμότητας και μακροζωίας, η Μάλτα και η Κύπρος εμφανίζουν γενικά παρόμοια κατάσταση με αυτήν της ΕΕ των 15. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για τα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Το 1960, οι χώρες αυτές διέθεταν επίπεδα προσδόκιμου ζωής κατά τη γέννηση παρόμοια με αυτά της ΕΕ των 15, από τότε όμως η εξέλιξη της θνησιμότητας ήταν πολύ διαφορετική, ιδίως για τους άνδρες. Ενώ η κατάσταση για τους άνδρες στις χώρες της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης χαρακτηριζόταν από στασιμότητα και συγκρατημένες βελτιώσεις, οι χώρες της ΕΕ των 15 μείωσαν σημαντικά τους θανάτους από καρδιαγγειακές παθήσεις και σημείωσαν πρόοδο στην καταπολέμηση άλλων «κοινωνικών» παθήσεων. Επίσης, στις αρχές της δεκαετίας του '90, ο πολιτικός και οικονομικός μετασχηματισμός στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης είχε αρνητική επίδραση στις συνθήκες διαβίωσης και στους πόρους για τα συστήματα φροντίδας της υγείας αλλά και σε άλλα συστήματα κοινωνικής προστασίας, με αποτέλεσμα την αύξηση της θνησιμότητας και τη μείωση του προσδόκιμου ζωής.

Το προσδόκιμο ζωής στις χώρες της ΕΕ των 15 κυμαίνεται σήμερα από 73 έως 78 χρόνια για τους άνδρες και από 79 έως 83 χρόνια για τις γυναίκες. Αντίθετα, στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, το προσδόκιμο ζωής κυμαίνεται από 65 έως 72 χρόνια για τους άνδρες και από 76 έως 80 χρόνια για τις γυναίκες.

Η μετανάστευση έχει καταστεί σημαντικός παράγοντας των πρόσφατων πληθυσμιακών αλλαγών ...

Όσον αφορά την τρίτη κινητήρια δύναμη της πληθυσμιακής αλλαγής, τη μετανάστευση, κατά την τελευταία δεκαετία προσέλαβε σημαντικές διαστάσεις και σπουδαιότητα. Στη μετανάστευση οφείλονται σήμερα τα τρία τέταρτα της καθαρής αύξησης του πληθυσμού στην ΕΕ των 15. Όντως, χωρίς τη μετανάστευση, ορισμένα Κράτη Μέλη θα είχαν μείωση του πληθυσμού τους τα πρώτα έτη της νέας χιλιετίας. Το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90, κατά μέσο όρο το 18% των ατόμων που μετακινήθηκαν προς την ΕΕ ήταν πολίτες άλλων Κρατών Μελών, 27% ήταν υπήκοοι που επέστρεψαν από το εξωτερικό και 54% ήταν πολίτες χωρών εκτός της ΕΕ (Eurostat, 2003). Για το 2001 και το 2002, το επίπεδο καθαρής μετανάστευσης εκτιμάται περίπου σε ένα εκατομμύριο μεταναστών.

Ενώ η εξέλιξη αυτή αφορούσε όλες τις χώρες της ΕΕ των 15 και πολλές από αυτές κατέγραψαν μια σημαντική, ιστορικά, καθαρή μετανάστευση, η κατάσταση σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 ήταν διαφορετική. Σε ορισμένες χώρες της Βαλτικής η αύξηση του πληθυσμού ήταν μάλιστα αρνητική, ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης προς το εξωτερικό.

⁸ Όλα τα ποσοστά γονιμότητας αντικατοπτρίζουν τον αριθμό παιδιών ανά γυναίκα, με βάση τα στοιχεία της Eurostat για το 2002, εκτός από τη Μάλτα και την Κύπρο για τις οποίες τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν το 2001. 9 Μετανάστευση, ένταξη και απασχόληση» COM/2003/0336 τελικό.

Την ίδια περίοδο σημειώθηκε μια διεύρυνση και διαφοροποίηση όσον αφορά τους τύπους μεταναστών, τα χαρακτηριστικά των ροών μετανάστευσης και το συνδυασμό των χωρών προέλευσης και υποδοχής. Επίσης, κράτη που αποτελούσαν χώρες προέλευσης μεταναστών (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα, Ιρλανδία) έγιναν χώρες υποδοχής μεταναστών, με καθαρή εισροή ατόμων, τόσο ιδίων υπηκόων που επέστρεφαν όσο και υπηκόων τρίτων χωρών εκτός της ΕΕ⁹.

Το 2002, ο αριθμός των αλλοδαπών που ζούσαν στις χώρες της διευρυμένης Ένωσης ανήρχετο σε 21,6 εκατομμύρια, δηλαδή ποσοστό περίπου 4,8% του πληθυσμού. Από τα άτομα αυτά, οι υπήκοοι τρίτων χωρών ανέρχονταν σε 14,7 εκατ. (3,3%), ενώ 6,9 εκατ. (1,5%) ήταν υπήκοοι της ΕΕ που ζούσαν σε άλλα Κράτη Μέλη. Το Κράτος Μέλος με τον υψηλότερο απόλυτο αριθμό αλλοδαπών είναι η Γερμανία (7,3 εκατ. ή σχεδόν 9%), ενώ το Κράτος Μέλος με τη μεγαλύτερη αναλογία αλλοδαπών είναι το Λουξεμβούργο (37%, κυρίως πολίτες άλλων Κρατών Μελών). Ο αριθμός των αλλοδαπών αντικατοπτρίζει τόσο σύγχρονες όσο και παλαιότερες μεταναστευτικές τάσεις και τους διαφορετικούς εθνικούς κανόνες για την απόκτηση της ιθαγένειας.

...και η διεύρυνση δεν θα αλλάξει αυτές τις τάσεις, αν και κάποιες προηγούμενες ροές μετανάστευσης θα λάβουν τη μορφή διασυνοριακής κινητικότητας εντός της Ένωσης.

Η έλξη μεταναστών που ασκείται ως αποτέλεσμα της ευημερίας και της γήρανσης του πληθυσμού της ΕΕ δεν θα αλλάξει με τη διεύρυνση. Παρουσιάζοντας ένα μεγαλύτερο βαθμό διαφοροποίησης, η ΕΕ των 25 χωρών μπορεί να καταστεί ακόμη πιο ελκυστική για οικονομικούς μετανάστες. Δεδομένων των ιστορικών και πολιτισμικών δεσμών, τα νέα Κράτη Μέλη στην κεντρική και την ανατολική Ευρώπη μπορούν να αποτελέσουν όλο και περισσότερο χώρες υποδοχής μεταναστών από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης προς την ΕΕ.

Από τη στιγμή που το 2004 τα νέα Κράτη Μέλη θα ενταχθούν στην ΕΕ, ορισμένες μεταναστευτικές κινήσεις που στο παρελθόν αποτελούσαν μεταναστευτικές ροές θα καταστούν εσωτερική κινητικότητα. Παρά τους προσωρινούς περιορισμούς όσον αφορά την κινητικότητα εργατικού δυναμικού, οι προηγούμενες εμπειρίες και οι πρόσφατες εκτιμήσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κινητικότητα εργατικού δυναμικού από τα νέα στα παλαιά Κράτη Μέλη θα είναι συγκρατημένη έως και περιορισμένη, με ειδικές καταστάσεις στις συνοριακές περιφέρειες. Όσο η οικονομική κατάσταση στα νέα Κράτη Μέλη θα βελτιώνεται, το ενδεχόμενο μαζικής μετανάστευσης προς τη Δύση θα μειώνεται όλο και περισσότερο.

Κατά τα τελευταία δέκα χρόνια, οι μεταναστευτικές ροές άλλαξαν σημαντικά στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Στις περισσότερες από τις χώρες αυτές, οι ροές μεταναστών ήταν μικρότερες προς το εξωτερικό απ' ό,τι προς το εσωτερικό. Έτσι, αν και η καθαρή μετανάστευση είναι σχετικά μικρή, σταδιακά κατέστη θετική στην πλειοψηφία των νέων Κρατών Μελών.

Το 2002¹⁰, παρατηρήθηκε θετική καθαρή μετανάστευση στην Ουγγαρία (0,13%), την Τσεχική Δημοκρατία (0,12%), τη Σλοβενία (0,11%), τη Σλοβακία (0,02%) και την Εσθονία (0,01%), ενώ αρνητική μετανάστευση υπήρχε μόνο στην Πολωνία (-0,03%), τη Λιθουανία (-0,06%) και τη Λετονία (-0,08%). Οι εισροές είναι κυρίως από χώρες της ανατολικής Ευρώπης (όπως η Ουκρανία, η Λευκορωσία, η Ρωσία και οι χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης). Η τυπολογία των εισροών προς τα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης παρουσιάζει επίσης μεγάλη διαφοροποίηση, συμπεριλαμβάνοντας όχι μόνο ανειδίκευτους εργαζομένους από περιφέρειες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά και επαγγελματίες με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης, μετανάστες που επιστρέφουν και επαναπατριζόμενους από άλλες πρώην κομμουνιστικές χώρες.

Σημεία συνοπτικής παρουσίασης

- Η διεύρυνση δεν θα αλλάξει τη διαδικασία γήρανσης της ΕΕ. Η δυναμική της οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής προόδου θα συνεχίσει να επηρεάζεται από τη μείωση του ενεργού πληθυσμού και την αύξηση του συνταξιοδοτούμενου πληθυσμού.
- Τα επόμενα πέντε χρόνια αποτελούν την τελευταία δημογραφική ευκαιρία, πριν αρχίσει η ταχεία διαδικασία γήρανσης. Για την προετοιμασία αντιμετώπισης της γήρανσης πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες ώστε να αυξηθεί η απασχόληση και η ηλικία εξόδου από την αγορά εργασίας.
- Τα τελευταία δέκα χρόνια, η καθαρή μετανάστευση αποτέλεσε τον κύριο παράγοντα αύξησης του πληθυσμού στην Ένωση. Στο βαθμό που τα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης θα μεταβάλλονται σταδιακά από χώρες αποστολής σε χώρες υποδοχής, οι πολιτικές για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών θα αποκτούν μεγαλύτερη σπουδαιότητα.
- Με τη διεύρυνση αυξήθηκε ο αριθμός των Κρατών Μελών με πολύ χαμηλά ποσοστά γεννητικότητας. Οι χώρες της ΕΕ που διαθέτουν πολιτικές φιλικές προς την οικογένεια έχουν υψηλότερα ποσοστά γεννητικότητας και συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

¹⁰ Προσωρινά στοιχεία που προέρχονται από τη Eurostat: "First results of the demographic data collection for 2002 in Europe" (Πρώτα αποτελέσματα της συλλογής δημογραφικών στοιχείων), Στατιστικές εν συντομία, Θέμα 3 – 20/2003. Η θετική καθαρή μετανάστευση είναι πολύ μεγαλύτερη στην Κύπρο (0,97%) και τη Μάλτα (0,48%), όπου τα χαρακτηριστικά της μετανάστευσης είναι παρόμοια με αυτά στα παλαιά κράτη μέλη της Μεσογείου.

3. Κοινωνικές και οικονομικές τάσεις, συνθήκες διαβίωσης και ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου

Την τελευταία δεκαετία, οι περισσότερες χώρες της ΕΕ των 15 σημείωσαν συνεχή αύξηση της απασχόλησης, του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και της συνοχής ...

Η εμπειρία στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα στην ΕΕ των 15 από το 1995 και μετά ήταν μάλλον θετική και χαρακτηριζόταν από συνεχείς βελτιώσεις στην απασχόληση και στο πραγματικό εισόδημα καθώς και από μείωση των ανισοτήτων.

Επειδή τα Κράτη Μέλη των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ των 15 συνέχισαν να βελτιώνουν τη σχετική τους θέση, η Ένωση σημείωσε σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των Κρατών Μελών καθώς και μεταξύ των περιφερειών εντός των χωρών της. Η Ιρλανδία αποτελεί την πιο αξιοσημείωτη περίπτωση, όπου το εισόδημα της ανήλθε στο 125% του μέσου όρου της ΕΕ το 2002, σε σύγκριση με μόνο το 80% που ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '90.

...όμως στην πλειοψηφία των νέων Κρατών Μελών δεν έχουν γίνει ακόμη πλήρως ορατές οι αναμενόμενες βελτιώσεις από τις πρόσφατες αλλαγές.

Αντίθετα, οκτώ από τα δέκα νέα Κράτη Μέλη – αυτά της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης – αντιμετώπισαν μια σοβαρή κοινωνική και οικονομική κρίση, αφού έβγαιναν από μια μακρά περίοδο οικονομικής στασιμότητας κάτω από το παλιό καθεστώς και άρχιζαν μια πορεία προς την οικονομία της αγοράς. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, οι πολίτες σε αυτές τις χώρες αντιμετώπισαν μια ταραγμένη και συχνά πολύ δύσκολη μεταβατική περίοδο που χαρακτηριζόταν από οικονομική αστάθεια, ριζικές πολιτικές αλλαγές και θεσμικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ενώ μικρά τμήματα του πληθυσμού είδαν ριζική βελτίωση των κοινωνικών και των οικονομικών τους συνθηκών, πολλοί βίωσαν μέτρια μόνο πρόοδο σε ένα λιγότερο ασφαλές πλαίσιο. Για μια μειοψηφία, οι συνθήκες διαβίωσης έγιναν χειρότερες.

Παρά τη σχετικά συνεχή οικονομική ανάπτυξη από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και μετά, οι χώρες αυτές απέχουν ακόμη πολύ από την επίτευξη του μέσου επιπέδου του ΑΕΠ των χωρών της ΕΕ των 15. Η πλειοψηφία αυτών των χωρών ισοσκέλισε τις απώλειες που σημειώθηκαν στην πρώιμη μεταβατική περίοδο, όμως ορισμένες βρίσκονται ακόμη κάτω από το επίπεδο του ΑΕΠ που είχαν επιτύχει όταν καταργήθηκαν τα παλαιά καθεστώτα. Ωστόσο, το 2001 και το 2002, τα νέα Κράτη Μέλη είχαν επιτύχει πολύ υψηλότερα ποσοστά ανάπτυξης του ΑΕΠ απ' ό,τι η ΕΕ των 15 και πολλές από τις σημερινές προβλέψεις δείχνουν ότι βρίσκονται σε καλή πορεία επίτευξης ταχύτερης οικονομικής μεγέθυνσης μετά τη διεύρυνση, σημειώνοντας έτσι πρόοδο στην επίτευξη πραγματικής σύγκλισης.

Στη διευρυμένη Ένωση οι ανισότητες στο εισόδημα ανάμεσα σε περιφέρειες και Κράτη Μέλη θα είναι μεγαλύτερες ...

Οι διαφορές όσον αφορά την κοινωνική και οικονομική κατάσταση στις χώρες της ΕΕ των 15 και στα νέα Κράτη Μέλη είναι ιδιαίτερα έντονες στον τομέα της κοινωνικής συνοχής¹¹. Ενώ οι διαφορές όσον αφορά τις αμοιβές ανάμεσα στις χώρες και τις περιφέρειες στην ΕΕ των 15 μειώθηκαν σημαντικά από το 1995 έως το 2002, κατά την ίδια περίοδο διευρύνθηκαν μεταξύ των νέων Κρατών Μελών.

Με τη διεύρυνση σε 25 Κράτη Μέλη, οι ανισότητες στην Ένωση όσον αφορά το εισόδημα διευρύνθηκαν σημαντικά. Από τα νέα Κράτη Μέλη, μόνο η Κύπρος διαθέτει κατά κεφαλήν ΑΕΠ πάνω από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ των 25. Σε περιφερειακό επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το 10% του πληθυσμού που ζει στις περισσότερες ευημερούσες περιφέρειες της ΕΕ των 25 είναι σήμερα 4,5 φορές υψηλότερο από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του 10% του πληθυσμού που ζει στις λιγότερο ευημερούσες περιφέρειες.

Επομένως, με τη διεύρυνση θα ξαναδιατυπωθεί το θέμα της κοινωνικής συνοχής στην Ένωση. Οι προκλήσεις για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής τόσο μεταξύ όσο και εντός των Κρατών Μελών θα είναι μεγαλύτερες και περισσότερο σύνθετες. Η πρόσφατη επιτυχία όσον αφορά τη μείωση των διαφορών μεταξύ Βορρά και Νότου στην ΕΕ των 15 – όπου τα μεσογειακά Κράτη Μέλη έφθασαν την υπόλοιπη Ένωση – θα επισκιαστεί από το μέγεθος της νέας διαίρεσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης που θα προκύψει από τη διεύρυνση.

...και, παρ' ό,τι τα επίπεδα σχετικής φτώχειας στα νέα Κράτη Μέλη τείνουν να είναι περιορισμένα ...

Ένα θέμα προς εξέταση είναι η σύγκριση των μέσων ευκαιριών με τη χρήση στοιχείων του ΑΕΠ και ένα άλλο θέμα είναι η εξέταση της κατανομής του εισοδήματος στην κοινωνία και ιδίως της έκτασης της σχετικής και της απόλυτης φτώχειας. Στην ΕΕ, το κατώφλι

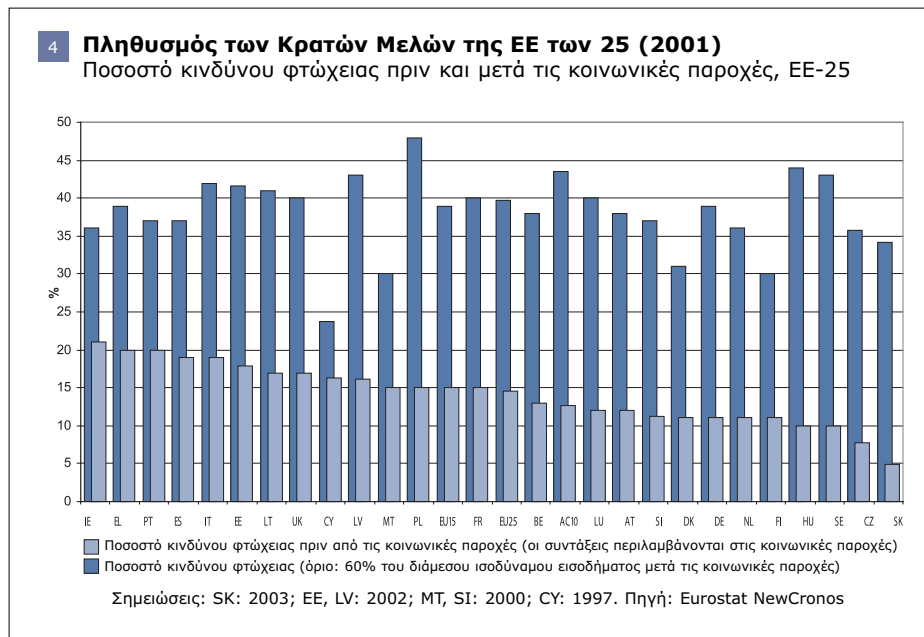

11 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Τρίτη έκθεση για τη συνοχή 2004, COM/2004/107. Βλ. επίσης Σχέδια συγκριτικής έρευνας που χρηματοδοτούνται από τα ερευνητικά προγράμματα πλαίσιο – <http://www.cordis.lu/citizens/home.html>

της σχετικής φτώχειας έχει προσδιοριστεί στο 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος. Επομένως, η φτώχεια είναι μια σχετική έννοια που ορίζεται σε σχέση με μια κεντρική αξία της κατανομής του εισοδήματος, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος του κατωφλίου. Βάσει αυτού του ορισμού, η φτώχεια πλήττει το 15% του πληθυσμού στην ΕΕ των 15, ή σχεδόν 60 εκατ. άτομα, καθώς και ανάλογο πληθυσμό στα οκτώ νέα Κράτη Μέλη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (με εξαίρεση την Ουγγαρία και τη Σλοβακία). Το χαμηλότερο ποσοστό σχετικής φτώχειας στη νέα Ένωση εντοπίζεται στη Σλοβακία (5%) ενώ το υψηλότερο εντοπίζεται στην Ιρλανδία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία, με ποσοστό περίπου 20% του πληθυσμού που ζει κάτω από το κατώφλι του 60%. Παρά την τάση που σημειώθηκε την τελευταία δεκαετία για αύξηση του κινδύνου της φτώχειας, τα νέα Κράτη Μέλη, κυρίως λόγω ιστορικών περιστάσεων, τείνουν ακόμη να έχουν σχετικά θετική επίδοση όσον αφορά αυτό το δείκτη¹².

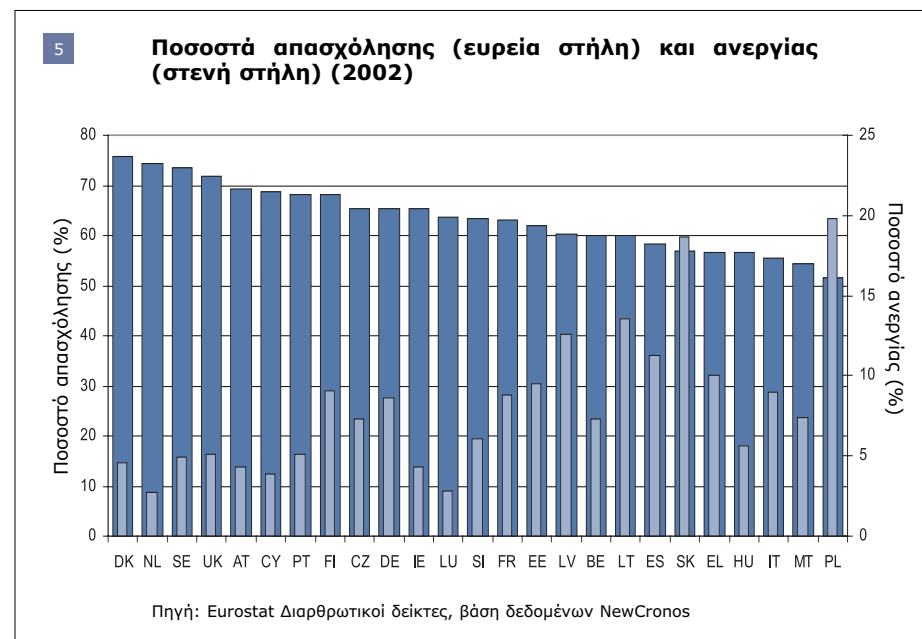
... τα απόλυτα επίπεδα αντικατοπτρίζουν εισοδηματικές ανισότητες στη διευρυμένη Ένωση.

Ωστόσο, παρ' ό,τι η φτώχεια σε σχετικούς όρους θα είναι σχεδόν παρόμοια σε όλη τη διευρυμένη Ένωση, υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές σε απόλυτους όρους. Με μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ πάνω από πέντε φορές υψηλότερο στην πλουσιότερη χώρα της ΕΕ των 15 (Λουξεμβούργο), σε σχέση με το φτωχότερο των νέων Κρατών Μελών (Λετονία), και τα καθαρά εισοδήματα να εμφανίζουν παρόμοια ανισότητα, είναι σαφές ότι το κατώφλι της φτώχειας, όπως ορίζεται προηγούμενα, θα έχει ως συνέπεια την ύπαρξη πολύ διαφορετικών συνολικά επιπέδων διαβίωσης.

Η απασχόληση αποτελεί κύριο παράγοντα για την οικονομική και την κοινωνική ενσωμάτωση ...

Τα περιφερειακά ποσοστά απασχόλησης εξακολουθούν να εμφανίζουν μια διαίρεση μεταξύ Βορρά και Νότου, με σημαντικές επιδράσεις στην κοινωνική κατάσταση. Ωστόσο, με τη διεύρυνση, τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης που επικρατούν σε πολλές περιφέρειες της νότιας Ευρώπης θα παρατηρηθούν και στην Ανατολή¹³.

...και καταδεικνύει πώς οι συνθήκες διαβίωσης εξαρτώνται από την ανάπτυξη της απασχόλησης στην ΕΕ των 25 ...

Ενώ η απασχόληση έτεινε να αυξηθεί από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και μετά στις χώρες της ΕΕ των 15, στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης μειώθηκε, ως αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης και της απώλειας θέσεων εργασίας στη γεωργία και τη βιομηχανία. Οι σημαντικές μειώσεις στη γεωργία και σε βασικές βιομηχανίες δεν έχουν ακόμη ισοσκελιστεί από την ανάπτυξη στον τομέα των υπηρεσιών. Πραγματικά, από το 1998 έως το 2002, η απασχόληση στις υπηρεσίες στα νέα Κράτη Μέλη συνολικά μειώθηκε ελαφρώς αντί να επεκταθεί¹⁴.

12 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Κοινά υπομνήματα για την κοινωνική ενσωμάτωση (έκθεση σύνθεσης) 2004.

13 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Η απασχόληση στην Ευρώπη 2002 και 2003.

14 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Η απασχόληση στην Ευρώπη 2002 και 2003.

...η οποία με τη σειρά της εξαρτάται από την επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της εκπαίδευσης ...

Οι δυνατότητες απασχόλησης συνδέονται στενά με την εκπαίδευση, η οποία είναι πολύ βασικό στοιχείο του «ανθρώπινου κεφαλαίου» και έχει δύο σημαντικές πτυχές:

- σε ατομικό επίπεδο έχει άμεση σχέση με το κοινωνικό και οικονομικό καθεστώς και αποτελεί μια από τις κύριες μεταβλητές που καθορίζουν το επίπεδο διαβίωσης (π.χ. υψηλότερη τάση για επικερδή απασχόληση, κοινωνική ενσωμάτωση, υγιεινή ζωή κ.α.)
- σε κοινωνικό επίπεδο (επιχειρήσεις και οργανισμούς) συνδέεται με την παραγωγικότητα, την καινοτομία, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Έχει αποδειχτεί ότι η επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας και ότι διαδραματίζει κύριο ρόλο στην προώθηση της τεχνολογικής αλλαγής. Έτσι, σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, η προσθήκη ενός επιπλέον σχολικού έτους μπορεί να αυξήσει κατά 6,2% στη συνολική παραγωγικότητα¹⁵. Όμως είναι εξίσου σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι η επένδυση σε εκπαίδευση και κατάρτιση γίνεται σε τομείς με τη μεγαλύτερη απόδοση¹⁶ οφέλους.

... θέτοντας το θέμα των ανισοτήτων στην εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση.

Στην Ευρώπη, υπάρχει μια σχετική υπο-προσφορά «πρόσφατα καταρτισμένου» προσωπικού στην αγορά εργασίας, όμως υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός εργαζομένων με χαμηλότερο επίπεδο ειδίκευσης και απασχολησιμότητας. Οι δύο αυτοί παράγοντες έχουν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη ελλείψεων σε ανώτερες θέσεις εργασίας και πλεονάσματα εργατικού δυναμικού σε κατώτερες θέσεις εργασίας, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για δια βίου μάθηση ώστε να εξασφαλίζονται τα κατάλληλα επαγγελματικά προσόντα.

Στο Σχήμα 6 παρουσιάζεται πως το ποσοστό των ατόμων με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο μειώνεται σταδιακά στις νεώτερες ηλικιακές ομάδες. Επίσης, ταυτόχρονα καταγράφεται η ανάγκη για κατάρτιση και επικαιροποίηση των δεξιοτήτων μεταξύ των εργαζομένων μέσης και μεγαλύτερης ηλικίας, ιδίως ενόψει της δημογραφικής γήρανσης¹⁷.

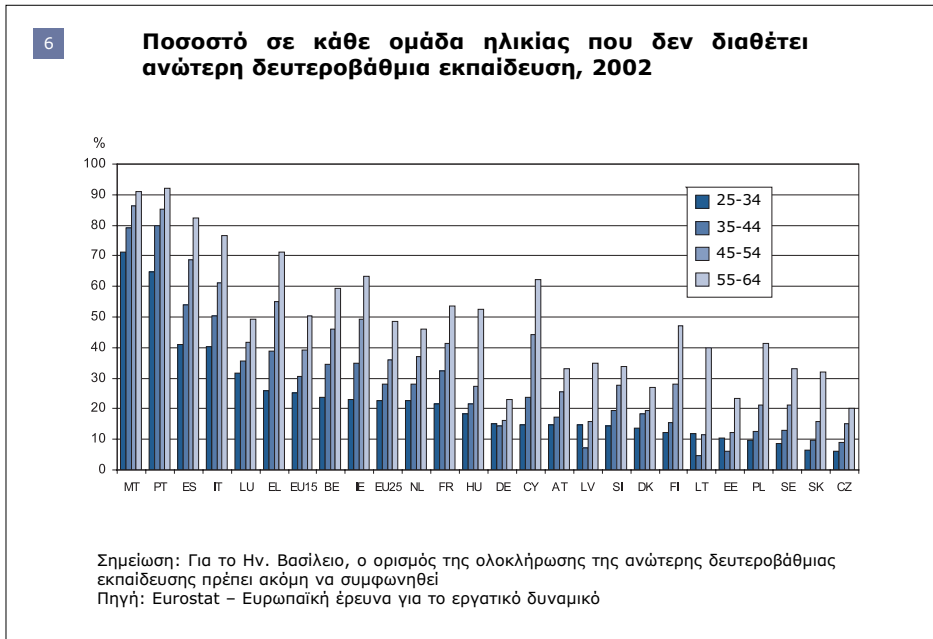
Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από τη γραφική παράσταση είναι ότι, στον τομέα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα νέα Κράτη Μέλη ξεπερνούν κατά πολύ τις περισσότερες από τις χώρες της ΕΕ των 15. Το 81% του πληθυσμού των δέκα νέων Κρατών Μελών, ηλικίας 25-64 ετών έχει ολοκληρωμένη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έναντι του 65% στις χώρες της ΕΕ των 15. Από την άλλη πλευρά, όταν πρόκειται για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι επιδόσεις της ΕΕ των 15 είναι σχετικά καλύτερες, με ποσοστό 22% έναντι 13% για τα νέα Κράτη Μέλη.

15 Βλ. A.de la Fuente και A.Cicone: Human capital in a global and knowledge-based economy, part I (Μάιος 2002); and part II (assessment at the EU country level) (Μάρτιος 2003).

16 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: «Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη», COM(2002)779 τελικό

17 Ως συμβολή στη συζήτηση για την απασχόληση και την κατάρτιση, βλ. «Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) (Επιφαλής απασχόληση, ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός) έκθεση πολιτικής (σελίδα 6). Έρευνα χρηματοδοτούμενη εντός του 5ου ερευνητικού προγράμματος πλαίσιο για την έρευνα και την ανάπτυξη - <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>

18 ΟΟΣΑ: Πρόγραμμα Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών (PISA).

Όστόσο, τα επίσημα ποσοστά εγγραφής δεν είναι εύκολα συγκρίσιμα, δεδομένων των αρκετά διαφορετικών εκπαιδευτικών συστημάτων. Υπάρχουν σαφώς ποιοτικές διαφορές στα εκπαιδευτικά συστήματα, οι οποίες αφορούν την καταλληλότητα των προγραμμάτων, τον εκσυγχρονισμό των διδακτικών δεξιοτήτων και τους τεχνικούς πόρους. Όσον αφορά τη μέτρηση των βασικών γνώσεων μαθηματικών και φυσικών επιστημών, τα νέα Κράτη Μέλη βρίσκονται στο κατώτερο ήμισυ της κλίμακας επιδόσεων¹⁸.

Διαφορές ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες στην ΕΕ υφίστανται όσον αφορά τα στοιχεία για τη δια βίου μάθηση και την εξοικείωση με τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας. Η συμμετοχή στη συνεχή κατάρτιση και η επικαιροποίηση των δεξιοτήτων συνηθίζεται περισσότερο στην ΕΕ των 15 και εν μέρει διοργανώνεται εντός των εταιρειών. Όσον αφορά τη χρήση των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, μόνο το 13% των ατόμων ηλικίας 55 ετών και άνω χρησιμοποιούσαν το 2002 το διαδίκτυο, έναντι του 65% των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών, ενώ τα άτομα με σχολική εκπαίδευση κάτω των 15 ετών χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο μόνο περιστασιακά. Οι διαφορές αυτές που δείχνουν ότι υπάρχουν διαχωρισμοί στο επίπεδο της πρόσβασης στην ψηφιακή τεχνολογία και υπογραμμίζουν τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.

Όσον αφορά τη ψηφιακή βασική μόρφωση¹⁹, τα νέα Κράτη Μέλη υπολείπονται των χωρών της ΕΕ των 15. Υπάρχει ακόμη έλλειψη συγκρίσιμων στοιχείων στον τομέα αυτό, παρά τις διάφορες έρευνες που έχουν γίνει, όπως το σχέδιο SIBIS²⁰. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην έλλειψη ενός σαφούς ορισμού της «ψηφιακής βασικής μόρφωσης», η οποία έχει διαφορετική έννοια σε διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια. Οφείλεται όμως και στη φύση των δεδομένων, που προέρχονται κυρίως από τηλεφωνικές έρευνες, οι οποίες ίσως δεν συμπεριλαμβάνουν τις λιγότερο προνομιούχες κοινωνικές ομάδες. Ωστόσο, από τα διαθέσιμα δεδομένα προκύπτει ότι τα βόρεια Κράτη Μέλη προηγούνται στην κλίμακα, με μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ της υπόλοιπης ΕΕ. Η κατοχή βασικών γνώσεων στις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας είναι θεμελιώδης προϋπόθεση για τη βελτίωση της οικονομικής επίδοσης σε μια Ευρώπη που στο μέλλον θα διαθέτει μικρότερο και γρηαιότερο εργατικό δυναμικό, όπως επίσης και για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Η κατάσταση της υγείας των Ευρωπαίων αντικατοπτρίζει το οικονομικό και κοινωνικό τους περιβάλλον ...

Η συγκλίνουσα μείωση των συνολικών ποσοστών θνησιμότητας μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15, από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και μετά, αντικατοπτρίζει μια παρόμοια σύγκλιση όσον αφορά τη θνησιμότητα από διάφορες μεμονωμένες ασθένειες²¹. Η τάση αυτή εξηγείται από όλο και περισσότερο παρόμοιους τρόπους ζωής και πρότυπα φροντίδας της υγείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, οι δημογραφικές τάσεις θα ενισχύσουν την ύπαρξη ασθενειών που σχετίζονται με την ηλικία, κάτι που θα επιφέρει μεγαλύτερη σύγκλιση στα χαρακτηριστικά της θνησιμότητας και τις ανάγκες για τη φροντίδα της υγείας σε όλη την Ένωση.

Τα χαμηλά ποσοστά θνησιμότητας στις ΕΕ -15 χώρες δεν επαναλαμβάνονται και στα νέα Κράτη Μέλη, με εξαίρεση τη Μάλτα και την Κύπρο που παρουσιάζουν τάσεις συγκρίσιμες με αυτές της ΕΕ των 15. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά, όταν τα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης πέρασαν στην περίοδο μετάβασης στην ελεύθερη οικονομία, παρατηρήθηκε μείωση του προσδόκιμου ζωής. Η διαφορά στα ποσοστά θνησιμότητας των ανδρών ανάμεσα στο μέσο όρο της ΕΕ των 15 και τα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης αυξήθηκε από πέντε έτη που ήταν το 1990 σε επτά έτη το 1994, παρουσιάζοντας μείωση στα έξι έτη το 2000. Για τις γυναίκες η τάση ήταν παρόμοια, αν και η διαφορά ήταν κάπως μικρότερη.

... και συνδέεται επίσης με τις συνθήκες εργασίας.

Περίπου το 40% των ατόμων που απάντησαν σε πρόσφατη έρευνα²² στα νέα Κράτη Μέλη και τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, θεωρεί ότι η εργασία έχει επιπτώσεις στην υγεία και την ασφάλειά του - ένα πολύ υψηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με την ΕΕ των 15 (27%). Τα προβλήματα αυτά ήταν πιο έντονα στη Λετονία και τη Λιθουανία, ενώ λιγότερο έντονα ήταν στην Εσθονία, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Σλοβακία, την Ουγγαρία, τη Σλοβενία και τη Μάλτα. Η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου όσον αφορά την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία θα βοηθήσει στη βελτίωση της κατάστασης.

Παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά τις δαπάνες των νοικοκυριών και τα καταναλωτικά πρότυπα στην Ένωση ...

Οι Λιθουανοί (45%), οι Λετονοί (39%) και οι Εσθονοί (34%) δαπανούν το μεγαλύτερο μέρος του οικιακού προϋπολογισμού τους σε τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά. Στην πραγματικότητα, τη στιγμή που η μεγαλύτερη μεμονωμένη κατηγορία δαπανών των νοικοκυριών στα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη είναι τα τρόφιμα, τα άτομα στις χώρες της ΕΕ των 15 δαπανούν το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού τους για στέγαση. Αυτό ισχύει ιδιαίτερω στο Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία.

Το σχετικά υψηλό κόστος της στέγασης είναι πρόσφατο φαινόμενο. Στις χώρες της ΕΕ των 15 σημειώθηκε μια σημαντική μεταβολή στη δομή των δαπανών των νοικοκυριών κατά τη δεκαετία του 1990: μεγάλη αύξηση του μεριδίου που δαπανάται για στέγαση και αντίστοιχη μείωση του μεριδίου που δαπανάται σε τρόφιμα.

... και όλες αυτές οι διαφορές όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης στο σύνολο της διευρυμένης Ένωσης αντικατοπτρίζονται στο βαθμό ικανοποίησης των πολιτών από τη ζωή τους.

Υπάρχουν μεγάλες διαφορές όσον αφορά την ικανοποίηση από τη ζωή μεταξύ των ΕΕ - 15 χωρών και των νέων Κρατών Μελών, καθώς το 88% περίπου των πολιτών της ΕΕ των 15 είναι ικανοποιημένοι από τη ζωή τους ενώ το ίδιο ισχύει μόνον για το 65% των πολιτών στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Οι πολίτες των εν λόγω νέων Κρατών Μελών είναι επίσης πολύ λιγότερο ικανοποιημένοι από την οικονομική τους κατάσταση καθώς και από την κατάστασή τους όσον αφορά την απασχόληση σε σύγκριση με τους πολίτες των χωρών της ΕΕ των 15. Επιπροσθέτως, τα άτομα στα νέα Κράτη Μέλη δηλώνουν λιγότερο ικανοποιημένα από την προσωπική τους ασφάλεια και την κοινωνική τους ζωή, υποδηλώνοντας ότι όχι μόνον υλικές παράμετροι αλλά και άλλες διαστάσεις της ζωής τους χρήζουν βελτίωσης. Τα αριθμητικά στοιχεία δείχνουν ότι το χάσμα μεταξύ ανατολής και δύσης στη διευρυμένη Ένωση όσον αφορά την υποκειμενική ποιότητα ζωής και ικανοποίηση από τη ζωή θα είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι το χάσμα μεταξύ των σκανδιναβικών και των νότιων Κρατών Μελών της ΕΕ των 15.

... καθώς και στο βαθμό στον οποίο αισθάνονται αποκλεισμένοι.

Περισσότερα άτομα στα νέα Κράτη Μέλη δηλώνουν ότι αισθάνονται αποκλεισμένοι, άχρηστοι και αποκομμένοι από την κοινωνία απ' ό,τι στις χώρες της ΕΕ των 15. Το μεγαλύτερο ποσοστό απαντάται στη Σλοβακία, όπου περισσότερο από το ένα τέταρτο του πληθυσμού δηλώνει ότι δεν έχει την αίσθηση ότι ανήκει κάπου. Από τα νέα Κράτη Μέλη, μόνον στη Σλοβενία και την Πολωνία τα ποσοστά των ερωτώμενων που δηλώνουν ότι βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι μικρότερα από το μέσο όρο της ΕΕ που είναι το 12%.

19 Βλ.: Εγχειρίδιο SIBIS 2002/03

20 SIBIS: Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (στατιστικοί δείκτες για τη συγκριτική αξιολόγηση της κοινωνίας της πληροφορίας). Σχέδιο του προγράμματος για την κοινωνία της πληροφορίας της Επιτροπής (IST-2000-26275) το οποίο εφαρμόστηκε από τον Ιανουάριο του 2001 έως το Σεπτέμβριο του 2003.

21 H. Brenner: Social Determinants of Health, TUB (τελική έκθεση προς την Επιτροπή της ΕΕ, Οκτώβριος 2003).

22 Ευρωπαϊκό ίδρυμα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας: Συνθήκες εργασίας στις προσχωρούσες και υποψήφιες χώρες (Δουβλίνο 2003).

Μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15, ο υποκειμενικός κοινωνικός αποκλεισμός κυμαίνεται από 7% στη Δανία και τις Κάτω Χώρες έως 15% στην Πορτογαλία. Σε γενικές γραμμές, οι διαφορές όσον αφορά την υποκειμενική θεώρηση συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τις διαφορές όσον αφορά τους αντικειμενικούς δείκτες: όσο χαμηλότερο είναι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά κεφαλή, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό της ανεργίας και της επικράτησης έντονης φτώχειας, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό του υποκειμενικού κοινωνικού αποκλεισμού.

Μια πιο θετική πτυχή της ανάλυσης είναι ότι οι πληθυσμοί όλων των νέων Κρατών Μελών, με εξαίρεση τη Λετονία, δηλώνουν υψηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή από αυτά που δήλωναν οι Έλληνες και οι Πορτογάλοι όταν προσχώρησαν στην Ένωση. Ένα ακόμη ενδιαφέρον σημείο είναι η ανομοιομορφία των δέκα νέων Κρατών Μελών ως προς την υποκειμενική αξιολόγηση της ποιότητας ζωής. Εν ολίγοις, οι διαφορές εντός των χωρών που προσχώρησαν είναι μεγαλύτερες από τις διαφορές εντός της ομάδας των χωρών της ΕΕ των 15. Το ίδιο ισχύει επίσης όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των χωρών, δηλαδή οι αποκλίσεις όσον αφορά τη δηλωθείσα ικανοποίηση από τη ζωή στο εσωτερικό μιας χώρας είναι ευρύτερες στα νέα Κράτη Μέλη απ' ό,τι στις χώρες της ΕΕ των 15, ιδιαίτερα όσον αφορά την ηλικία, το εισόδημα, την ομάδα επαγγέλματος και την εκπαίδευση.

Σημεία συνοπτικής παρουσίασης

- Καθώς ο πληθυσμός της Ευρώπης αυξάνεται κατά 20% ενώ το ΑΕΠ της αυξάνεται μόνον κατά 4,5%, διευρύνονται οι εθνικές και περιφερειακές ανισότητες και αποκτά μεγαλύτερη σημασία η πρόκληση της προώθησης της κοινωνικής συνοχής.
- Η διεύρυνση θα δημιουργήσει νέες προκλήσεις όσον αφορά την κοινωνική συνοχή τη στιγμή που, κατά την προηγούμενη δεκαετία, παρατηρήθηκε σημαντική πρόοδος στην ΕΕ των 15. Το εισόδημα σε 82 περιφέρειες της διευρυμένης Ένωσης, οι οποίες αντιστοιχούν στο 31% του συνολικού πληθυσμού, θα είναι κάτω του 75% του μέσου όρου της ΕΕ των 25. Τα δύο τρίτα των ατόμων αυτών ζουν στα νέα Κράτη Μέλη και αντιστοιχούν στο 95% του πληθυσμού τους.
- Τα σχετικά επίπεδα φτώχειας στα νέα Κράτη Μέλη τείνουν να είναι συγκρατημένα αν και τα απόλυτα επίπεδα εισοδήματος καθώς και το επίπεδο διαβίωσης παραμένουν πολύ χαμηλά, ιδιαίτερα όσον αφορά τα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού συγκριτικά με την ΕΕ των 15. Τα ζητήματα της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ποιότητας των συνθηκών διαβίωσης θα αποκτήσουν μεγαλύτερη σημασία στη διευρυμένη Ένωση.
- Το 2002, το πραγματικό ΑΕΠ στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης υπερέβη τα μεγέθη του 1989 κατά 13% κατά μέσο όρο αλλά ο μέσος όρος αυτός αποκρύπτει ευρείες αποκλίσεις μεταξύ των χωρών, μερικές εκ των οποίων παρέμεναν αρκετά κάτω από τα μεγέθη του 1989. Κατά τη περίοδο μετάβασης στην ελεύθερη οικονομία, η αύξηση του ΑΕΠ οφειλόταν κατά κύριο λόγο στην παραγωγικότητα. Στο επόμενο στάδιο, θα είναι εξαιρετικά σημαντική η επίτευξη υψηλότερου μερίσματος απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης.
- Για την ΕΕ των 25 η προοπτική ενός συρρικνούμενου ενεργού πληθυσμού συνεπάγεται ότι η μελλοντική οικονομική ανάπτυξη θα εξαρτάται σε ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό από την αύξηση της παραγωγικότητας μέσω της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου και της αύξησης του φυσικού κεφαλαίου. Η ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου θα καταστεί θεμελιώδης παράγοντας για τη διατήρηση της αύξησης του ΑΕΠ. Το υποκείμενο δυναμικό σε ανθρώπινο κεφάλαιο στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αποτελεί ενθαρρυντική ένδειξη καθώς τα κράτη μπορούν να αξιοποιήσουν το, σε γενικές γραμμές, καλό επίπεδο εκπαίδευσης.
- Η γεφύρωση του e-χάσματος ως προς την ηλεκτρονική επικοινωνία μεταξύ των Κρατών Μελών θα αποτελέσει σημαντικό μέρος των πολιτικών για την κοινωνική συνοχή.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου με την ευρύτερη έννοια θα είναι το κλειδί για οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Μπορεί να προωθήσει τις μακροοικονομικές επιδόσεις και να βελτιώσει τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, τις συνθήκες διαβίωσης καθώς και την κατάσταση της υγείας των πολιτών.

4. Κοινωνική προστασία και κοινωνική συμμετοχή

Οι διατάξεις για την κοινωνική προστασία αποτελούν πράξεις-κλειδιά για τη μείωση των κοινωνικών κινδύνων, την καταπολέμηση της φτώχειας και την προώθηση μεγαλύτερης κοινωνικής συνοχής. Ο κοινωνικός διάλογος και ο διάλογος των πολιτών έχουν πρωταρχική σημασία για την εδραίωση ευρείας συναίνεσης με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την αντιμετώπιση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων με στρατηγικό τρόπο. Το κεφάλαιο αυτό εξετάζει τα κύρια στοιχεία των διατάξεων και των προσεγγίσεων που υιοθετούν οι πολιτικές που τα νέα Κράτη Μέλη θα εισαγάγουν στη διευρυμένη Ένωση σε τομείς όπως οι συντάξεις, η υγειονομική περίθαλψη, η κοινωνική ενσωμάτωση, τα άτομα με αναπηρίες, η ισότητα μεταξύ των φύλων, η πολιτική κατά των διακρίσεων καθώς και ο κοινωνικός διάλογος και ο διάλογος των πολιτών.

4.1 Ο χαρακτήρας των διατάξεων αναφορικά με τις συντάξεις

Η μεταρρύθμιση των συστημάτων συνταξιοδότησης αποτέλεσε εξέχον θέμα της πολιτικής ατζέντας στο σύνολο των χωρών της Ευρώπης κατά την προηγούμενη δεκαετία. Πραγματοποιήθηκαν διάφορες μεγάλες και αμέτρητες μικρές μεταρρυθμίσεις σε όλη τη διευρυμένη Ένωση.

Στις χώρες της ΕΕ των 15, οι αλλαγές των συστημάτων ασφάλισης έγιναν κατά κύριο λόγο με στόχο την αντιμετώπιση της σημερινής και της μελλοντικής γήρανσης του πληθυσμού. Ενώ οι περισσότερες από τις μεταρρυθμίσεις και τις προσαρμογές θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως παραμετρικές, παρουσίασαν την τάση να ομαδοποιούνται σε σημαντικούς μετασχηματισμούς. Επιπροσθέτως, τουλάχιστον τρία Κράτη Μέλη – η Δανία, η Ιταλία και η Σουηδία – έθεσαν σε εφαρμογή σημαντικές μεταρρυθμίσεις κατά τη δεκαετία του 1990 και αντικατέστησαν το παλαιό συνταξιοδοτικό σύστημα με νέο²³.

Στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης οι μεταρρυθμίσεις εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι ήταν περισσότερο εκτεταμένες απ' ό,τι στις χώρες της ΕΕ των 15²⁴. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική εξέταση δείχνει ότι οι μεταρρυθμίσεις οφείλονταν κατά κύριο λόγο σε ανησυχίες πρακτικής φύσεως και ότι είχαν ως μοντέλο τις καινοτομίες στις χώρες της ΕΕ των 15 καθώς και ότι οι σημερινές διατάξεις στα νέα Κράτη Μέλη τείνουν να συμφωνούν με τις υφιστάμενες δέσμες συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων στην Ένωση²⁵.

Ιστορικό των μεταρρυθμίσεων των συντάξεων στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

Οι οικονομικές πιέσεις λόγω της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς είχαν σημαντικό αντίκτυπο στις μεταρρυθμίσεις των συντάξεων στα νέα Κράτη Μέλη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Για παράδειγμα, οι ομαδικές απολύσεις κατά τη διαδικασία αναδιάρθρωσης των παλαιών κρατικών επιχειρήσεων δεν άφησαν μεγάλο περιθώριο εναλλακτικών λύσεων πέραν της ευρείας πρόωρης συνταξιοδότησης, γεγονός που είχε υψηλό κόστος για τους κρατικούς προϋπολογισμούς. Ωστόσο, το χρηματοδοτικό πρόβλημα δεν περιοριζόταν μόνον στον τομέα των δαπανών. Τα άτομα αποκτούσαν συνταξιοδοτικά δικαιώματα βάσει της προϋπηρεσίας τους, ενώ η χρηματοδότηση βασιζόταν στους φόρους μισθωτών υπηρεσιών που εισπράττονταν σε επίπεδο εταιρείας. Σε συνθήκες που χαρακτηρίζονταν από μείωση της απασχόλησης, επέκταση της κρυφής οικονομίας και μεγάλες δυσκολίες κατά την είσπραξη των συνεισφορών κοινωνικής ασφάλισης, το παλαιό σύστημα χρηματοδότησης και κατοχύρωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων δεν ήταν δυνατόν να διατηρηθεί. Οι ιδιωτικοί λογαριασμοί με παράλληλη αυστηρή και διαφανή αλληλεξάρτηση των ατομικών συνεισφορών και της κατοχύρωσης δικαιωμάτων σε παροχές φαινόταν να παρέχουν ελκυστική λύση στο πρόβλημα. Επιπροσθέτως, καθώς ο σχηματισμός κεφαλαίου στην οικονομία δεν ήταν επαρκής και υπήρχε τεράστια ανάγκη για επενδύσεις σε όλους τους τομείς, προτιμήθηκε η ιδέα της προχρηματοδότησης μέρους των μελλοντικών συντάξεων και από μακροοικονομική άποψη.

Τα δέκα νέα Κράτη Μέλη μπορούν να ομαδοποιηθούν σε 4 ομάδες εάν λάβει κανείς υπόψη τις μεταρρυθμίσεις που υλοποιήθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία:

1. Η Λετονία, η Πολωνία, και η Εσθονία, έχουν υιοθετήσει θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις στον πρώτο πυλώνα των δημοσίων συνταξιοδοτικών συστημάτων και έχουν εισάγει στον δεύτερο πυλώνα, υποχρεωτικές πλήρως χρηματοδοτούμενες ασφαλίσεις που παρέχονται από ιδιωτικά συνταξιοδοτικά ινστιτούτα, τα οποία ανταγωνίζονται μεταξύ τους.
2. Η Ουγγαρία και η Σλοβακία έχουν εισάγει στον δεύτερο πυλώνα υποχρεωτικές πλήρως χρηματοδοτούμενες ασφαλίσεις τις οποίες τις διαχειρίζονται ιδιωτικές συνταξιοδοτικές εταιρείες που ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Έχουν δε μειώσει στον πρώτο πυλώνα τα δημόσια συστήματα αναλογικά, ή τα άφησαν αμετάβλητα.
3. Η Τσεχική Δημοκρατία έχει υιοθετήσει μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο σύστημα αλλά έχει αποφύγει την εισαγωγή υποχρεωτικών ιδιωτικών συστημάτων.
4. Η Λιθουανία, η Σλοβενία, η Μάλτα και η Κύπρος έχουν διατηρήσει τα διανεμητικά συστήματα τα οποία χρηματοδοτούνται από τις εισφορές της κοινωνικής ασφάλισης και τη γενική φορολογία. Έχουν δε αποφύγει την εκ θεμελίων μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού τους συστήματος.

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Κοινή έκθεση της Επιτροπής και του Συμβουλίου σχετικά με τις επαρκείς και βιώσιμες συντάξεις: Βρυξέλλες, Μάρτιος 2003.

²⁴ WB book

²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Accessing Countries on their way to participate in the Open Method of Co-ordination on Pensions - Main lessons from bilateral seminars. (Οι προχωρούσες χώρες κατά την προετοιμασία της συμμετοχής τους στην ανοικτή μέθοδο συντονισμού για τις συντάξεις – Τα κύρια διδάγματα που εξήχθησαν από διμερή σεμινάρια) Βρυξέλλες, Δεκέμβριος 2003

Σε σύγκριση με τις ΕΕ 15 χώρες, οι ασφαλιστικές εισφορές για τις συντάξεις (γήρατος, επιζώντων και αναπηρίας) τείνουν να είναι υψηλές στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, συνήθως 25% ή περισσότερο επί των ακαθάριστων αποδοχών. Τα ποσοστά αντικατάστασης που προέκυψαν, ωστόσο, τείνουν να είναι χαμηλά. Σε γενικές γραμμές, αυτό οφείλεται στα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης, ιδιαίτερα για τις γυναίκες και τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους. Επιπλέον, καθώς θα χρειαστεί να παρέλθουν δεκαετίες προτού οι παροχές των πλήρως χρηματοδοτούμενων συστημάτων αγγίξουν τα επιδιωκόμενα επίπεδα, η επάρκεια των παροχών και τα ποσοστά απασχόλησης θα συνεχίσουν, κατά συνέπεια, να συνιστούν προβλήματα τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα στις εν λόγω χώρες. Μακροπρόθεσμα, τα νέα Κράτη Μέλη θα αντιμετωπίσουν επίσης την πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού.

Η κύρια διαφορά από τις ισχύουσες ρυθμίσεις στις χώρες της ΕΕ των 15 είναι ότι πέντε από τα νέα Κράτη Μέλη έχουν καθιερώσει, ως μέρος της εθνικής τους νομοθεσίας, ένα δεύτερο πυλώνα υποχρεωτικών, πλήρως χρηματοδοτούμενων, συστημάτων με προκαθορισμένες συνεισφορές στο πλαίσιο του οποίου οι συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις τελούν υπό τη διαχείριση ανταγωνιστικών ιδιωτικών συνταξιοδοτικών ταμείων ή ασφαλιστικών εταιρειών.

Μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15, μόνον η Σουηδία διαθέτει σύστημα που περιλαμβάνει υποχρεωτικό, πλήρως χρηματοδοτούμενο σύστημα το οποίο και αυτό έχει αρκετά μικρότερο αντικτύπο στο γενικότερο σύστημα (ποσοστό συνεισφοράς 2,5%). Ωστόσο, άλλες χώρες της ΕΕ των 15, ιδιαίτερα οι Κάτω Χώρες και η Δανία, έχουν ένα σημαντικό 2ο πυλώνα πλήρως χρηματοδοτούμενων επαγγελματικών συντάξεων βάσει συλλογικών συμφωνιών ενώ το Ην. Βασίλειο και η Ιρλανδία στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στην εκούσια χρηματοδοτούμενη παροχή συντάξεων, είτε μέσω επαγγελματικών είτε μέσω ατομικών συνταξιοδοτικών συστημάτων²⁶. Οι διαφορές, κατά συνέπεια, που παρουσιάζουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα μεταξύ τους όσον αφορά τη στήριξη τους σε χρηματοδοτούμενα, από ιδιωτική διαχείριση συστήματα αφορούν περισσότερο το μέγεθος της στήριξης αυτής και την προσέγγιση που ακολουθούν παρά θέματα αρχής.

Η διεύρυνση επηρέασε την ισορροπία μεταξύ των διαφορετικών ειδών συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων. Ωστόσο, δεδομένων των προκλήσεων που αντιμετώπισαν τα νέα Κράτη Μέλη²⁷, είναι πολύ πιθανόν ότι η ισχύουσα συνολική στρατηγική προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των συντάξεων, η οποία αντικατοπτρίζεται στους στόχους που ορίστηκαν στο Λάκεν²⁸ σχετικά με την επάρκεια, την οικονομική βιωσιμότητα και την προσαρμοστικότητα στις αλλαγές στην αγορά εργασίας και την κοινωνία, θα συνεχίσει να θεωρείται κατάλληλη για την αντιμετώπιση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προκλήσεων στα συνταξιοδοτικά συστήματα των χωρών της ΕΕ των 25.

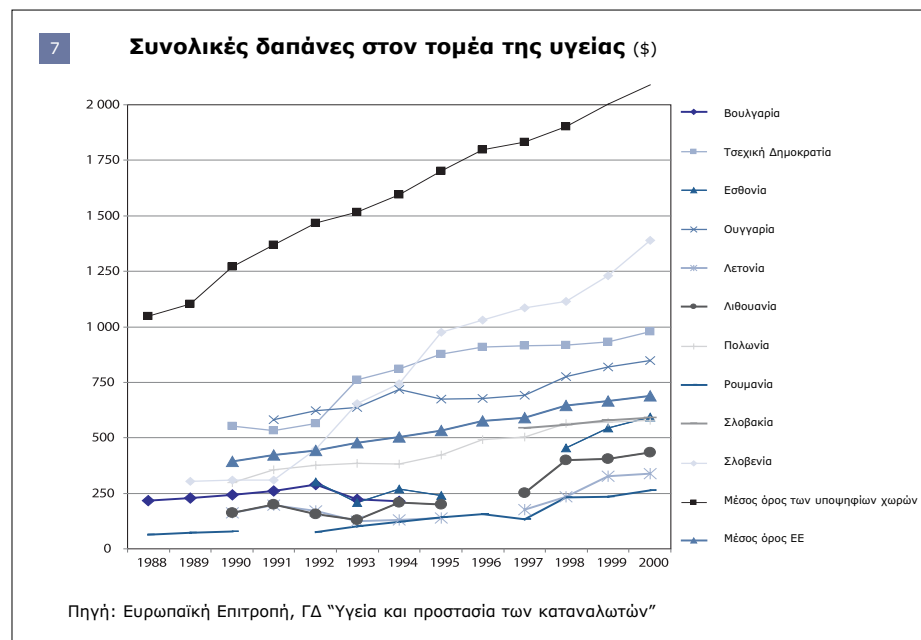
4.2 Ασφάλεια υγείας και υγειονομική περιθαλψη

Κατά την εξέταση των διαφορετικών παραμέτρων στον τομέα της υγείας, παρατηρούνται μεγάλες αποκλίσεις στο σύνολο της διευρυμένης Ένωσης. Ενώ καθένα από τα 25 Κράτη Μέλη έχει το δικό του ιδιαίτερο σύστημα οργάνωσης του τομέα της υγείας, υπάρχουν τάσεις που χαρακτηρίζουν τα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς

και την ανάπτυξη των δικών τους συστημάτων υγειονομικής περιθαλψης. Τα κατάλοιπα του προηγούμενου πολιτικού καθεστώτος ήταν εμφανή και για την αντικατάσταση των παρωχημένων, συγκεντρωτικών συστημάτων τέθηκαν σε εφαρμογή εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις κατά τη διάρκεια των τελευταίων 15 ετών²⁹.

Η κατάσταση της υγείας καθώς και οι δαπάνες για τον τομέα της υγείας παρουσιάζουν πολύ διαφορετική εικόνα στις χώρες της ΕΕ των 15 και στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Όσον αφορά τις τελευταίες, όλα τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα ποσοστά του προσδόκιμου ζωής και της θνησιμότητας δείχνουν ότι η κατάσταση της υγείας των πολιτών είναι χειρότερη από αυτήν των πολιτών των χωρών της ΕΕ των 15, στις οποίες τα άτομα τείνουν να ζουν περισσότερο και να πλήττονται με μικρότερη συχνότητα από σοβαρές ασθένειες.

Παράλληλα, οι δαπάνες για τον τομέα της υγείας³⁰ είναι κατά πολύ χαμηλότερες στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το παρακάτω σχήμα δείχνει ότι, παρά το γεγονός ότι όλες οι εν λόγω χώρες αύξησαν τις δαπάνες στον τομέα της υγείας κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες (ιδιαίτερα οι πιο πλούσιες, δηλαδή η Σλοβενία, η Ουγγαρία, η Στετική Δημοκρατία και η Σλοβακία), τα επίπεδα των εν λόγω δαπανών εξακολουθούν να είναι αρκετά χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ των 15.

26 Εκθέσεις εθνικής στρατηγικής: επαρκείς και βιώσιμες συντάξεις, δημοσιευμένες στις ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, φθινόπωρο 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.htm).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Κοινή έκθεση της Επιτροπής και του Συμβουλίου σχετικά με τις επαρκείς και τις βιώσιμες συντάξεις: Βρυξέλλες, Μάρτιος 2003.

27 Η Μάλτα και η Κύπρος δεν επικεντρώθηκαν στον ίδιο βαθμό στο θέμα των συντάξεων, αλλά διευρύνονται επί του παρόντος οι συζητήσεις σχετικά με την ανάγκη αναθεώρησης των υφιστάμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων με στόχο τη βελτίωση της επάρκειας και τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς τους.

28 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Ποιότητα και βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων - Κοινή έκθεση για τους στόχους και τις μεθόδους εργασίας στο συνταξιοδοτικό τομέα, Λάκεν, Δεκέμβριος 2001.

29 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Highlights on health in the applicant countries to the European Union, ΓΔ Υγείας και Προστασίας του Καταναλωτή 2002

30 Οι δαπάνες στον τομέα της υγείας δεν είναι ακόμη πλήρως συγκρίσιμες στο σύνολο της Ευρώπης. Οι εμπειρογνώμονες εξετάζουν επί του παρόντος το βαθμό στον οποίο οι διαφορές στις δαπάνες υγείας (π.χ. υπολογιζόμενες ως ποσοστό επί τοις εκατό του ΑΕΠ) αντικατοπτρίζουν διαφορές στις συνήθειες πραγματοποίησης δαπανών καθώς και στον όγκο και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Πράγματι, το γεγονός ότι η ΕΕ των 15 δαπανά κατά μέσο όρο περίπου τέσσερις φορές περισσότερο σε ΜΑΔ (Μονάδα Αγοραστικής Δύναμης) για υγειονομική περίθαλψη απ' ό,τι τα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης δείχνει ότι εξακολουθεί να υφίσταται σημαντικό κενό όσον αφορά την ικανότητα υγειονομικής περίθαλψης³¹. Παρά το γεγονός ότι οι δαπάνες στον τομέα της υγείας δεν είναι ο μόνος παράγοντας καθορισμού των αποτελεσμάτων στην υγεία, η δυνατότητα βελτίωσης της κατάστασης στον τομέα αυτό μέσω της αύξησης των εν λόγω δαπανών ενισχύεται όταν το αρχικό επίπεδο των επενδύσεων είναι χαμηλότερο. Κατά συνέπεια, η βελτίωση της κατάστασης της υγείας στα οκτώ αυτά νέα Κράτη Μέλη φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από την αύξηση του μεγέθους και της αποτελεσματικότητας των επενδύσεων στην υγειονομική περίθαλψη.

Αντιμέτωποι με προβλήματα υπερβολικού συγκεντρωτισμού, ανεπαρκούς παροχής εισροών, αρνητικών επιδόσεων και υποεπενδύσεων, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής στις χώρες αυτές έπρεπε να μεταρρυθμίσουν τα παρωχημένα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης³². Τρία ήταν τα θεμελιώδη στοιχεία της μεταρρύθμισης, τα οποία μείωσαν την απόσταση που χωρίζει τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης των εν λόγω νέων Κρατών Μελών από τα αντίστοιχα των χωρών της ΕΕ των 15 και βελτίωσαν σημαντικά την ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις στον τομέα της υγείας: η αποκέντρωση, η κοινωνική ασφάλιση υγείας και η αναδιάρθρωση των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης.

Οι μεταρρυθμίσεις επικεντρώθηκαν ιδιαίτερα στην εφαρμογή εκτεταμένων διαρθρωτικών αλλαγών. Οι προσπάθειες αποκέντρωσης και ιδιωτικοποίησης είχαν ως στόχο την άρση του ελέγχου επί της χρηματοδότησης, της διαχείρισης και της παροχής υγειονομικής περίθαλψης από την κεντρική διοίκηση και, αντ' αυτής, την προώθηση της συμμετοχής περιφερειακών, τοπικών και ιδιωτικών παραγόντων.

Η εισαγωγή της κοινωνικής ασφάλισης υγείας ήταν ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο των μεταρρυθμίσεων, καθώς επτά από τα οκτώ αυτά νέα Κράτη Μέλη προτίμησαν ένα ασφαλιστικό χαρακτήρα από ένα φορολογικό χαρακτήρα σύστημα.

Τέλος, υπήρξαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της παροχής των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης. Ο ρόλος της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης ενισχύθηκε ενώ παράλληλα καταβλήθηκαν προσπάθειες για τη μείωση δαπανηρών και ανεπαρκών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων που είχαν παραμείνει ως κατάλοιπα των παλαιών συστημάτων. Για παράδειγμα, κατά τη δεκαετή περίοδο μεταξύ του 1990 και του 2000, η Εσθονία πέτυχε να βελτιώσει την παραγωγικότητα στον τομέα της υγείας και, κατ' αυτόν τον τρόπο, κατέστη δυνατό να μειώσει τις κλίνες σε νοσοκομεία επειγόντων περιστατικών από 9,2 ανά 1.000 κατοίκους σε 5,6.

Τα νέα Κράτη Μέλη της ΚΑΕ αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις καθώς είναι αντιμετώπιμα με σοβαρά προβλήματα στον τομέα της υγείας και λιγότερους πόρους προς διάθεση για τη βελτίωση του τομέα αυτού. Οι μεταρρυθμίσεις είχαν ως αποτέλεσμα σημαντικές αλλαγές και βελτιώσεις, αλλά για να μπορέσουν να έχουν τη μέγιστη δυνατή επιτυχία, εξακολουθούν να είναι απαραίτητες περαιτέρω προσπάθειες και επενδύσεις.

4.3 Ελάχιστο εισόδημα και κοινωνική πρόνοια

Για τα άτομα που είναι σε μόνιμη βάση αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας, η βασική προστασία από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό εξασφαλίζεται χρησιμοποιώντας ως ύστατη λύση ένα «δίκτυο ασφαλείας» όταν τα υπόλοιπα είδη κοινωνικής ασφάλισης (όπως οι συντάξεις ή οι παροχές ανεργίας) δεν είναι διαθέσιμα. Στις χώρες της ΕΕ των 15, όλα σχεδόν τα Κράτη Μέλη παρέχουν ένα είδος εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος για όλους τους νόμιμους κατοίκους. Αυτή η χρηματοδοτική υποστήριξη συμπληρώνεται από διάφορα χρηματικά επιδόματα ή υπηρεσίες που παρέχονται σε τοπικό επίπεδο με στόχο να προσφέρουν αρωγή προς τους δικαιούχους όσον αφορά τα έξοδα στέγασης, εκπαίδευσης, περίθαλψης κ.τ.λ.. Στην Ιταλία και την Ελλάδα, δεν υφίσταται τέτοιου είδους εγγύηση εισοδήματος και, αντ' αυτής, υπάρχουν διάφορες στοχευόμενες παροχές των οποίων η διαχείριση διεξάγεται με έναν λίγο έως πολύ αποκεντρωμένο τρόπο.³³

Ενώ τα συστήματα εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος συνέβαλαν κατά πολύ στη μείωση του κινδύνου της φτώχειας στην ΕΕ, αποτέλεσαν, σε ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό, αντικείμενο ενδεδειγμένης εξέτασης έτσι ώστε να εξασφαλισθεί ότι προωθούν περισσότερο παρά εμποδίζουν την αποτελεσματική ένταξη στην αγορά εργασίας και ότι τελούν υπό αποτελεσματική διαχείριση.

Στα νέα Κράτη Μέλη, η κάλυψη και η επάρκεια της κοινωνικής προστασίας για την εξασφάλιση ελάχιστων επαρκών πόρων παραμένει ένα ουσιαστικό πρόβλημα. Στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η φτώχεια τείνει να πλήττει περισσότερο τα άτομα σε ηλικία εργασίας και τα παιδιά εξαπτίας της μακροπρόθεσμης ανεργίας και των χαμηλών εισοδημάτων, ενώ στην Κύπρο και τη Μάλτα πλήττει κυρίως τους ηλικιωμένους. Η συνολική αυτή εικόνα επιβεβαιώνεται από στοιχεία που δείχνουν ότι, σε σύγκριση με άλλες κοινωνικές μεταβιβάσεις, οι συντάξεις έχουν μεγάλη σημασία στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για τη μείωση του κινδύνου της φτώχειας. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, οι οικογενειακές παροχές και οι παροχές τέκνων αποτέλεσαν κύρια στοιχεία των προγραμμάτων μείωσης της φτώχειας σε αρκετές από τις χώρες αυτές, οι οποίες εφάρμοσαν διάφορες στοχευόμενες προεγγίσεις. Οι επιδοτήσεις τιμών για υπηρεσίες κοινής ωφελείας αποσύρθηκαν σε γενικές γραμμές και επεκτάθηκαν τα προγράμματα χρηματικής αρωγής για τη φτώχεια, τα οποία όμως είχαν την τάση να αναπτύσσονται σε τοπικούς δήμους που έπρεπε να επιλύσουν σοβαρά διοικητικά και οικονομικά προβλήματα³⁴.

Ενώ τα στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας στα νέα Κράτη Μέλη δεν είναι ενημερωμένα και ομοιογενή, τα διαθέσιμα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπήρξε μη ορθή στόχευση, ευρεία πλημμελής κάλυψη και, σε γενικές γραμμές, χαμηλά επίπεδα παροχών. Πιο πρόσφατα, ορισμένες χώρες εδραίωσαν ή ενίσχυσαν συστήματα που έχουν ως στόχο την εξασφάλιση επαρκών ελάχιστων επιπέδων εισοδήματος σε απασχολούμενα, άνεργα και άεργα άτομα μέσω διαφόρων στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων του ελάχιστου μισθού, των σχεδίων εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος, των κοινωνικών συντάξεων χωρίς συνεισφορά ή των εγγυήσεων καθολικής κοινωνικής υποστήριξης. Ωστόσο, απομένει να αποδειχθεί σε ποιο βαθμό μπορούν τα εν λόγω συστήματα να συγκριθούν όσον αφορά τα επίπεδα κάλυψης και παροχών με τα συστήματα εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος που επικρατούν στις χώρες της ΕΕ των 15.

31 Λόγω του ότι οι χαμηλές δαπάνες στον τομέα της υγείας μπορούν επίσης να παρατηρηθούν εάν μεγάλο μέρος των υγειονομικών αγαθών και υπηρεσιών παρέχεται σε χαμηλές σχετικές τιμές, το χάσμα όσον αφορά τον όγκο και την ποιότητα των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης ενδέχεται να είναι μικρότερο από αυτό που σημειώνεται με τη διαφορά μετρούμενη σε ποσοστό επί τοις εκατό του ΑΕΠ ή ΜΑΔ.

32 Για πλήρη ανάπτυξη του θέματος βλ. R. Busse «Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration» 5-6/2002 *Arbeit und Sozialpolitik*

33 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Σχέδιο πρότασης για κοινή έκθεση σχετικά με την κοινωνική ενσωμάτωση 2004, σ. 52.

34 Κοινωνική προστασία στις 13 υποψήφιες χώρες, 2003, ΓΔ «Απασχόληση και κοινωνικές υποθέσεις».

4.4 Πολυμορφία και προστασία των μειονοτήτων από τον αποκλεισμό και τις διακρίσεις

Στις ευρωπαϊκές κοινωνίες παρατηρείται μια ολοένα και μεγαλύτερη τάση προς την εθνική, πολιτιστική και θρησκευτική πολυμορφία, την οποία πυροδοτεί η διεθνής μετανάστευση και η αυξανόμενη κινητικότητα εντός της ΕΕ.

Η εν λόγω τάση είναι πιθανόν να συνεχισθεί μετά τη διεύρυνση λόγω ενός συνδυασμού παραγόντων «έλξης» (γήρανση του πληθυσμού της ΕΕ, ελλείψεις εργατικού δυναμικού σε ορισμένες περιφέρειες και τομείς) και παραγόντων «ώθησης» (αύξηση του νέου ενήλικου πληθυσμού σε πολλές γειτονικές χώρες, υψηλά ποσοστά ανεργίας, πολιτική αστάθεια, φτώχεια).

Τα μέτρα προώθησης της ενσωμάτωσης και συμμετοχής των εθνικών μειονοτήτων στα υφιστάμενα Κράτη Μέλη είχαν την τάση να επικεντρώνονται πρωτίστως στους νέους μετανάστες που έφθαναν στις εν λόγω χώρες κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών έως τεσσάρων δεκαετιών. Σε πολλά νέα Κράτη Μέλη, ωστόσο, η μετανάστευση αποτελεί σχετικά πρόσφατο φαινόμενο και το κύριο σημείο εστίασης είναι η κατάσταση των ιστορικών μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των Ρομ.

Τα αριθμητικά δεδομένα σχετικά με τα Κράτη Μέλη που συλλέγουν στοιχεία για τους μετανάστες και τις εθνικές μειονότητες δείχνουν επίσης ότι οι ομάδες αυτές εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης και είναι πιο πιθανό να διαβιούν σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και υπό άσχημες στεγαστικές συνθήκες³⁵.

Τα νέα Κράτη Μέλη αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις όσον αφορά τη συμμετοχή των μειονοτήτων στην κοινωνία και την αγορά εργασίας. Τα προβλήματα αποκλεισμού και διακρίσεων που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες των Ρομ και ορισμένες ρωσικές μειονότητες σε ορισμένα νέα Κράτη Μέλη είναι ιδιαίτερα έντονα³⁶. Τα προβλήματα αυτά θα πρέπει να αντιμετωπισθούν με συνδυασμένα μέτρα ενίσχυσης της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης καθώς και καταπολέμησης των διακρίσεων. Η αντιμετώπιση των διακρίσεων μέσω της θέσπισης νομοθετικών πράξεων και προληπτικών μέτρων συνιστά πρόκληση για τα νέα Κράτη Μέλη όσον αφορά το ζήτημα αυτό³⁷.

4.5 Αναπηρίες: πολιτικές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Η προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά τις αναπηρίες δεν διαχωρίζει τα άτομα σε διακριτές κατηγορίες αλλά έχει αντιθέτως ως βάση τις ατομικές ανάγκες. Πρόκειται για προσέγγιση που προωθεί πολύ περισσότερο την κοινωνική ενσωμάτωση απ' ό,τι μια προσέγγιση με βάση την κατηγοριοποίηση. Είναι ενδεικτική μιας γενικότερης τάσης απομάκρυνσης από τα προγράμματα που επικεντρώνονται στις αναπηρίες προς μια πιο καθολική προσέγγιση³⁸.

Στόχος είναι, μέσω της άρσης των εμποδίων και της καταπολέμησης όλων των ειδών των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, να εξασφαλισθεί ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν των ίδιων ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως όλοι.

Οι τάσεις στις χώρες της ΕΕ των 15 είναι σε γενικές γραμμές θετικές στον τομέα αυτόν, παρά το γεγονός ότι εξακολουθούν να υφίστανται ορισμένα εμπόδια και είναι ακόμη αναγκαίο να καταβληθούν πολύ περισσότερες προσπάθειες – ειδικά όσον αφορά φυσικά, νομικά και διοικητικά εμπόδια, τις νέες τεχνολογίες και τη νοοτροπία.

Σε πολλά νέα Κράτη Μέλη οι πολιτικές όσον αφορά τα άτομα με αναπηρίες τείνουν ακόμη να είναι προσανατολισμένες προς δράσεις διαχωρισμού αντί ενσωμάτωσης σε όλους τους τομείς πολιτικής. Επιπροσθέτως, παρά το γεγονός ότι κυριαρχούν τα συστήματα ποσοτώσεων, φαίνεται ότι υπάρχουν σημαντικά προβλήματα όσον αφορά την εφαρμογή τους στην πράξη. Οι πολιτικές για τα άτομα με αναπηρίες στις χώρες αυτές έχουν μόλις αρχίσει να απομακρύνονται από τις παλαιού τύπου «προστατευτικές» πολιτικές και τα ιατρικά μοντέλα αναπηρίας.

Αυτή η απομάκρυνση από την εργασία υπό προστασία οδήγησε αρχικά σε μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας των ατόμων με αναπηρίες. Έως τώρα δεν έχει αντισταθμιστεί από τις αναγκαίες υποστηρικτικές πολιτικές και την παροχή ευκαιριών απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρίες, τα οποία ενδέχεται να μην διαθέτουν την εκπαίδευση, εμπειρία ή κατάρτιση ώστε να είναι απασχολήσιμα στην ανοικτή αγορά εργασίας.

Επιπροσθέτως, η εστίαση της οδηγίας για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση στις εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρίες δεν αντικατοπτρίζεται ακόμη στις πολιτικές και πρακτικές σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη.

4.6 Κοινωνία των πολιτών και συμμετοχή των πολιτών

Το ουσιαστικό δυναμικό της κοινωνίας των πολιτών διαφαίνεται από το βαθμό του ενδιαφέροντος, της εμπιστοσύνης και της συμμετοχής του πληθυσμού στα κοινά, που με τη σειρά του έχει αντίκτυπο στις συνολικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιδόσεις μιας χώρας³⁹. Το δυναμικό αυτό δημιουργείται και ενισχύεται σε ελεύθερες και ευημερούσες κοινωνίες των πολιτών ενώ η ανάπτυξή του παρεμποδίζεται όταν η ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών καταστέλλεται. Για τα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ένα από τα καταστρεπτικά στοιχεία που κληροδότησαν τα προηγούμενα πολιτικά συστήματα ήταν μια κοινωνία πολιτών η οποία χαρακτηρίζεται από μειωμένη συμμετοχή στη δημόσια ζωή και έλλειψη εμπιστοσύνης στα δημόσια όργανα.

Μελέτες έχουν δείξει ότι το μέγεθος του ενδιαφέροντος των πολιτών για τα κοινά, η επικράτηση κοινωνικών κανόνων που προωθούν τη συλλογική δράση καθώς και ο βαθμός εμπιστοσύνης στα δημόσια όργανα είναι πολύ λιγότερο αναπτυγμένα στις υπό μετάβαση οικονομίες ενώ επιβεβαίωσαν επίσης την ύπαρξη συσχετισμών μεταξύ της έκτασης των φαινομένων αυτών και της οικονομικής ανάπτυξης⁴⁰.

Κατά το αρχικό μεταβατικό στάδιο, τα άτομα στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αποδείχθηκε ότι δείχνουν λιγότερη εμπιστοσύνη απέναντι στους ξένους καθώς και ότι έχουν λιγότερο ενδιαφέρον για τα κοινά απ' ό,τι οι πολίτες της ΕΕ, παρά το γεγονός ότι

35 Σχετικό με το θέμα αυτό είναι και το έργο που διεξάγεται στο πλαίσιο του προγράμματος «Στοχοθετημένη κοινωνικοοικονομική έρευνα» (TSER) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής - Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 Κοινά υπομνήματα για την κοινωνική ενσωμάτωση, Δεκέμβριος 2003, δημοσιευμένα στις ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.htm)

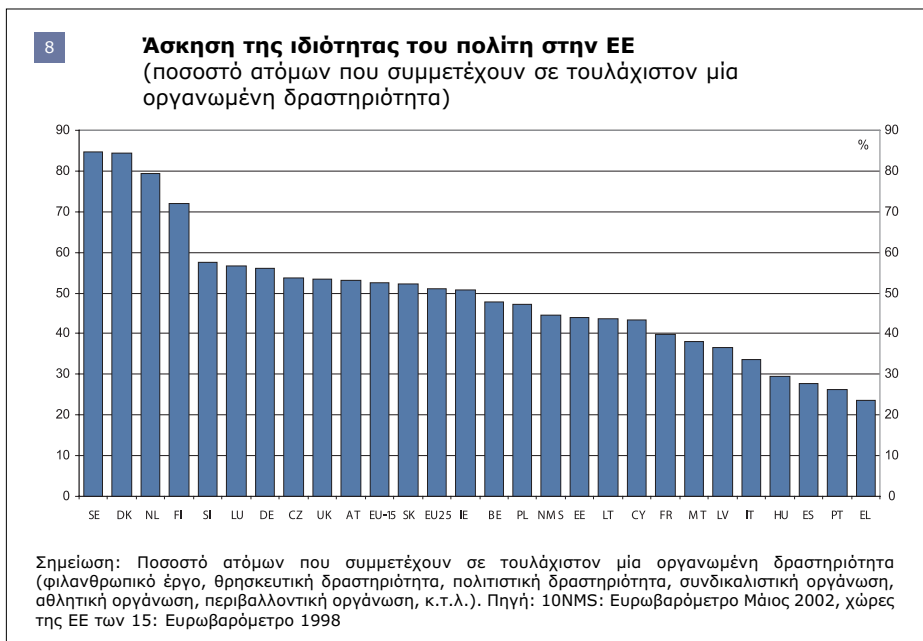
Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Σύνθεση των κοινών υπομνημάτων για την κοινωνική ενσωμάτωση, Βρυξέλλες, Μάρτιος 2004

37 Equality, Diversity and Enlargement - Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries. Έκθεση που ανατέθηκε σε εμπειρογνώμονες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων, Βρυξέλλες 2003.

38 «Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρίες: ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης» COM(2003)650

39 Ολοένα και περισσότερες εργασίες έχουν προσπαθήσει να προσδιορίσουν εννοιολογικά το δυναμικό της κοινωνίας των πολιτών μέσω της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει την ενδεχόμενη δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής της έννοιας αυτής.

40 C. Haerpfer, C. Wallace και L. Mateeva : Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe. Έγγραφο εμπειρογνώμονων που συντάχθηκε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Βιέννη 2003

δήλωναν το ίδιο αλτρουιστές. Είχαν ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς ενώ εμπιστευόνταν λιγότερο τους φίλους τους και συμμετείχαν σε μικρότερες και πιο κλειστές κοινωνικές ομάδες. Παράλληλα, έδειχναν να ασκούν πολύ λιγότερο την ιδιότητα του πολίτη και να έχουν λιγότερη εμπιστοσύνη στα θεσμικά όργανα.

Η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη σε αυτά τα νέα Κράτη Μέλη βελτιώθηκε από την εποχή της έναρξης της μεταβατικής περιόδου και, παρά το γεγονός, ότι τα αριθμητικά στοιχεία συνεχίζουν να είναι μικρότερα απ' ό,τι στις χώρες της ΕΕ των 15, οι διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων χωρών είναι μεγαλύτερες από τις διαφορές που εμφανίζουν οι χώρες μεταξύ τους. τα νέα Κράτη Μέλη θα τείνουν να ακολουθούν τη σημερινή ομαδοποίηση όσον αφορά την κοινωνική συμμετοχή σύμφωνα με τον υφιστάμενο διαχωρισμό Βορρά/Νότου.

Ωστόσο, οι δυσκολίες μετάβασης από τον κεντρικό προγραμματισμό και τον ολοκληρωτισμό είναι ακόμη ορατές στις δομές, την ικανότητα και τη συλλογική λειτουργία των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης στα νέα Κράτη Μέλη της ΚΑΕ. Οι δυνατότητες ανάπτυξης σύγχρονων κυβερνητικών πρακτικών, όπως η προώθηση της συμμετοχής των κύριων ενδιαφερομένων-μελών της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και εφαρμογής των πολιτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, είναι περιορισμένες. Δεν είναι συχνή η παρουσία αντιπροσωπευτικών, επαρκώς οργανωμένων και αποτελεσματικών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επιπροσθέτως, το είδος των πόρων που διαθέτουν οι τοπικές αρχές όσον αφορά τη διοίκηση και τη λήψη αποφάσεων δεν επιτρέπει συνήθως τη στενή τους συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών κατά την εφαρμογή των μέτρων κοινωνικής πολιτικής.

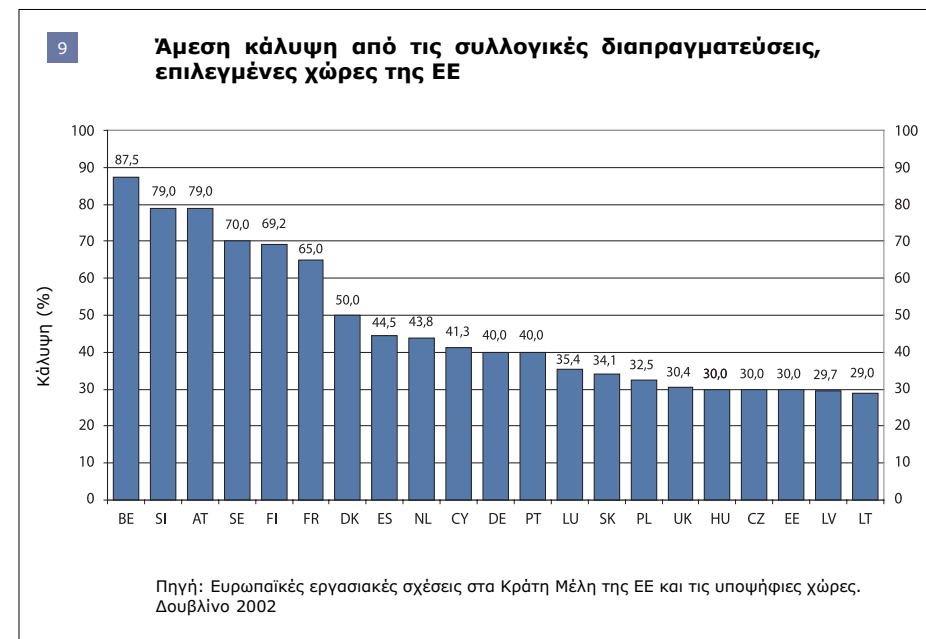
Για τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής έχει σημασία να συνεχίσουν τα νέα Κράτη Μέλη, με τη συνδρομή της Κοινότητας, να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

4.7 Εργασιακές σχέσεις & κοινωνικός διάλογος

Παρά τη σταθερή καταβολή προσπάθειών για την ανάπτυξη των εργασιακών σχέσεων και του κοινωνικού διαλόγου στα νέα Κράτη Μέλη της ΚΑΕ, οι κοινωνικοί εταίροι στις περισσότερες από τις χώρες αυτές εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις ενόψει της πλήρους συμμετοχής τους στην οικονομική και κοινωνική διακυβέρνηση βάσει του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Είναι απαραίτητο να ενισχυθεί το διμερές επίπεδο.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές όσον αφορά το καθεστώς των εργασιακών σχέσεων μεταξύ των παλαιών και των περισσότερων από τα νέα Κράτη Μέλη, υπάρχουν επίσης σημαντικές ομοιότητες. Για παράδειγμα, ως προς την οργανωτική δομή των συνδικαλιστικών οργανώσεων σε εθνικό επίπεδο καθώς και την πυκνότητα των συνδικαλιστικών ενώσεων, τομείς όπου τα νέα Κράτη Μέλη τείνουν να ακολουθούν την υφιστάμενη ομαδοποίηση των χωρών της ΕΕ των 15.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι ενώσεις εργοδοτών έπρεπε να δημιουργηθούν εκ νέου στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, οι ομοιότητες με τις χώρες της ΕΕ των 15 είναι κατά πολύ μικρότερες, αν και εντοπίζονται ορισμένες. Μια σημαντική διαφορά στα περισσότερα από αυτά τα νέα

Κράτη Μέλη είναι το γεγονός ότι η πυκνότητα των οργανώσεων είναι πολύ μικρότερη και ότι οι συλλογικές διαπραγματεύσεις σε διμερές επίπεδο είναι περιορισμένες, καθώς οι ενώσεις εργοδοτών δεν συμμετέχουν συνήθως σε αυτές.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι, σε γενικές γραμμές, οι διμερείς διαπραγματεύσεις αποτελούν νέο θεσμό στα περισσότερα από τα εν λόγω νέα Κράτη Μέλη, ένα θεσμό που αναπτύσσεται σταδιακά. Σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της ΕΕ των 15, όπου, στο πλαίσιο ενός πολυεπίπεδου συστήματος, οι συλλογικές διαπραγματεύσεις χαρακτηρίζονται κυρίως από συμφωνίες σε τομεακό επίπεδο, οι συλλογικές διαπραγματεύσεις στα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό ότι διεξάγονται σε επίπεδο επιχείρησης. Όσον αφορά τις χώρες της ΕΕ των 15, το φαινόμενο αυτό απαντάται μόνον στο Ην. Βασίλειο και σε μικρότερο βαθμό και για ορισμένα θέματα στο Λουξεμβούργο και τη Γαλλία.

Όσον αφορά τα ποσοστά των εργαζομένων που καλύπτονται άμεσα από τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, τα νέα Κράτη Μέλη εμπίπτουν στις υφιστάμενες κλίμακες διαφοροποιήσεων αν και δεν εντάσσονται πλήρως στις υπάρχουσες ομάδες της ΕΕ των 15.

Όπως δείχνει το Σχήμα 9, οι αποκλίσεις μεταξύ των δύο ομάδων χωρών είναι σημαντικές. Τα νέα Κράτη Μέλη εμφανίζονται και στα δύο άκρα της κλίμακας αλλά τα περισσότερα από αυτά εντοπίζονται στο τελευταίο ένα τέταρτο της κατάταξης.

Τριμερείς διαπραγματεύσεις διεξάγονται σε ποικίλες, λίγο έως πολύ τυποποιημένες μορφές και με διαφορετικό βαθμό συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στις περισσότερες από τις χώρες της ΕΕ των 15, ένα φαινόμενο που αναπτύχθηκε έντονα κατά την προετοιμασία της εισαγωγής της ΟΝΕ. Το τριμερές σύστημα, το οποίο απαντάται επίσης σε ποικίλες μορφές σε όλα τα νέα Κράτη Μέλη, καθορίζεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό από τις κρατικές προτεραιότητες στοχεύοντας ιδιαίτερα στην εξομάλυνση της συνεχιζόμενης διαδικασίας αναδιάρθρωσης στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και η συμμετοχή των οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων έχει κυρίως συμβουλευτικό χαρακτήρα.

Η ανάπτυξη του ρόλου και του δυναμικού των διμερών συλλογικών διαπραγματεύσεων καθώς και των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των ενώσεων των εργοδοτών υποστηρίζεται ενεργά από τους ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους (όπως προκύπτει από το κοινό τους πρόγραμμα εργασίας 2003-2005) και αναμένεται να βελτιωθεί με την περαιτέρω σταθεροποίηση και ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά θα χρειαστεί επίσης η ανάπτυξη θετικού κλίματος μέσω των κυβερνητικών πολιτικών. Οι προσπάθειες περαιτέρω ανάπτυξης του διμερούς χαρακτήρα των κοινωνικών εταιρικών σχέσεων θα συμβάλουν επίσης στη διεύρυνση του πεδίου και στην απόδοση μεγαλύτερης σημασίας στον τριμερή διάλογο.

Σημεία συνοπτικής παρουσίασης

- Η σύγκριση των νέων Κρατών Μελών και της ΕΕ των 15 ως προς τις διατάξεις κοινωνικής προστασίας και τον κοινωνικό διάλογο καθώς και τον διάλογο των πολιτών δείχνει την ύπαρξη σημαντικών διαφορών, αλλά ταυτόχρονα αποκαλύπτει πολλές ομοιότητες.
- Πολλές από τις διαφορές και πολλά από τα κοινωνικά προβλήματα στα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχουν σχέση με την περίοδο πριν από το 1990 καθώς και τη περίοδο μετάβασης στην ελεύθερη οικονομία. Οι δυσκολίες αυτές δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν «εν μία νυκτί» αλλά οι ομοιότητες και η πρόοδος που έχει επιτευχθεί όσον αφορά το κεκτημένο δείχνουν ότι, εν καιρώ, τα νέα Κράτη Μέλη θα ενσωματωθούν με ομαλό τρόπο στην κλίμακα των αποκλίσεων μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15.

- Οι μεταρρυθμίσεις που μπορούν να συμβάλουν στην παροχή καλύτερης κοινωνικής προστασίας και υψηλότερου βιοτικού επιπέδου βρίσκονται στο στάδιο της προετοιμασίας (π.χ. συντάξεις, υγειονομική περίθαλψη) αλλά δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί το μέγεθος των προκλήσεων (π.χ. υγειονομική περίθαλψη & κοινωνική ενσωμάτωση) ενώ σε ορισμένους τομείς εξακολουθεί να είναι αναγκαία η εφαρμογή σύγχρονων προσεγγίσεων (π.χ. μεταχείριση των δύο φύλων, άτομα με αναπηρίες και εθνικές μειονότητες).
- Σε γενικές γραμμές, η ικανότητα επίτευξης αλλαγών και εφαρμογής μεταρρυθμίσεων είναι περιορισμένη εξαιτίας των μειωμένων δυνατοτήτων στο διοικητικό τομέα καθώς και στον τομέα της κοινωνικής διακυβέρνησης. Συνεχίζουν να σημειώνονται καθυστερήσεις όσον αφορά την εφαρμογή μέτρων για την υποστήριξη των δομών της κοινωνίας των πολιτών και των κοινωνικών εταιρικών σχέσεων σε σύγκριση με την ΕΕ των 15.
- Οι συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις σε αρκετά νέα Κράτη Μέλη εμπνεύσθηκαν από τις καινοτομίες στις χώρες της ΕΕ -15 και οι υφιστάμενες διατάξεις εντάσσονται στο πλαίσιο των συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων των ΕΕ -15. Η επιτυχή εφαρμογή των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων στις χώρες αυτές θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να αυξήσουν τα επίπεδα της απασχόλησης και το μέσο όρο της ηλικίας εξόδου από την αγορά εργασίας.
- Η ολοκληρωμένη προσέγγιση που διαπνέει τους στόχους που ορίστηκαν στο Λάκεν όσον αφορά τις συντάξεις ισχύει και για τα νέα Κράτη Μέλη. Τα σημερινά αδύνατα σημεία των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη αναδεικνύουν τη σημασία της εξασφάλισης επαρκών παροχών, μεγαλύτερου ποσοστού απασχόλησης, της αύξησης του ορίου συνταξιοδότησης καθώς και της αποτελεσματικής ρύθμισης και υγιούς διαχείρισης των συνταξιοδοτικών ταμείων.
- Η ΕΕ των 15 δαπανά σε ΜΑΔ (Μονάδα Αγοραστικής Δύναμης) περίπου τέσσερις φορές περισσότερο στον τομέα της υγείας απ' ό,τι τα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η αύξηση του μεγέθους και της αποτελεσματικότητας των δαπανών στον τομέα της υγείας αποτελεί προϋπόθεση για τη βελτίωση της κατάστασης της υγείας των πολιτών.
- Η ΕΕ των 15 δαπανά σε ΜΑΔ (Μονάδα Αγοραστικής Δύναμης) περίπου τέσσερις φορές περισσότερο στον τομέα της υγείας απ' ό,τι τα νέα Κράτη Μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η αύξηση του μεγέθους και της αποτελεσματικότητας των δαπανών στον τομέα της υγείας αποτελεί προϋπόθεση για τη βελτίωση της κατάστασης της υγείας των πολιτών.
- Οι πολιτικές για τα άτομα με αναπηρίες στα νέα Κράτη Μέλη εξακολουθούν να βασίζονται σε ιατρικά πρότυπα αναπηρίας και να χαρακτηρίζονται από την εισαγωγή σε ιδρύματα και την υπό προστασία απασχόληση.
- Η ανάπτυξη του διμερούς κοινωνικού διαλόγου και των εργασιακών σχέσεων χρήζει περαιτέρω ενίσχυσης στα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη

5. Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ατζέντα στην ΕΕ των 25

5.1 Εξελίξεις αναφορικά με την ευρωπαϊκή κοινωνική ατζέντα και τα νέα Κράτη Μέλη

Κατά τα πρόσφατα έτη σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις όσον αφορά τις κοινωνικές πολιτικές σε επίπεδο ΕΕ ...

Κατά τα τελευταία έξι έτη, οι εξελίξεις όσον αφορά το συντονισμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο⁴¹ συντέλεσαν στη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ευρωπαϊκής κοινωνικής ατζέντας, στην παγίωση του περιεχομένου της και στην καθιέρωση νέων μεθόδων εργασίας⁴² με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξή της. Οι νέες διαδικασίες συντονισμού των πολιτικών δημιουργήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα, τις προτιμήσεις και τις δυνατότητες των χωρών της ΕΕ των 15. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι προετοιμασίες ενόψει της προσχώρησης επικεντρώθηκαν κατά κύριο λόγο στην υιοθέτηση του νομοθετικού κεκτημένου. Τα νέα Κράτη Μέλη συμμετείχαν μόλις πρόσφατα στις διαδικασίες συντονισμού των πολιτικών της ΕΕ στους τομείς της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Για το λόγο αυτό, ένα κρίσιμο ερώτημα που διατυπώθηκε από διάφορους παρατηρητές είναι εάν οι γενικοί προσανατολισμοί της παρούσας κοινωνικής ατζέντας θα παράσχουν επαρκή βάση για τη διευρυμένη Ένωση ή εάν θα υπάρξει ανάγκη αναδιαμόρφωσης της ατζέντας.

... και, παρά το γεγονός ότι τα νέα Κράτη Μέλη δεν συμμετείχαν άμεσα σε αυτά τα βήματα οι κύριες ανησυχίες τους όσον αφορά τις πολιτικές καλύπτονται επαρκώς.

Η παρούσα έκθεση δείχνει ότι, παρά τις σημαντικές και προβληματικές διαφορές μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15 και των νέων Κρατών Μελών υπάρχουν επίσης σαφείς ομοιότητες όσον αφορά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, ειδικά όσον αφορά τη διαχείριση των γρήγορων οικονομικών μεταβολών και της αντιμετώπισης της γήρανσης του πληθυσμού. Οι γενικοί στόχοι της Λισσαβόνας⁴³ είναι σαφές ότι ισχύουν επίσης για τα νέα Κράτη Μέλη.

Η προοπτική της μείωσης του ενεργού πληθυσμού και η ταχεία αύξηση του αριθμού των ατόμων πέραν της ηλικίας συνταξιοδότησης αποτελεί μια μεγάλη, κοινή πρόκληση για τη διευρυμένη Ένωση. Η πρόκληση αυτή αναδεικνύει το γεγονός ότι τα σημερινά και τα νέα Κράτη Μέλη αντιμετωπίζουν την ίδια ανάγκη ανάπτυξης αμοιβαία ενισχυτικών πολιτικών που θα έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των πολυάριθμων συνεργιών των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών καθώς και των πολιτικών απασχόλησης. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της ανάγκης εφαρμογής του πλήρους δυναμικού της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Καθώς η προβλεπόμενη οικονομική έξαρση είναι πιθανόν να είναι η τελευταία πριν από τη δημογραφική μεταβολή και την επιτάχυνση της γήρανσης του πληθυσμού, όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ των 25 θα έχουν συμφέρον να εισαγάγουν τις αναγκαίες τροποποιήσεις στις πολιτικές απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας το ταχύτερο δυνατόν.

Είναι προφανές ότι οι κοινοτικές πολιτικές στη διευρυμένη Ένωση θα πρέπει να λάβουν υπόψη την αυξανόμενη πολυμορφία όσον αφορά την κοινωνική κατάσταση αλλά η διεύρυνση δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τους γενικούς προσανατολισμούς της κοινωνικής ατζέντας.

5.2 Κύριες προκλήσεις και ευκαιρίες για τα νέα Κράτη Μέλη

Ενώ το εύρος των προκλήσεων που αναδύονται από τη διεύρυνση θα είναι ιδιαίτερα μεγάλο, η εμπειρία από προηγούμενες προσχωρήσεις χωρών με ΑΕΠ κατά πολύ κατώτερο του μέσου όρου της Ένωσης (π.χ. της Ιρλανδίας, της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας) αποδεικνύει ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί σημαντική βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης μέσω συντονισμένων, σταθερών προσπαθειών τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ.

Ωστόσο, η κατάσταση σε ορισμένες από τις προσχωρούσες χώρες, η οποία οφείλεται κυρίως στις επιπτώσεις της μεταβατικής περιόδου αλλά αντικατοπτρίζει ολοένα και περισσότερο το νέο κοινωνικό αντίκτυπο της οικονομικής ανάπτυξης που αναπόφευκτα θα οδηγήσει στον αποκλεισμό των ατόμων που δεν δύνανται να προσαρμοθούν στις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις, απαιτεί περαιτέρω εντατικοποίηση των προσπαθειών των πολιτικών για την αντιμετώπιση των διαφορών όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης καθώς και για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού⁴⁴. Η επίτευξη των εν λόγω στόχων θα βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης και, κατά συνέπεια, τις πιθανότητες μείωσης της θνησιμότητας και αποφυγής της περαιτέρω μείωσης των ποσοστών γεννητικότητας. Ενώ η ενίσχυση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας θα είναι αναγκαία για τη διατήρηση της σταθερής πορείας προς τον εκσυγχρονισμό, οι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων στα νέα Κράτη Μέλη θα έρθουν αντιμέτωποι με δύσκολες αποφάσεις σχετικά με τις πολιτικές, οι οποίες θα είναι επιβεβλημένες λόγω της αυξανόμενης πίεσης για σταθεροποίηση της δημόσιας οικονομικών και εξασφάλιση ευνοϊκών μακροοικονομικών συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τη σημασία της εξασφάλισης οικονομικής ανάπτυξης πλούσιας από άποψη δημιουργίας θέσεων εργασίας και της προώθησης ενεργών κοινωνικών πολιτικών και πολιτικών απασχόλησης, έτσι ώστε να γεφυρωθεί σύντομα το υφιστάμενο χάσμα στην απασχόληση σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ. Επιπροσθέτως, για την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων και την πλήρη αξιοποίηση της προσχώρησής τους, τα νέα Κράτη Μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν τις διοικητικές τους ικανότητες καθώς και τις ικανότητές τους στον τομέα της κοινωνικής διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της ικανότητας κινητοποίησης και προώθησης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω εξελίξεων, θα είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν οι αμοιβαία ενισχυτικές συνεργίες των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών καθώς και του πλούτου της εμπειρίας που έχει συσσωρευτεί σε επίπεδο ΕΕ. Η εφαρμογή των ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών και συστάσεων για την απασχόληση καθώς και των κοινών στόχων των διαδικασιών συντονισμού των πολιτικών στους τομείς των συντάξεων και της κοινωνικής ενσωμάτωσης θα έχει καθοριστική σημασία. Οι επενδύσεις σε οικονομικά αποδοτική κοινωνική προστασία και υγειονομική περίθαλψη που συντελεί στην προώθηση της απασχόλησης αποτελούν σημαντικό μέρος όλων των μέτρων που είναι αναγκαία για την

41 Δηλαδή στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής ενσωμάτωσης, της καταπολέμησης των διακρίσεων, του εκσυγχρονισμού της κοινωνικής προστασίας, του Χάρτη των Πολιτών κ.τ.λ.

42 Π.χ. την ανοικτή μέθοδο συντονισμού

43 Στη σύνοδο κορυφής της ΕΕ στη Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2000 η Ένωση έθεσε ένα νέο στρατηγικό στόχο για τη δεκαετία έως το 2010 «...να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.»

44 Κοινά υπομνήματα για την κοινωνική ενσωμάτωση, συγκεφαλαιωτική έκθεση της Επιτροπής

45 Ibid

ανάπτυξη και προώθηση της ικανότητας συμμετοχής και συμβολής των ατόμων.⁴⁵ Υπάρχουν αρκετά επιτεύγματα και σχετικά πλεονεκτήματα που μπορούν να αξιοποιηθούν τα νέα Κράτη Μέλη. Όλα αυτά μαζί αποτελούν ένα σύνολο ευκαιριών. Όπως υπογραμμίσθηκε στην παρούσα έκθεση, αυτά περιλαμβάνουν:

- Τα σημαντικά αποθέματα εργατικού δυναμικού με σχετικά υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης καθιστούν σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη δυνατή τη βιώσιμη ανάπτυξη για μακρό χρονικό διάστημα, ιδιαίτερα εάν το εν λόγω σχετικό πλεονέκτημα υποστηριχθεί από περαιτέρω ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων και κοινωνική ανάπτυξη που συμβάλλει στην προώθηση της απασχόλησης.
- Η ικανότητα αρκετών νέων Κρατών Μελών να εισαγάγουν σύγχρονες μεταρρυθμίσεις στον τομέα των συντάξεων εν τω μέσω οικονομικής και πολιτικής αναταραχής αποδεικνύει ότι είναι ικανά να αντιμετωπίσουν δύσκολα ζητήματα μεταρρυθμίσεων, γεγονός που είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο επόμενης μεταρρυθμιστικής διαδικασίας.
- Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης σε πολλά νέα Κράτη Μέλη διαμόρφωσαν σημαντικό μέρος των συνθηκών για ταχεία και σημαντική ενίσχυση της συμβολής της υγειονομικής περίθαλψης στη βελτίωση της γενικής κατάστασης της υγείας του πληθυσμού, ιδίως καθώς οι χώρες αυτές αποκτούν την ικανότητα να διαθέσουν μεγαλύτερα κονδύλια στον τομέα αυτό.
- Τα μέτρια επίπεδα σχετικής φτώχειας στα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη δείχνουν την ύπαρξη επαρκούς εθνικής κοινωνικής συνοχής και θετικών επιπτώσεων από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα για την επιτυχή αντιμετώπιση των προκλήσεων του οικονομικού εκσυγχρονισμού και της παγκοσμιοποίησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ευκαιρίες αυτές και την επίτευξη σημαντικής προόδου όσον αφορά το κεκτημένο, τα δέκα νέα Κράτη Μέλη – με την υποστήριξη των πολιτικών της ΕΕ – θα μπορούσαν να προωθήσουν σε σημαντικό βαθμό την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική βελτίωση στη διευρυμένη Ένωση.

Ωστόσο, η επιτυχία της διεύρυνσης στον κοινωνικό τομέα θα εξαρτηθεί επίσης σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα υποδοχής των Κρατών Μελών της ΕΕ των 15. Η προθυμία να επιτρέψουν στα νέα Κράτη Μέλη να αξιοποιήσουν την εμπειρία και τους πόρους των χωρών της ΕΕ των 15 θα καθορίσει εν πολλοίς το μέγεθος και την ταχύτητα της προόδου. Κατά τη διαμόρφωση της νέας κοινωνικής ατζέντας, θα είναι σημαντικό να βρεθούν τρόποι ώστε να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες όλων των Κρατών Μελών της διευρυμένης Ένωσης.

Παράρτημα

Παράρτημα 1: Στατιστικά Πορτρέτα

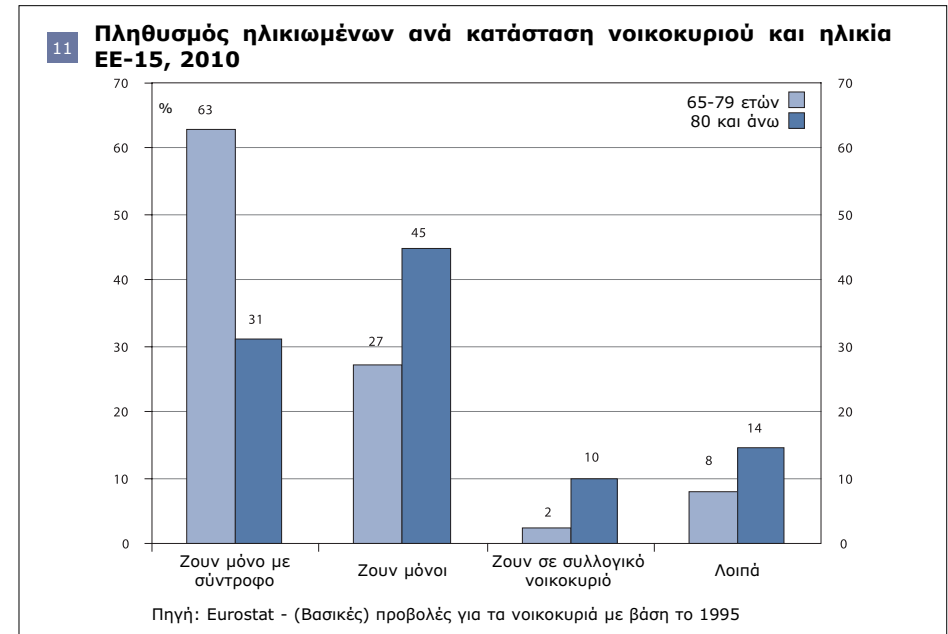
Γήρανση του πληθυσμού

Το 2003, υπήρχαν στην ΕΕ-25 74 εκατομμύρια ηλικιωμένοι ηλικίας 65 και άνω σε σύγκριση με μόλις 38 εκατομμύρια το 1960. Σήμερα οι ηλικιωμένοι αποτελούν το 16% του συνολικού πληθυσμού ή το 29% του πληθυσμού που θεωρείται ότι βρίσκεται σε ηλικία εργασίας (15-64 ετών). Έως το 2010, το τελευταίο αυτό ποσοστό αναμένεται να αυξηθεί στο 27%. Τα επόμενα δεκαπέντε έτη, ο αριθμός των «πολύ ηλικιωμένων» ατόμων ηλικίας 80 ετών και άνω στην ΕΕ-15 θα αυξηθεί κατά σχεδόν 50%.

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Λόγος εξάρτησης της τρίτης ηλικίας (Πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω ως ποσοστό του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (15-64) την 1η Ιανουαρίου)																																
2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	

Πηγή: Eurostat - Δημογραφικές στατιστικές.

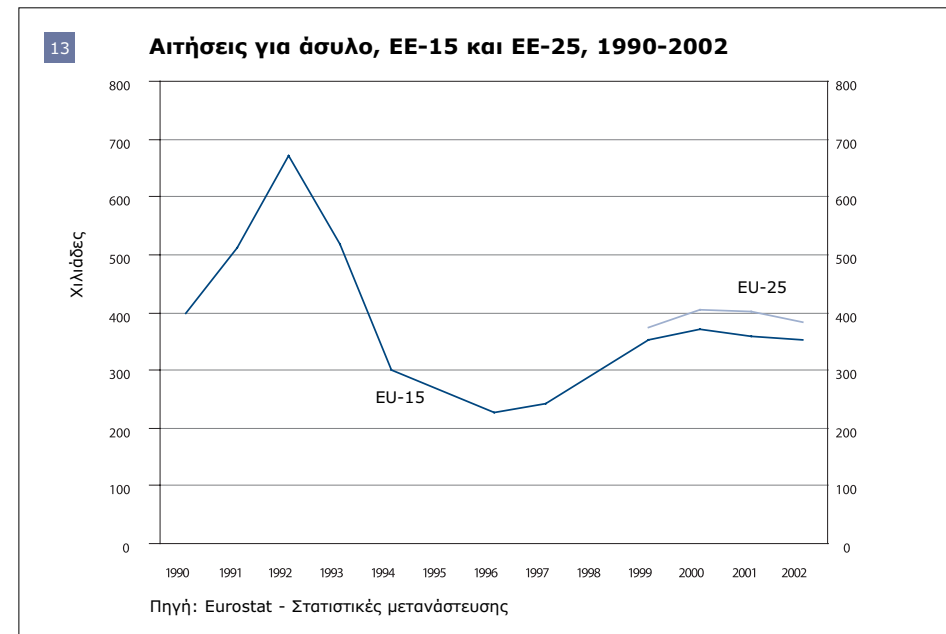
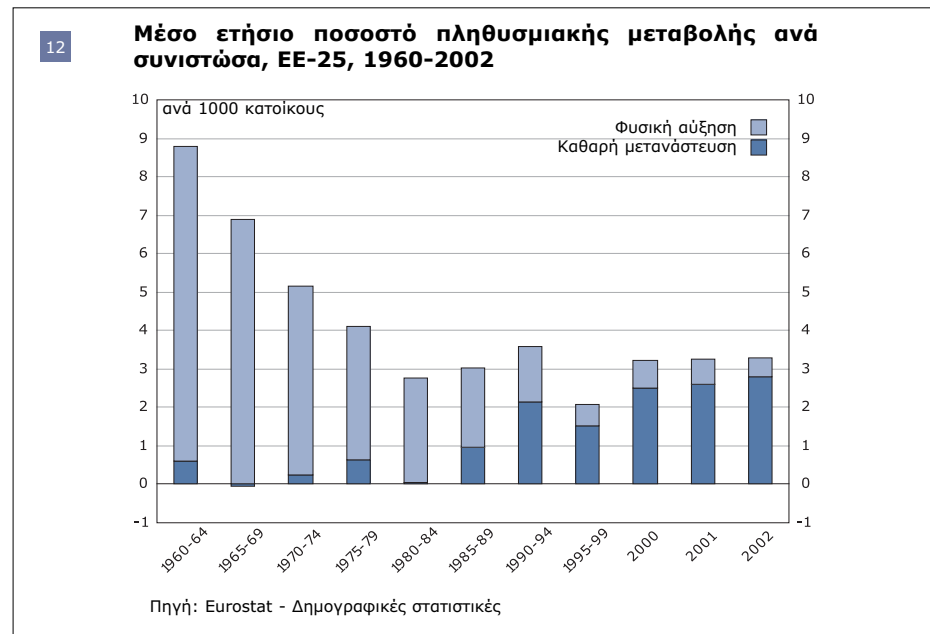
Μετανάστευση και άσυλο

Η καθαρή μετανάστευση αποτελεί την κύρια συνιστώσα της ετήσιας αλλαγής του πληθυσμού στην ΕΕ-25. Το 2002, το ετήσιο ποσοστό καθαρής μετανάστευσης ήταν 2,8 ανά 1.000 κατοίκους στην ΕΕ-25, που αντιπροσωπεύει περίπου το 85% της συνολικής αύξησης του πληθυσμού. Κράτη Μέλη Το 2002 υποβλήθηκαν 384 500 αιτήσεις για άσυλο στην ΕΕ-25.

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Ποσοστό καθαρής μετανάστευσης το 2002 (Η διαφορά μεταξύ πληθυσμιακής μεταβολής και φυσικής αύξησης κατά τη διάρκεια του έτους ανά πληθυσμό 1.000 ατόμων)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

Πηγή: Eurostat - Δημογραφικές στατιστικές

Εκπαίδευση και τα αποτελέσματά της

Το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού έχει βελτιωθεί σημαντικά κατά τα τελευταία τριάντα έτη, ιδίως των γυναικών. Το 2002 το 77% των νέων ηλικίας 20-24 στη σημερινή Ένωση (ΕΕ-25) είχε ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ταυτόχρονα, ωστόσο, το 17% των ατόμων ηλικίας 18-24 ετών εγκατέλειψε το εκπαιδευτικό σύστημα έχοντας, στην καλύτερη περίπτωση, ολοκληρώσει μόνο την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Βασικός δείκτης

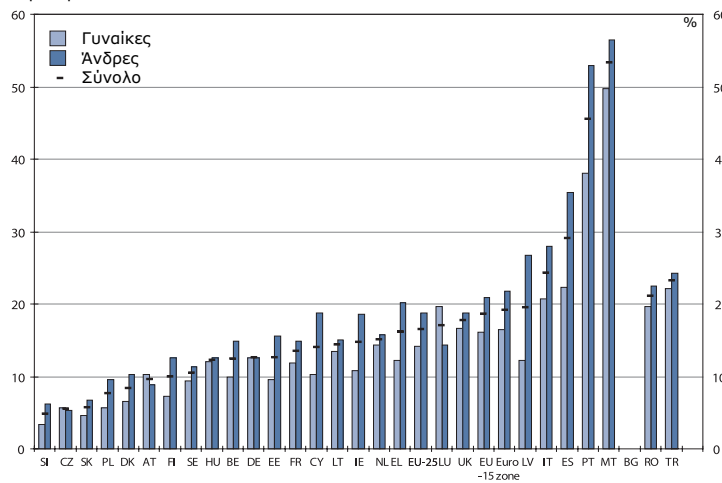
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Μορφωτικό επίπεδο των νέων το 2002 (ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση)																															
Σύνολο	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:
Γυναίκες	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:
Άνδρες	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

14

Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο ανά φύλο το 2002

Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών που έχουν στην καλύτερη περίπτωση ολοκληρώσει μόνο την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν συμμετέχουν σε περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση

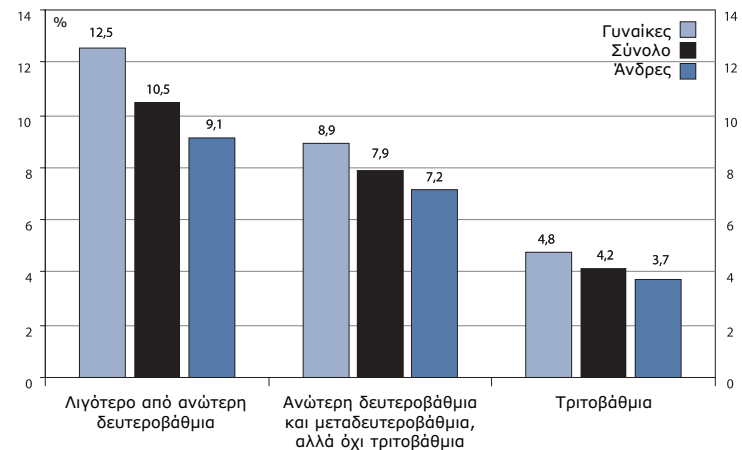

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

15

Ποσοστά ανεργίας ανά μορφωτικό επίπεδο και φύλο, ΕΕ-25, 2002

Οι άνεργοι ως ποσοστό του συνολικού ενεργού πληθυσμού της ίδιας ομάδας

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Δια βίου μάθηση

Στην Ένωση (ΕΕ-25), το 8% του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών συμμετείχε σε πρόγραμμα εκπαίδευσης /κατάρτισης (τις τελευταίες 4 εβδομάδες πριν από την έρευνα) το 2002. Αυτές οι δραστηριότητες κατάρτισης είναι πιο διαδεδομένες (18-22%) στη Δανία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ τα νέα Κράτη Μέλη έχουν τα χαμηλότερα επίπεδα ενηλίκων που συμμετέχουν σε εκπαίδευση ή κατάρτιση (προηγούνται η Δημοκρατία της Σλοβακίας και η Σλοβενία με ποσοστό περίπου 9%).

Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας έχουν μικρότερες πιθανότητες να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα κατάρτισης από τους νεότερους. Επίσης, τα άτομα υψηλότερων προσόντων έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να συμμετάσχουν σε τέτοια προγράμματα από τα άτομα χαμηλών επαγγελματικών προσόντων.

Βασικός δείκτης

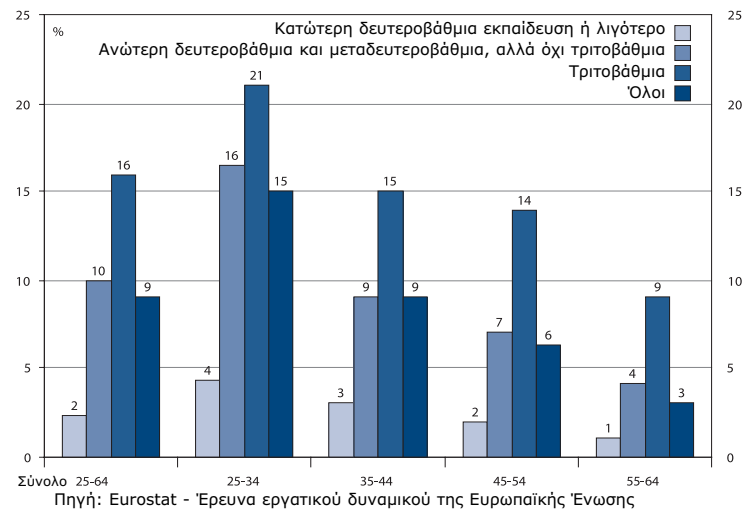
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Δια βίου μάθηση (συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση), 2002 (Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών που συμμετείχαν σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας)																																	
Σύνολο	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:		
Γυναίκες	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:		
Άνδρες	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:		

Σημείωση: στη Γαλλία ως περίοδος αναφοράς λαμβάνεται η εβδομάδα που προηγείται από την διεξαγωγή της έρευνας..

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

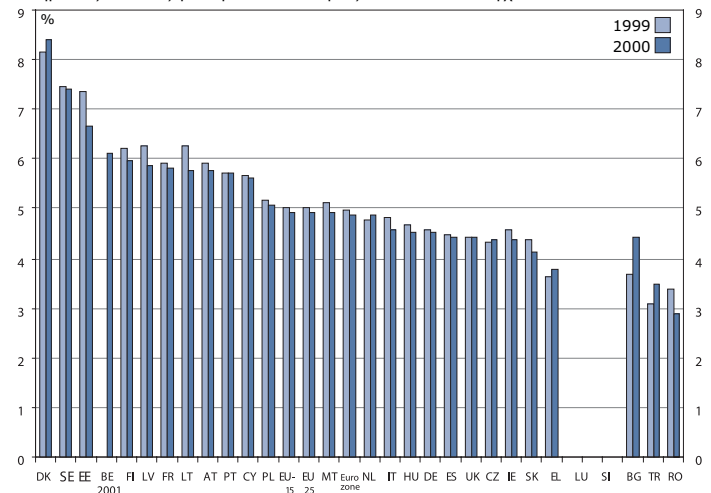
16

Δια βίου μάθηση ανά ηλικιακή ομάδα και μορφωτικό επίπεδο, ΕΕ-15, 2002. Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών που συμμετείχε σε πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας

17

Δαπάνες για τους ανθρώπινους πόρους, 1999 και 2000
Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

Σημειώσεις: DK: διαφορετική κάλυψη το 1999 FR: Τα ποσά των εκπαιδευτικών δαπανών δεν περιλαμβάνουν τα υπερπόντια γαλλικά διαμερίσματα (DOM). UK: Κατ'έκτιμηση, με βάση στοιχεία για τα οικονομικά έτη στο UK που εκτείνονται από την 1 Απριλίου ως τις 31 Μαρτίου. Πηγή: Eurostat - Στατιστικές για την εκπαίδευση

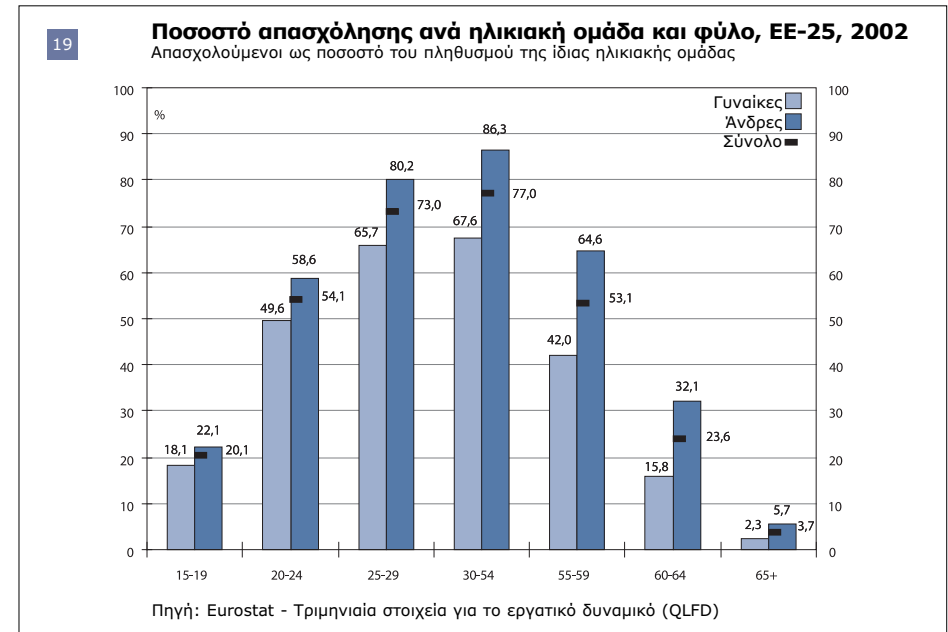
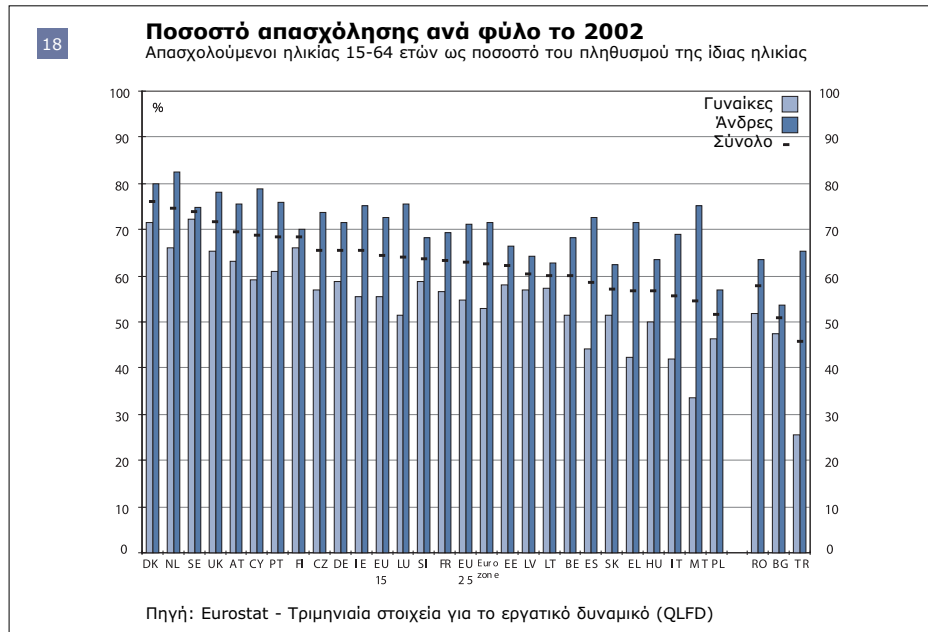
Απασχόληση

Το 2002, περισσότερα από 199 εκατομμύρια άτομα ήταν απασχολούμενα στη διευρυμένη Ένωση, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 11,5 εκατομμύρια από το 1996. Από το 1997 έως το 2001, η ετήσια αύξηση ήταν μεταξύ 0.9% και 1.6% αλλά το 2002 η αύξηση της απασχόλησης ήταν σχεδόν μηδενική. Το ποσοστό απασχόλησης για τον πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών ήταν 62,9% το 2002.

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Ποσοστό απασχόλησης το 2002 (απασχολούμενοι ηλικίας 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού της ίδιας ηλικίας)																															
Σύνολο	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Γυναίκες	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Άνδρες	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων το 2002 (Απασχολούμενοι ηλικίας 55-64 ετών ως μερίδιο του συνολικού πληθυσμού της ίδιας ηλικίας)																															
Σύνολο	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Γυναίκες	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Άνδρες	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Πηγή: Eurostat - Τριμηνιαία στοιχεία για το εργατικό δυναμικό (QLFD)

Ανεργία

Το 2002 το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες για πρώτη φορά από το 1996. Η αύξηση σημειώθηκε σε όλα τα Κράτη Μέλη εκτός από την Ουγγαρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία, όπου παρέμεινε αμετάβλητη και την Ελλάδα, την Ιταλία, την Κύπρο, τις τρεις χώρες της Βαλτικής, την Τσεχική Δημοκρατία και τη Σλοβακική Δημοκρατία όπου συνέχισε να μειώνεται.

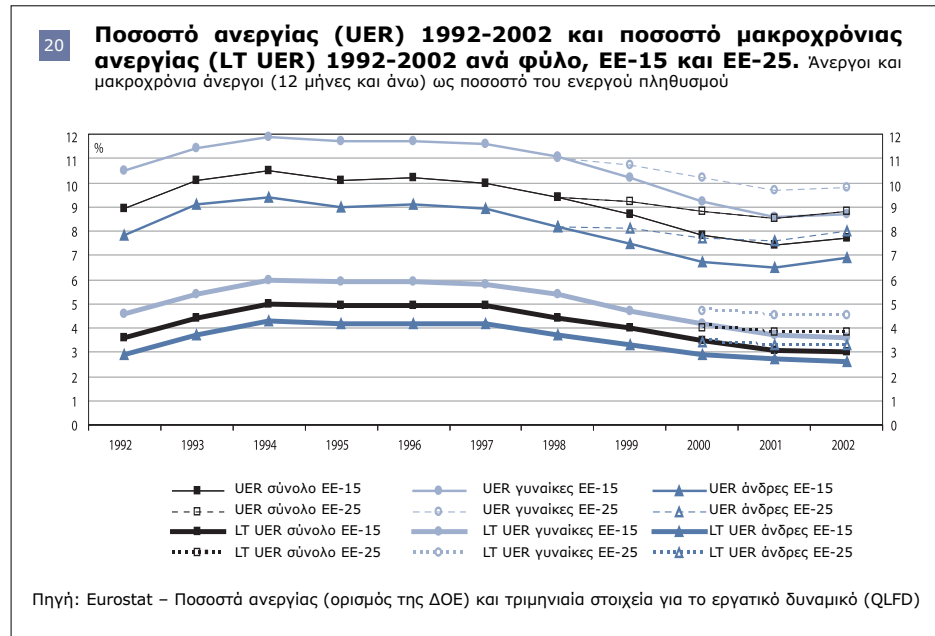
Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Ποσοστό ανεργίας, 2002 (Οι άνεργοι ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού)																															
Σύνολο	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3
Γυναίκες	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4
Άνδρες	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7

Πηγή: Eurostat - Ποσοστά ανεργίας (ορισμός της ΔΟΕ)

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, 2002 (Μακροχρόνια άνεργοι (12 μήνες και άνω) ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού)																															
Σύνολο	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2
Γυναίκες	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6
Άνδρες	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0

Πηγή: Eurostat - Τριμηνιαία στοιχεία για το εργατικό δυναμικό (QLFD)

Δαπάνες και έσοδα της κοινωνικής προστασίας

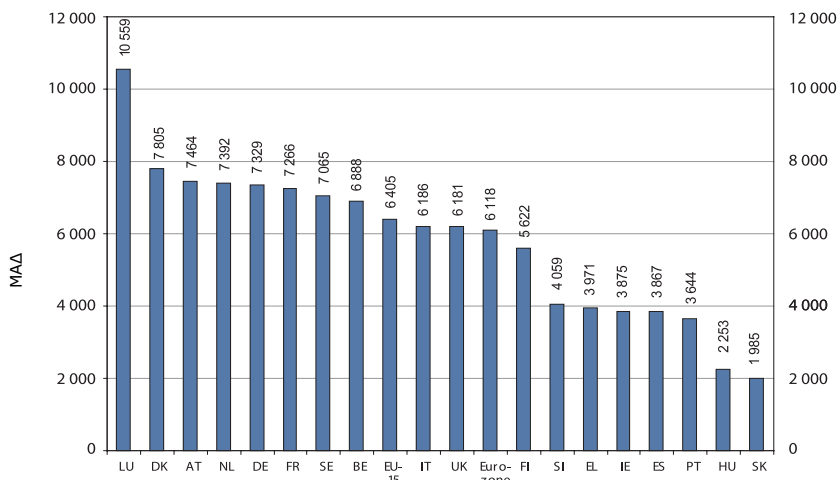
Το 2001 οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ αυξήθηκαν στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών στις δαπάνες ως ποσοστό του ΑεγχΠ και ακόμα μεγαλύτερες όσον αφορά τις κατά κεφαλήν ΜΑΔ. Οι διάφορες χώρες έχουν πολύ διαφορετικά συστήματα για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής προστασίας, ανάλογα με το αν προτιμούν τις κοινωνικές εισφορές ή τις γενικές κυβερνητικές εισφορές

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Δαπάνες για την κοινωνική προστασία ως ποσοστό του ΑεγχΠ, 2001																															
2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:

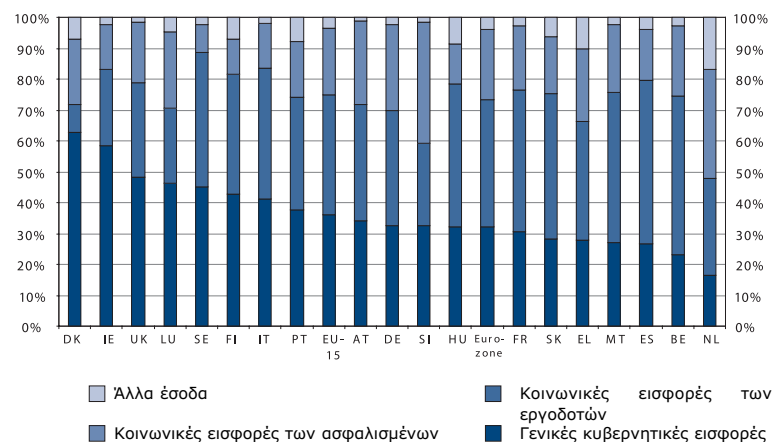
Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκό Σύστημα Ενοποιημένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)

22 Δαπάνες για την κοινωνική προστασία ανά άτομο, το 2001

Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκό Σύστημα Ενοποιημένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)

23 Έσοδα κοινωνικής προστασίας ως ποσοστό των συνολικών εσόδων το 2001

Σημείωση: για τις CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO και TR δεν υπάρχουν στοιχεία.
Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκό Σύστημα Ενοποιημένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)

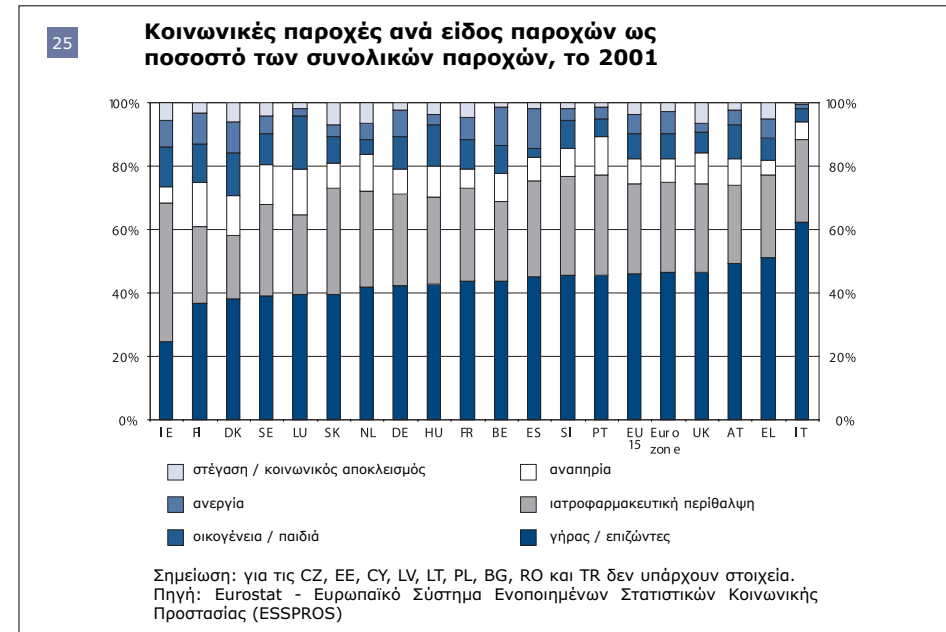
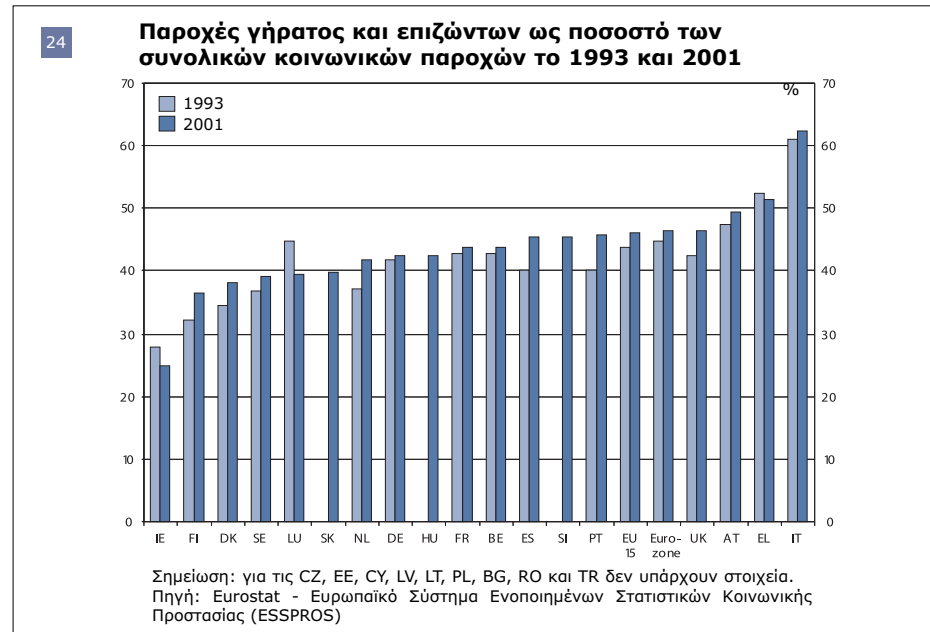
Κοινωνικές παροχές

Στα περισσότερα Κράτη Μέλη το 2001 το μεγαλύτερο μερίδιο των δαπανών για κοινωνική προστασία αφορούσε τις παροχές γήρατος και επιζώντων, ακολουθούμενες από τις παροχές ασθένειας. Στις λοιπές παροχές αφιερώθηκε λιγότερο από το 30 % του συνόλου. Η δομή των παροχών είναι σχετικά σταθερή στο χρόνο

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Παροχές γήρατος και επιζώντων ως ποσοστό των συνολικών κοινωνικών παροχών, το 2001																																	
1993	:	43,9	44,7	42,7	:	34,5	41,8	:	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1	:	:	:	44,8	:	:	37,3	47,3	:	40,0	:	:	32,2	36,8	42,6	:	:	:	:	
2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:	39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:		

Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκό Σύστημα Ενοποιημένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)

Δαπάνες για την πολιτική της αγοράς εργασίας

Το 2001 οι δαπάνες για την πολιτική της αγοράς εργασίας αντιπροσώπευαν κατά μέσο όρο το 2% του ΑΕγχΠ στις δεκατέσσερις χώρες που παρείχαν στοιχεία. Οι δαπάνες για ενεργητικά μέτρα για την αγορά εργασίας ανήλθαν στο 0,66% και οι δαπάνες για τις παθητικές πολιτικές σε 1,27%. Σε κάθε περίπτωση τα στοιχεία παρουσιάζουν ελαφρά μείωση για τρίτο συνεχές έτος. Οι ίδιες σημαντικές διαφορές που παρατηρήθηκαν το 2000 εμφανίζονται και το 2001: Δύο χώρες δαπάνησαν περισσότερο από το 3% του ΑΕγχΠ (Βέλγιο και Δανία), έξι χώρες δαπάνησαν ανάμεσα στο 2% και στο 3% (Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Φινλανδία και Σουηδία) και έξι χώρες δαπανούν λιγότερο από το 2% (Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Αυστρία, Πορτογαλία και Ηνωμένο Βασίλειο). Οι σημαντικές αυτές διαφορές οφείλονται στην έκταση της μη στοχοθετημένης υποστήριξης σε ορισμένες χώρες, που ωφελεί επίσης τους ανέργους και τις ομάδες στόχους, αλλά επειδή δεν έχει σχεδιαστεί αποκλειστικά για να βοηθήσει αυτές τις ομάδες δεν περιλαμβάνεται στα στοιχεία που συλλέγονται για τις πολιτικές της αγοράς εργασίας.

Βασικός δείκτης

EU-25 EU-15 Euro-zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

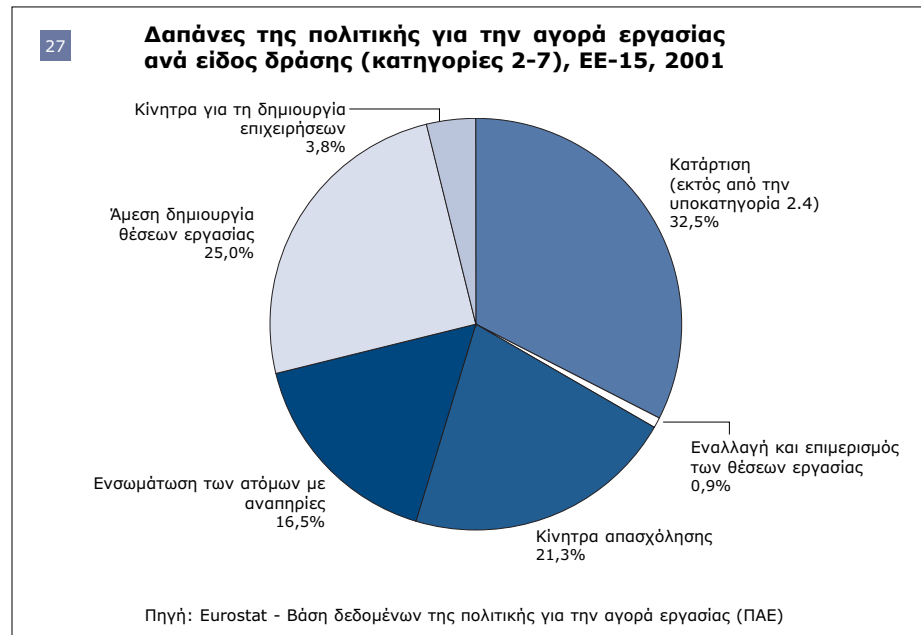
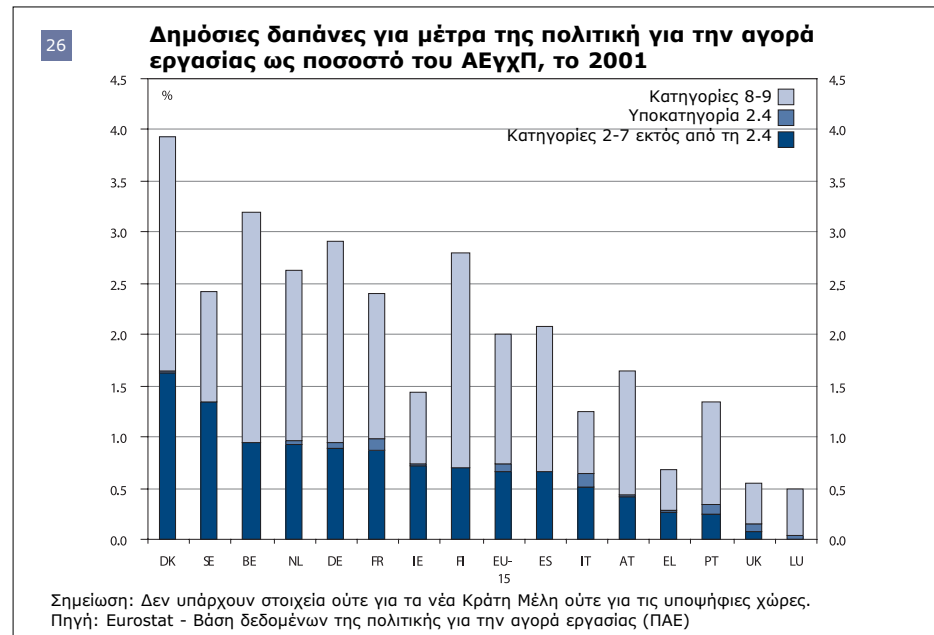
Δημόσιες δαπάνες για την ενεργητική πολιτική για την αγορά εργασίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ το 2001

(Κατηγορίες 2-7 εκτός από τη 2.4)

: 0,663 : 0,952 : 1,624 0,887 : 0,264 0,658 0,873 0,71 0,509 : : : : : : : 0,92 0,423 : 0,248 : : : 0,692 1,341 0,073 : : :

Σημειώσεις: Κατηγορίες 2-7: Κατάρτιση - Εναλλαγή και επιμερισμός των θέσεων εργασίας - Κίνητρα απασχόλησης - Ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες - Άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας - Κίνητρα για τη δημιουργία επιχειρήσεων. Υποκατηγορία 2.4: Ειδική υποστήριξη για τη μαθητεία. Κατηγορίες 8-9: Διατήρηση του εισοδήματος και υποστήριξη των ανέργων - Πρόωρη συνταξιοδότηση.

Πηγή: Eurostat - Βάση δεδομένων της πολιτικής για την αγορά εργασίας (ΠΑΕ)

Κατανομή του εισοδήματος

Κατά μέσο όρο, σταθμισμένο ανάλογα με τον πληθυσμό, στα Κράτη Μέλη της ΕΕ-25 το 2001 το ανώτερο 20% (υψηλότερο εισοδηματικό μερίδιο) του πληθυσμού ενός κράτους μέλους εξασφάλισε 4,4 φορές μεγαλύτερο μερίδιο του συνολικού εισοδήματος του κράτους μέλους από το κατώτερο (φτωχότερο) 20% του πληθυσμού του κράτους μέλους. Το χάσμα αυτό μεταξύ των πλουσιότερων και των φτωχότερων είναι μικρότερο στη Δανία (3,2), ακολουθούμενη από τη Σουηδία, τη Φινλανδία, την Αυστρία και τη Γερμανία. Είναι μεγαλύτερο στα νότια Κράτη Μέλη, στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Με εξαίρεση τα κράτη της Βαλτικής, το εύρος στα νέα Κράτη Μέλη είναι γενικά στα ίδια επίπεδα ή μικρότερο από το μέσο όρο της ΕΕ.

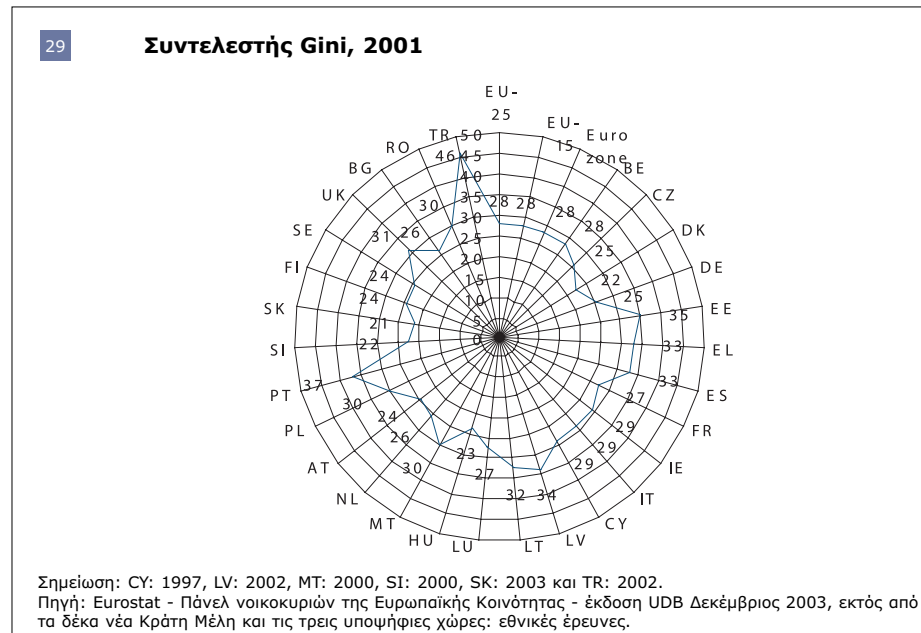
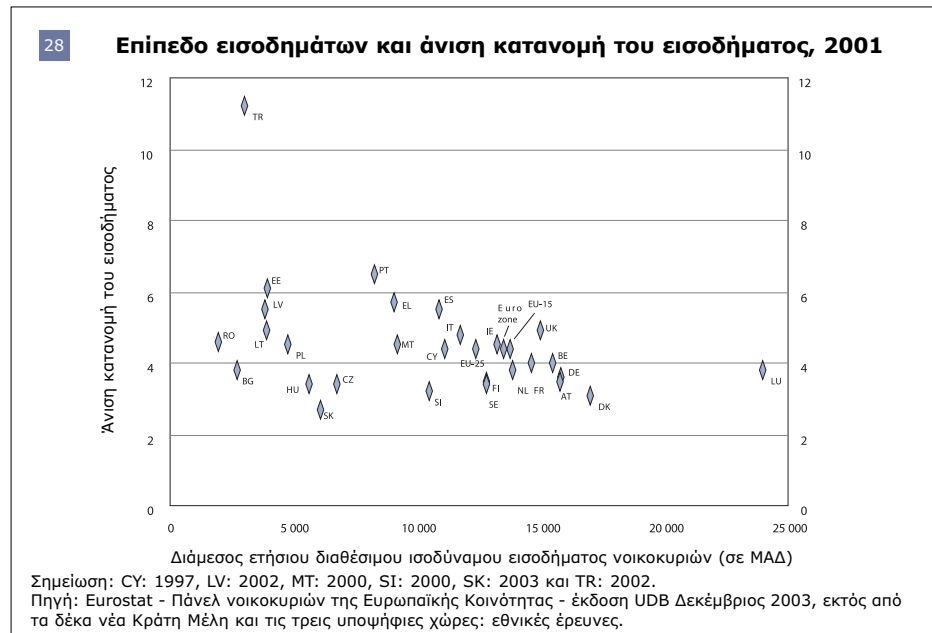
Βασικός δείκτης

EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,1	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9	3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2

Άνιση κατανομή του εισοδήματος (λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος), 2001 (Ο λόγος του συνολικού εισοδήματος που έλαβε το 20% του πληθυσμού με το υψηλότερο εισόδημα (ανώτατο πεμπτημόριο) προς αυτό που έλαβε το 20% του πληθυσμού με το κατώτατο εισόδημα (κατώτατο πεμπτημόριο). Ως εισόδημα εννοείται το διαθέσιμο ισοδύναμο εισοδήματος.)

Σημείωση: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 και TR: 2002.

Πηγή: Eurostat - Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - έκδοση UDB Δεκέμβριος 2003, εκτός από τα δέκα νέα Κράτη Μέλη και τις τρεις υποψήφιες χώρες: εθνικές έρευνες.

Νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος

Εξετάζοντας το συνολικό πληθυσμό διαπιστώνουμε ότι το 2001 περίπου το 15% των πολιτών της ΕΕ-25 είχε ισοδύναμο εισοδήματος χαμηλότερο από το 60% της αντίστοιχης εθνικής διαμέσου. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε περίπου 68 εκατομμύρια άτομα. Χρησιμοποιώντας το 60% της εθνικής διαμέσου ως διαχωριστική τιμή κατώφλιου, το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας ήταν σχετικά υψηλότερο (21%) στην Ιρλανδία, στις Μεσογειακές Χώρες, στις Χώρες της Βαλτικής και στο Ηνωμένο Βασίλειο και σχετικά χαμηλότερο στις χώρες της Βενελιχ, τη Γερμανία, και την Αυστρία, τα Κράτη Μέλη από το Βορρά και τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Μεταξύ των «παλαιών» κρατών μελών το χαμηλότερο ήταν στη Σουηδία (10%) και ήταν ακόμα χαμηλότερο σε ορισμένες «νέες» χώρες όπως η Σλοβακική Δημοκρατία (5%) και η Τσεχική Δημοκρατία (8%) - Στο πλαίσιο αυτό δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αναλύουμε τη σχετική φτώχεια στο εσωτερικό της κάθε χώρας και όχι την απόλυτη φτώχεια με σημείο αναφοράς μία ανεξάρτητη διαχωριστική τιμή κατώφλιου. Οι κοινωνικές παροχές (συντάξεις και άλλες παροχές) μειώνουν το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας σε όλες τις χώρες αλλά σε πολύ διαφορετικό βαθμό: η μείωση κυμαίνεται από 50% ή λιγότερο στην Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, την Κύπρο και τη Μάλτα σε περισσότερο από 75% στη Σουηδία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακική Δημοκρατία.

Βασικός δείκτης

Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας πριν από τις κοινωνικές παροχές, 2001 (Το ποσοστό των ατόμων με διαθέσιμο ισοδύναμο εισοδήματος, πριν από τις κοινωνικές παροχές, κάτω από το κατώφλιο του κινδύνου φτώχειας, που καθορίζεται στο 60% της εθνικής διαμέσου του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος (μετά τις κοινωνικές παροχές). Οι συντάξεις γήρατος και επιζώντων υπολογίζονται ως εισόδημα πριν από τις παροχές και όχι ως κοινωνικές παροχές.)

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Σύνολο	24s	24s	22s	23	18	21	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29
Γυναίκες	25s	25s	23s	25	19	24	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31
Άνδρες	23s	22s	21s	21	18	18	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28

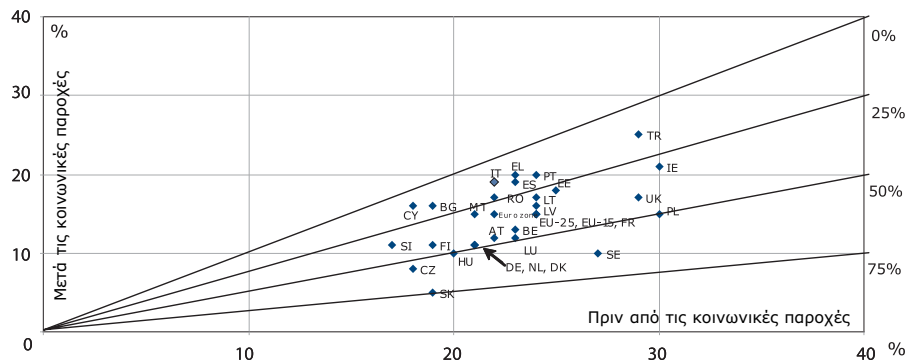
Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές παροχές, 2001 (Το ποσοστό των ατόμων με διαθέσιμο ισοδύναμο εισοδήματος κάτω από το κατώφλιο του κινδύνου φτώχειας, που καθορίζεται στο 60% της εθνικής διαμέσου του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος.)

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Σύνολο	15s	15s	15s	13	8	11	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25
Γυναίκες	16s	17s	16s	15	8	12	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26
Άνδρες	14s	14s	14s	12	7	9	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25

Σημείωση: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 και TR: 2002.

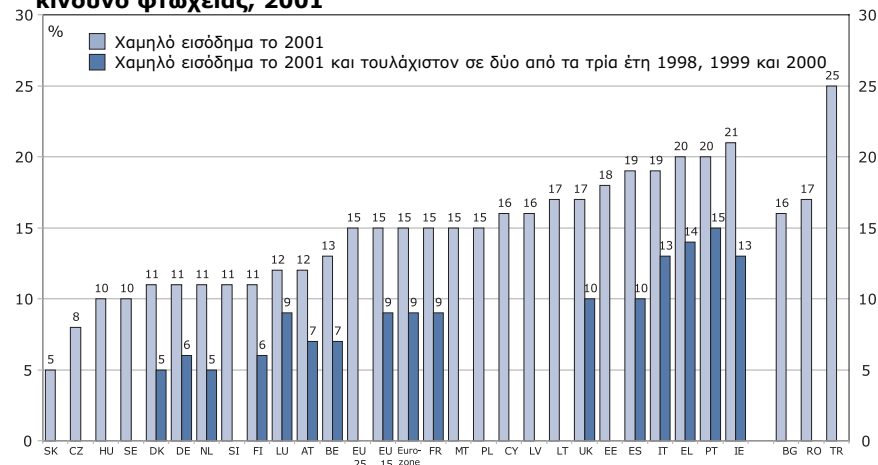
Πηγή: Eurostat - Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - έκδοση UDB Δεκέμβριος 2003, εκτός από τα δέκα νέα Κράτη Μέλη και τις τρεις υποψήφιες χώρες: εθνικές έρευνες.

30 Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας πριν από και μετά τις κοινωνικές παροχές, 2001

Σημείωση: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 και TR: 2002.
Πηγή: Eurostat - Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - έκδοση UDB Δεκέμβριος 2003, εκτός από τα δέκα νέα Κράτη Μέλη και τις τρεις υποψήφιες χώρες: εθνικές έρευνες.

31 Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές παροχές και που αντιμετωπίζουν διαρκή κίνδυνο φτώχειας, 2001

Σημείωση: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 και TR: 2002.
Πηγή: Eurostat - Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - έκδοση UDB Δεκέμβριος 2003, εκτός από τα δέκα νέα Κράτη Μέλη και τις τρεις υποψήφιες χώρες: εθνικές έρευνες.

Νοικοκυριά ανέργων και χαμηλοί μισθοί

Μια σημαντική αιτία της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η ανεργία ή οι χαμηλοί μισθοί. Το 2003 το 10,1% των ατόμων ηλικίας 18-59 ζούσαν σε νοικοκυριά ανέργων στην ΕΕ-25 (το 9,6% στην ΕΕ-15). Για τα παιδιά ηλικίας 0-17 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 9,7% στην ΕΕ-25 και 9,8% στην ΕΕ-15.

Βασικός δείκτης

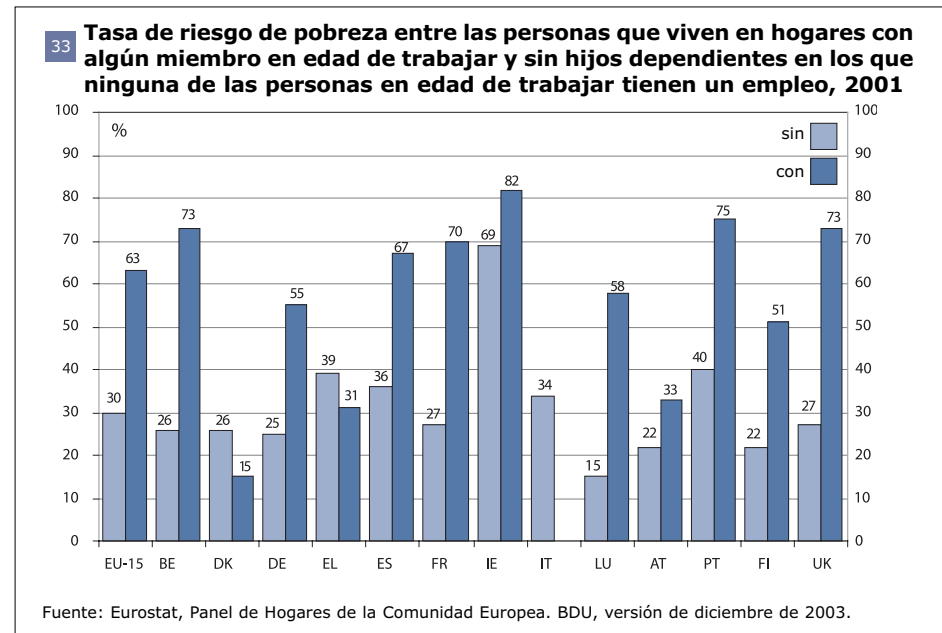
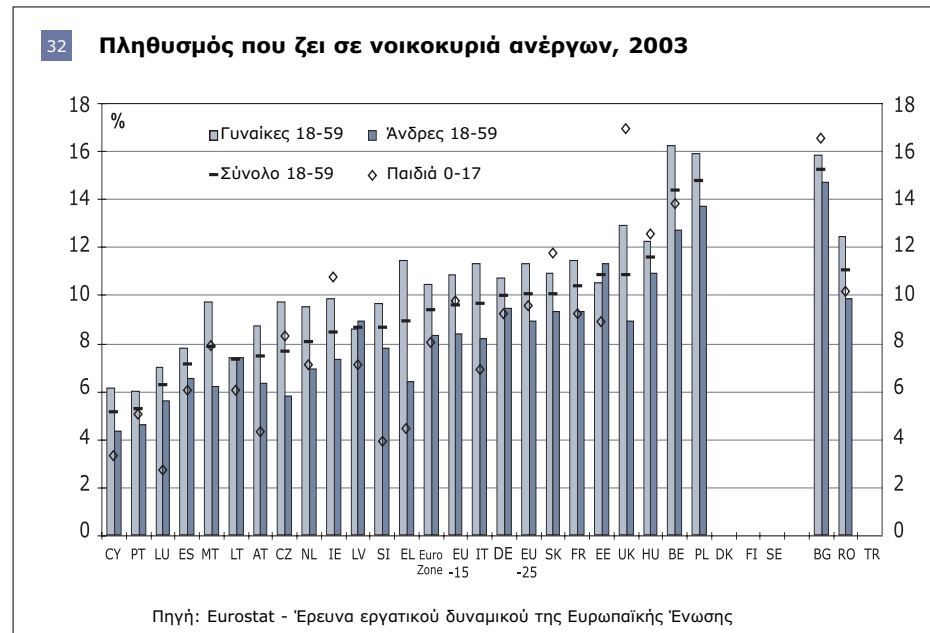
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Άτομα ηλικίας 18-59 που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων, 2003 (Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18 - 59 που ζουν σε νοικοκυριά όπου δεν εργάζεται κανένας. Οι φοιτητές ηλικίας 18-24 που ζουν σε νοικοκυριά που αποτελούνται αποκλειστικά από φοιτητές της ίδιας ηλικιακής ομάδας δεν υπολογίζονται ούτε στον αριθμητή ούτε στον παρονομαστή)																																	
Σύνολο	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	:	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:		
Γυναίκες	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	:	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:		
Άνδρες	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	:	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:		

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων, 2003 (Ποσοστό ατόμων ηλικίας 0 -17 που ζουν σε νοικοκυριά όπου δεν εργάζεται κανένας.

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	:	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:
--	------	------	------	------	-----	---	------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---

Πηγή: Eurostat - Έρευνα εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Γυναίκες και άνδρες σε θέσεις λήψης αποφάσεων

Σε επίπεδο ΕΕ, η εκπροσώπηση των γυναικών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αυξάνεται σταθερά σε όλες τις εκλογές από το 1984 και το 2003 ήταν 31% τον Ιανουάριο του 2004 (οι τελευταίες εκλογές έγιναν τον Ιούνιο του 1999). Στην Κάτω Βουλή ή στα εθνικά κοινοβούλια οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται σε όλα τα Κράτη Μέλη καθώς τα ποσοστά των εδρών που κατέχουν οι γυναίκες στα όργανα αυτά κυμαίνονταν το 2003 από 8% στην Ελλάδα έως 45% στη Σουηδία.

Βασικός δείκτης

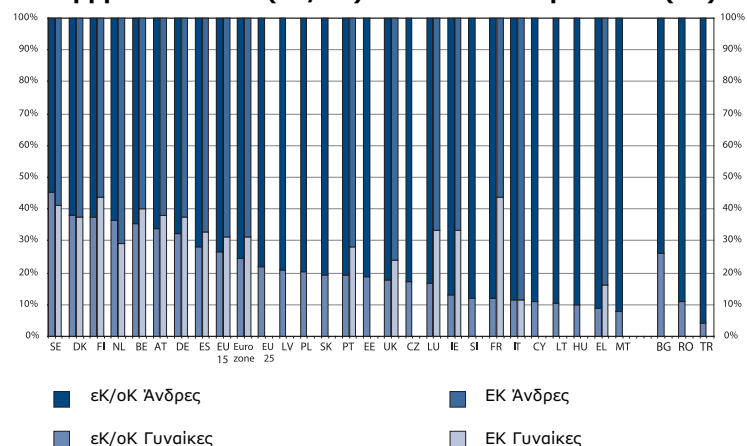
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Ποσοστό γυναικών στις ενιαίες / κάτω Βουλές των εθνικών/ομοσπονδιακών κοινοβουλίων και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Νοέμβριο του 2003 για τα εθνικά ή/και ομοσπ. Κοινοβούλια (εΚ/οΚ) και τον Ιανουάριο 2004 για το Ευρωπαϊκό (ΕΚ)																																
nP/FP	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	

Σημειώσεις 1) εΚ/οΚ= εθνικό ή/και ομοσπ. Κοινοβούλιο, ΕΚ=Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2) Τα στοιχεία που παρασχέθηκαν για τα εθνικά ή/και ομοσπ. Κοινοβούλια (εΚ/οΚ) είναι του Νοεμβρίου του 2003 και για το Ευρωπαϊκό (ΕΚ) του Ιανουαρίου του 2004. 3) Για τα εΚ/οΚ η ΕΕ-25, Τα στοιχεία για την ΕΕ-15 και την Ευρωζώνη είναι μέσοι των ποσοστών των αντίστοιχων Κρατών-Μελών, ενώ για το ΕΚ τα στοιχεία για την ΕΕ-15 και την Ευρωζώνη είναι ποσοστά των γυναικών επι του συνόλου των μελών του ΕΚ για τα αντίστοιχα Κράτη-Μέλη. Για το ΕΚ ο μέσος των ποσοστών των 15 Κρατών-Μελών ανέρχεται σε 32,6% και ο αντίστοιχος μέσος της των Κρατών-Μελών της Ευρωζώνης σε 32,2%

Πηγή: Η Δια-κοινοβουλευτική Ένωση (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

34

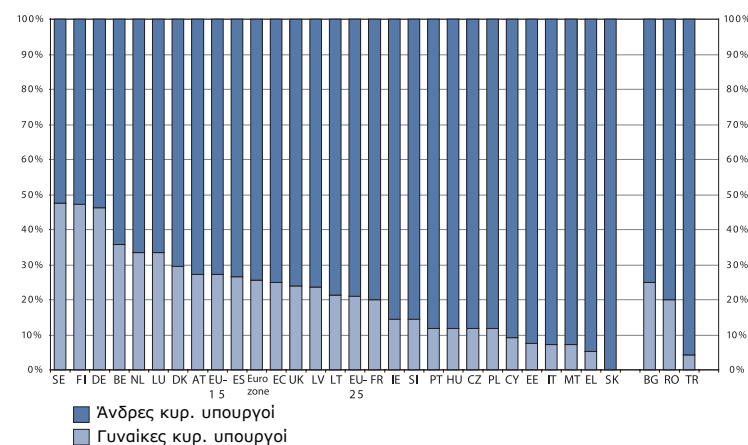
Ποσοστό γυναικών και ανδρών στις ενιαίες / κάτω Βουλές των εθνικών/ομοσπονδιακών κοινοβουλίων και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Νοέμβριο του 2003 (εΚ/οΚ) και τον Ιανουάριο 2004 (ΕΚ)

Πηγή: Η Δια-κοινοβουλευτική Ένωση (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

35

Ποσοστό των γυναικών και ανδρών που είναι κύριοι υπουργοί εθνικών κυβερνήσεων και Επίτροποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), 2003

Πηγή: Εθνικές Πηγές και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm).

Αποδοχές γυναικών και ανδρών

Στην ΕΕ-15, στα παλιά Κράτη Μέλη, εκτιμήθηκε ότι το 2001 οι μέσες μικτές ωριαίες αποδοχές των γυναικών ήταν χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των ανδρών κατά 16%. Τα στατιστικά στοιχεία για τα νέα Κράτη Μέλη δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμα, ωστόσο θα συμπεριληφθούν στις περιγραφές. Τις μικρότερες διαφορές συναντούμε στην Ιταλία, τη Μάλτα, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία, ενώ τις μεγαλύτερες στην Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Σε επίπεδο ΕΕ η διαφορά παραμένει η ίδια από το 1994, την πρώτη χρονιά για την οποία διαθέτουμε στοιχεία. Για να μειωθούν οι διαφορές στις αμοιβές πρέπει να αντιμετωπιστούν τόσο οι άμεσες διακρίσεις στις αμοιβές όσο και οι έμμεσες διακρίσεις στη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, την επιλογή του επαγγέλματος και την επαγγελματική εξέλιξη.

Βασικός δείκτης

EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Απροσαρμόστες διαφορές αποδοχών μεταξύ των φύλων, 2001 (Διαφορά ανάμεσα στις μέσες μικτές ωριαίες αποδοχές των ανδρών και των γυναικών ως ποσοστό των μέσων μικτών ωριαίων αποδοχών των ανδρών. Ο πληθυσμός περιλαμβάνει όλους τους αμειβόμενους εργαζόμενους ηλικίας 16-64 ετών που εργάζονται 15+ ώρες την εβδομάδα)																															
2001	:	16s		12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16	18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:

Σημειώσεις: ΕΕ-15: Σταθμισμένος μέσος όρος των εθνικών τιμών για τα παλιά Κράτη Μέλη που εκτιμήθηκε χωρίς τις χώρες για τις οποίες δεν υπάρχουν στοιχεία.

CZ: Συμπεριλαμβάνονται μόνον οι εργαζόμενοι με πλήρη απασχόληση σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 9 εργαζομένους.

CY, BG: Συμπεριλαμβάνονται μόνον οι εργαζόμενοι με πλήρη απασχόληση.

LU: στοιχεία του 1996.

HU: Συμπεριλαμβάνονται μόνον οι εργαζόμενοι με πλήρη απασχόληση σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 5 εργαζομένους.

NL: Τα στοιχεία βασίζονται στις ετήσιες αποδοχές συμπεριλαμβανομένων των υπερωριών και των μη τακτικών πληρωμών.

PL: Συμπεριλαμβάνονται μόνον οι εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 9 εργαζομένους.

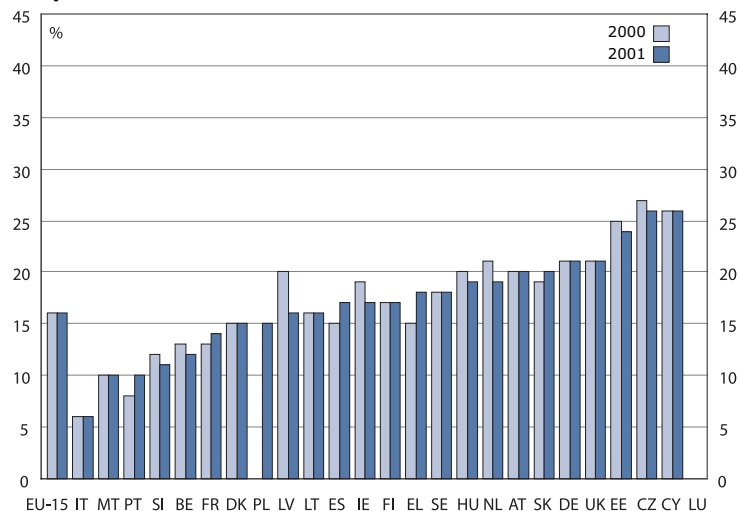
SI: Συμπεριλαμβάνονται οι εργαζόμενοι σε δημόσιες επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι σε ιδιωτικές επιχειρήσεις με περισσότερους από 2 εργαζομένους.

SE: Τα στοιχεία βασίζονται σε ισοδύναμα πλήρων μηνιαίων μισθών και όχι σε ωριαίες αποδοχές.

Πηγή: Eurostat - Πάnel νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας UDB έκδοση Δεκεμβρίου 2003 (εκτός από τις F, NL, S και τα νέα Κράτη-Μέλη (Συνδεδεμένα Υποψήφια Κράτη): εθνικές έρευνες.)

36

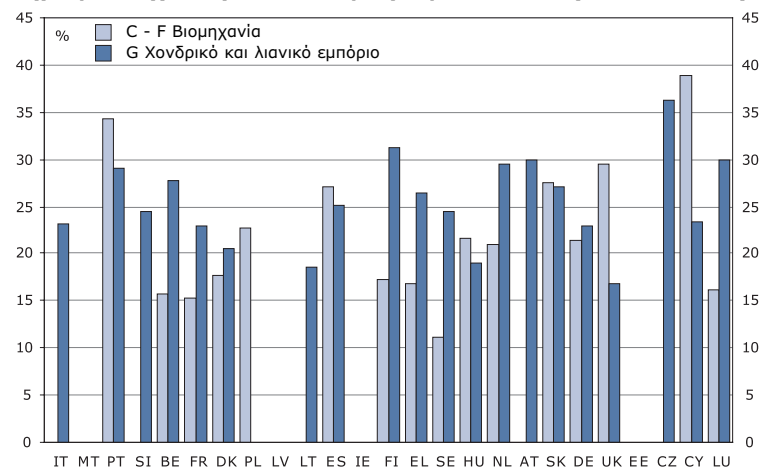
Μη αναπροσαρμοσμένες διαφορές στις αμοιβές ανά φύλο το 2000 και το 2001

Πηγή: Eurostat - Πάnel νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - έκδοση UDB Δεκέμβριος 2003 (εκτός από τις F, NL, S και τα νέα Κράτη Μέλη: εθνικές έρευνες.)

37

Διαφορά ανάμεσα στις μέσες ετήσιες αποδοχές των ανδρών και των γυναικών ως ποσοστό των μέσων ετήσιων αποδοχών των ανδρών (πλήρως απασχολούμενοι στους τομείς C- F και G, (NACE αναθ. 1) 2001

Σημειώσεις: έτος αναφοράς ES (τομείς C - F): 2000 και FR, LU, PT, HU (τμήμα G): 2000 Οι κολώνες ακολουθούν την σειρά του προηγούμενου σχήματος ώστε να είναι εύκολη η σύγκριση των δύο σχημάτων. Πηγή: Eurostat, Εναρμονισμένες στατιστικές για τις αποδοχές

Προσδόκιμο επιβίωσης και υγείας

Το προσδόκιμο επιβίωσης εξακολουθεί να αυξάνεται και τώρα φθάνει τα 81,6 έτη για τις γυναίκες και τα 75,5 έτη για τους άνδρες στην ΕΕ-15 το 2001. Σε όλα τα 25 Κράτη Μέλη και στις τρεις υποψήφιες χώρες οι γυναίκες ζουν περισσότερο από τους άνδρες. Στην ΕΕ-15 το 1996 οι γυναίκες μπορούσαν να αναμένουν να ζήσουν έως τα 66 έτη και οι άνδρες έως τα 63 έτη χωρίς καμία αναπηρία.

Βασικός δείκτης

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Προσδόκιμο επιβίωσης κατά τη γέννηση, 2001 (Ο μέσος αριθμός ετών που ένα νεογέννητο παιδί μπορεί να αναμένει ότι θα ζήσει εάν υποβληθεί κατά τη διάρκεια της ζωής του στις τρέχουσες συνθήκες θνησιμότητας (πιθανότητα θανάτου σε συγκεκριμένη ηλικία))																															
Γυναίκες	: 81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	
Άνδρες	: 75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	

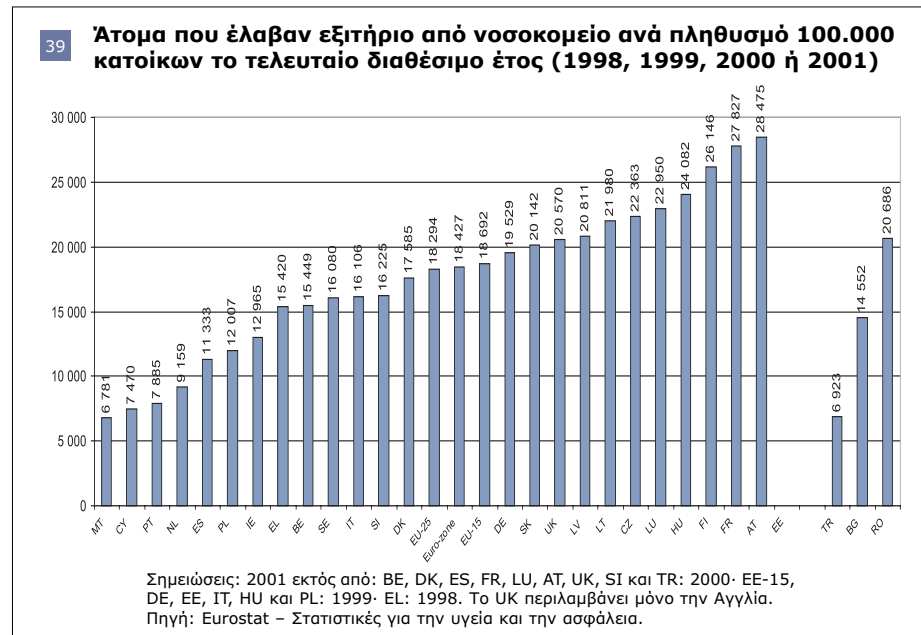
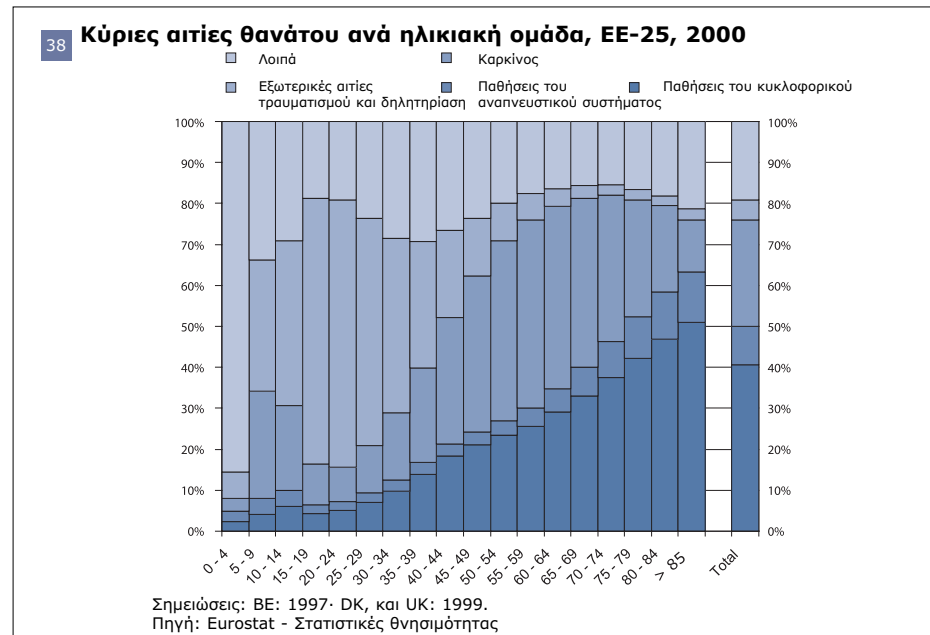
Σημείωση: Για τη DE - στοιχεία του 2000.

Πηγές: Eurostat - Δημογραφικές στατιστικές, TR: Συμβούλιο της Ευρώπης

Προσδόκιμο επιβίωσης κατά τη γέννηση χωρίς αναπηρία, 1996

Γυναίκες	: 66	: 69	: 62	69	: 70	68	63	67	70	: : : 64	: : : 63	66	: 61	: : : 59	: : : 62	: : : 61	: : : 56	: : : 61	: : : 61	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62
Άνδρες	: 63	: 65	: 62	63	: 67	65	60	64	67	: : : 61	: : : 63	62	: 59	: : : 56	: : : 61	: : : 61	: : : 56	: : : 61	: : : 61	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62	: : : 62

Πηγές: Eurostat - Στατιστικές θνησιμότητας και Πάνελ Νοικοκυριών της Ευρ. Κοινότητας

Ατυχήματα και προβλήματα υγείας που συνδέονται με την εργασία

Το 2001 γύρω στο 3,8% των εργαζομένων στην ΕΕ υπέστησαν εργατικό ατύχημα με αποτέλεσμα περισσότερες από τρεις ημέρες απουσίας από την εργασία τους. Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 6,1% εάν συμπεριληφθούν τα ατυχήματα που δεν προκάλεσαν απουσία από την εργασία, ή η απουσία ήταν μικρότερη των 3 ημερών. Από το 1994, ο αριθμός των εργατικών ατυχημάτων με αποτέλεσμα περισσότερες από τρεις ημέρες απουσίας μειώθηκε κατά 15% (η τιμή του δείκτη ήταν 100 το 1998, 94 το 2001 και 111 το 1994). Κατά την περίοδο 1998-1999, το 5,4% των εργαζομένων υπέφερε κάθε χρόνο από προβλήματα υγείας που συνδέονται με την εργασία. Συνολικά, περίπου 500 εκατομμύρια εργάσιμες ημέρες χάθηκαν το 2000 εξαιτίας εργατικών ατυχημάτων (150 εκατομμύρια απολεσθείσες ημέρες) και προβλημάτων υγείας που συνδέονται με την εργασία (350 εκατομμύρια απολεσθείσες ημέρες). Τα θανάσιμα τροχαία ατυχήματα μειώθηκαν κατά 46% περίπου από το 1970, αλλά καταγράφηκαν ακόμη περίπου 40.000 θάνατοι στους δρόμους της ΕΕ-15 το 2001.

Βασικός δείκτης

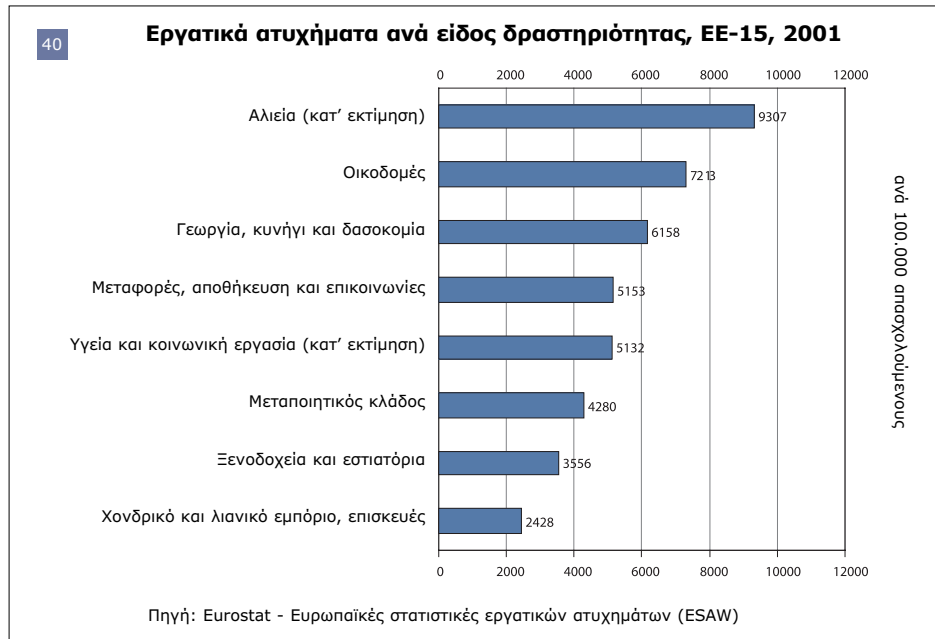
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Εργατικά ατυχήματα – σοβαρά ατυχήματα, 2001 (Δείκτης του αριθμού σοβαρών εργατικών ατυχημάτων ανά 100.000 απασχολούμενους (1998=100))																															
Σύνολο	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90
Γυναίκες	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:
Άνδρες	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:

Σημείωση: PT: στοιχεία 2000. Τα συνολικά στοιχεία για το 2001 της ΕΕ-25, της ΕΕ-15 και της Ευρωζώνης είναι προσωρινά λόγω της έλλειψης στοιχείων για την PT(χρησιμοποιούνται στοιχεία του 2000)
 Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκές στατιστικές εργατικών ατυχημάτων (ESAW)

Εργατικά ατυχήματα - θανάσιμα ατυχήματα, 2001 (Δείκτης του αριθμού θανάσιμων εργατικών ατυχημάτων ανά 100.000 απασχολούμενους (1998=100))

Σύνολο	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92
--------	-----	-----	-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	----	----	-----	-----	----	-----	-----	----	-----	----	----

Σημειώσεις: PT: στοιχεία 2000 CY, LU, MT: οι τιμές βασίζονται σε μικρούς ετήσιους αριθμούς θανάσιμων ατυχημάτων. Τα συνολικά στοιχεία του 2001 για την ΕΕ-25, ΕΕ-15 και τη ζώνη του ευρώ είναι προσωρινά επειδή δεν υπάρχουν στοιχεία για την PT (χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία του 2000). Πηγή: Eurostat - Ευρωπαϊκές στατιστικές εργατικών ατυχημάτων (ESAW)

HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Βασικός δείκτης	Αριθ.
22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Λόγος εξάρτησης της τρίτης ηλικίας	3
0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Ποσοστό συνολικής καθαρής μετανάστευσης	4
85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Μορφωτικό επίπεδο των νέων - σύνολο	5t
85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Μορφωτικό επίπεδο των νέων - γυναίκες	5f
85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Μορφωτικό επίπεδο των νέων - άνδρες	5m
3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Δια βίου μάθηση - σύνολο	6t
3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Δια βίου μάθηση - γυναίκες	6f
2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Δια βίου μάθηση - άνδρες	6m
56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Ποσοστό απασχόλησης - σύνολο	7at
50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Ποσοστό απασχόλησης - γυναίκες	7af
63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Ποσοστό απασχόλησης - άνδρες	7am
26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων - σύνολο	7bt
18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων - γυναίκες	7bf
36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων - άνδρες	7bm
5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Ποσοστό ανεργίας - σύνολο	8at
5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Ποσοστό ανεργίας - γυναίκες	8af
6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Ποσοστό ανεργίας - άνδρες	8am
2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας - σύνολο	8bt
2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας - γυναίκες	8bf
2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας - άνδρες	8bm
19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Δαπάνες για την κοινωνική προστασία ως ποσοστό του ΑΕγχΠ	9
42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Παροχές γήρατος και επιζώντων ως ποσοστό των συνολικών κοινωνικών παροχών	10
:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Δημόσιες δαπάνες για την ενεργητική πολιτική για την αγορά εργασίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ	11
3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Άνιση κατανομή του εισοδήματος	12
20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας πριν από τις κοινωνικές παροχές - σύνολο	13at
21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας πριν από τις κοινωνικές παροχές - γυναίκες	13af
20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας πριν από τις κοινωνικές παροχές - άνδρες	13am
10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας μετά από τις κοινωνικές παροχές - σύνολο	13bt
10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας μετά από τις κοινωνικές παροχές - γυναίκες	13bf
10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας μετά από τις κοινωνικές παροχές - άνδρες	13bm
11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Άτομα ηλικίας 18-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων - σύνολο	14at
12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Άτομα ηλικίας 18-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων - γυναίκες	14af
10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Άτομα ηλικίας 18-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων - άνδρες	14am
12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων	14b
9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Ποσοστό γυναικών στις ενιαίες/κάτω βουλές των εθνικών κοινοβουλίων	15af
-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Το ποσοστό των γυναικών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	15bf
19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Μη αναπροσαρμοσμένες διαφορές στις αποδοχές	16
76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Προσδόκιμο επιβίωσης των γυναικών κατά τη γέννηση	17af
68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Προσδόκιμο επιβίωσης των ανδρών κατά τη γέννηση	17am
:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Προσδόκιμο επιβίωσης κατά τη γέννηση εάν δεν υπάρχει αναπηρία - γυναίκες	17bf
:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Προσδόκιμο επιβίωσης κατά τη γέννηση εάν δεν υπάρχει αναπηρία - άνδρες	17bm
86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Σοβαρά εργατικά ατυχήματα - σύνολο	18at
90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Σοβαρά εργατικά ατυχήματα - γυναίκες	18af
85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Σοβαρά εργατικά ατυχήματα - άνδρες	18am
71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Θανάσιμα εργατικά ατυχήματα	18b

Επεξηγηματικές σημειώσεις για τους βασικούς δείκτες

- 3 Στο Βέλγιο ο αριθμός των ατόμων 65 ετών και άνω αντιστοιχούσε στο 24.1% του θεωρητικού ενεργού πληθυσμού (15-64 ετών) το 2003.
- 4 Η διαφορά μεταξύ πληθυσμιακής μεταβολής και φυσικής αύξησης του πληθυσμού για την ΕΕ-15 το 2002 ήταν +2,8 ανά 1.000 κατοίκους (περισσότεροι μετανάστες).
- 5t Το 2002, το 76,6% του πληθυσμού της ΕΕ-25 είχε ολοκληρώσει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Baccalauréat, Abitur, μαθητεία ή ισοδύναμο).
- 6t Στην ΕΕ-25, το 8,0% του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών είχε συμμετάσχει σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας το 2002.
- 7at Το 2002 το 62,9% του πληθυσμού της ΕΕ-25 ηλικίας 15-64 ετών εργαζόταν.
- 7bt Το 2002 το 38,7% του πληθυσμού της ΕΕ-25 ηλικίας 55-64 ετών εργαζόταν.
- 8at Το 8.8% του ενεργού πληθυσμού της ΕΕ-25 (εργατικό δυναμικό, δηλ. οι εργαζόμενοι και οι αναζητούντες εργασία ηλικίας 15-74) ήταν άνεργοι το 2002.
- 8bt Το 3,8% του ενεργού πληθυσμού της ΕΕ-25 (εργατικό δυναμικό, δηλ. οι εργαζόμενοι και οι αναζητούντες εργασία ηλικίας 15-74) ήταν άνεργοι επί τουλάχιστον ένα έτος το 2002.
- 9 Το 2001 οι δαπάνες για την κοινωνική προστασία στην ΕΕ-15 αντιπροσώπευαν το 27,5% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕγχΠ).
- 10 Στην ΕΕ-25, οι παροχές γήρατος και επιζώντων αποτελούν το μεγαλύτερο κονδύλιο των δαπανών για κοινωνική προστασία (το 46,1% των συνολικών παροχών το 2001).
- 11 Το 2001 οι δημόσιες δαπάνες για ενεργητικά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας στην ΕΕ-15 αντιπροσώπευαν το 0,663% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕγχΠ).
- 12 Κατά μέσο όρο, σταθμισμένο ανάλογα με τον πληθυσμό, στα Κράτη Μέλη της ΕΕ-25 το 2001 το ανώτερο (υψηλότερο εισόδημα) 20% του πληθυσμού ενός κράτους μέλους έλαβε 4,4 φορές μεγαλύτερο μερίδιο του συνολικού εισοδήματος του κράτους μέλους από το κατώτερο (φτωχότερο) 20% του πληθυσμού του κράτους μέλους.
- 13at Το 2001 στην ΕΕ-25 πριν από τις κοινωνικές παροχές, το 24% του πληθυσμού θα ζούσε κάτω από το κατώφλιο του κινδύνου φτώχειας, που καθορίζεται στο 60% της εθνικής διαμέσου του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος (μετά τις κοινωνικές παροχές). Οι συντάξεις γήρατος και επιζώντων υπολογίζονται ως εισόδημα πριν από τις παροχές και όχι ως κοινωνικές παροχές.
- 13bt Το 2001 στην ΕΕ-25 μετά τις κοινωνικές παροχές, το 15% του πληθυσμού ζούσε πραγματικά κάτω από το κατώφλιο του κινδύνου φτώχειας, που καθορίζεται στο 60% της εθνικής διαμέσου του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος (μετά τις κοινωνικές παροχές).
- 14at Στην ΕΕ-25, το 10,1% του πληθυσμού ηλικίας 18-59 ετών ζούσε σε νοικοκυριά όπου δεν εργάζεται κανένας το 2003. Οι φοιτητές ηλικίας 18-24 που ζουν σε νοικοκυριά που αποτελούνται αποκλειστικά από φοιτητές της ίδιας ηλικιακής ομάδας δεν υπολογίζονται ούτε στον αριθμητή ούτε στον παρονομαστή.
- 14b Στην ΕΕ-25, το 9,6% των παιδιών ηλικίας 0-17 ετών ζούσε σε νοικοκυριά όπου δεν εργάζεται κανένας το 2003.
- 15af Στη Σουηδία οι γυναίκες κατείχαν το 45.3% των εδρών (πρόεδρος και μέλη) στην Κάτω Βουλή ή στο εθνικό κοινοβούλιο (στην περίπτωση της Σουηδίας στο εθνικό κοινοβούλιο) το 2003.
- 15ab Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το 40,9% των θέσεων της Σουηδίας κατέχονται από γυναίκες (Ιανουάριος 2004)
- 16 Στην ΕΕ-15, οι μέσες μικτές ωριαίες αποδοχές των γυναικών ήταν κατά 16% χαμηλότερες από τις μέσες μικτές ωριαίες αποδοχές των ανδρών το 2001. Ο πληθυσμός περιλαμβάνει όλους τους αμειβόμενους εργαζόμενους ηλικίας 16-64 ετών που εργάζονται 15+ ώρες την εβδομάδα.
- 17a Ο μέσος αριθμός ετών που ένα νεογέννητο κορίτσι/αγόρι αναμένει να ζήσει εάν υποβληθεί κατά τη διάρκεια της ζωής του στις τρέχουσες συνθήκες θνησιμότητας το 2001 (πιθανότητα θανάτου σε συγκεκριμένη ηλικία) στην ΕΕ-15 ήταν 81,6/75,5 αντίστοιχα.
- 17b Κατά μέσον όρο, μια γυναίκα/ένας άνδρας πολίτης της ΕΕ-15 αναμένεται να ζήσει χωρίς αναπηρία 66/63 έτη αντίστοιχα (στοιχεία του 1996).
- 18at Στην ΕΕ-25 σημειώθηκαν 6% λιγότερα σοβαρά εργατικά ατυχήματα (με αποτέλεσμα περισσότερες από 3 ημέρες απουσίας) ανά 100.000 απασχολούμενους το 2001 σε σύγκριση με το 1998.
- 18b Στην ΕΕ-25 σημειώθηκαν 20 % λιγότερα θανάσιμα εργατικά ατυχήματα ανά 100.000 απασχολούμενους το 2001 από ό,τι το 1998.

Παράρτημα 3: Σύμβολα, κωδικοί χωρών και ομάδες χωρών, άλλες συντομογραφίες και ακρωνύμια

Σύμβολα

Σύμβολα που χρησιμοποιούνται στους πίνακες

Οι ειδικές τιμές είναι κωδικοί που αντικαθιστούν πραγματικά δεδομένα:

:	δεν υπάρχουν
0	λιγότερο από το ήμισυ της χρησιμοποιούμενης μονάδας
-	άνευ αντικειμένου ή πραγματικά μηδέν ή μηδέν εξ ορισμού

Τα σημεία παράλειψης είναι κωδικοί που προστίθενται στα δεδομένα και ορίζουν ένα ειδικό χαρακτηριστικό:

b	διακοπή της σειράς (βλέπε επεξηγηματικά κείμενα)
e	εκτιμώμενη τιμή
f	πρόβλεψη
i	περισσότερες πληροφορίες στη σημείωση στο τέλος του πίνακα (της κύριας παρουσίασης)
p	προσωρινή τιμή
r	αναθεωρημένη τιμή
s	εκτίμηση της Eurostat
u	αναξιόπιστα ή αμφίβολα στοιχεία (βλέπε τα επεξηγηματικά κείμενα)

Άλλα σύμβολα

%	επί τοις εκατό
---	----------------

Κωδικοί χωρών και ομάδες χωρών

Κωδικοί χωρών

AT	Αυστρία	BE	Βέλγιο	BG	Βουλγαρία	CY	Κύπρος
CZ	Τσεχική Δημοκρ.	DE	Γερμανία	DK	Δανία	EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα	ES	Ισπανία	FI	Φινλανδία	FR	Γαλλία
HU	Ουγγαρία	IE	Ιρλανδία	IT	Ιταλία	LU	Λουξεμβούργο
LV	Λεττονία	LT	Λιθουανία	MT	Μάλτα	NL	Κάτω Χώρες
PL	Πολωνία	PT	Πορτογαλία	RO	Ρουμανία	SE	Σουηδία
SI	Σλοβενία	SK	Σλοβακική Δημοκρατία	TR	Τουρκία	UK	Ηνωμένο Βασίλειο

Ομάδες χωρών

EE-25	Τα 25 Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1.5.2004: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE και UK
EE-15	Τα 15 Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως τις 30.4.2004: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE και UK
Ζώνη του ευρώ	Η ζώνη του ευρώ όπου συμμετέχουν 11 χώρες (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT και FI) έως τις 31.12.2000 και 12 χώρες από την 1.1.2001 (οι 11 προαναφερθείσες και η EL).

Τα **παλιά Κράτη Μέλη** είναι τα Κράτη Μέλη της EE-15.

Τα **νέα Κράτη Μέλη** είναι η Κύπρος, η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λεττονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Σλοβακική Δημοκρατία και η Σλοβενία.

Στην έκδοση αυτή ως υποψήφιες χώρες αναφέρονται οι παρακάτω: η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Τουρκία.

Τα Κράτη Μέλη του **Νότου** είναι η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία και η Πορτογαλία.

Τα Κράτη Μέλη του **Βορρά** είναι η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία.

Οι χώρες του **Μπενελούξ** είναι το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο

Οι **Βαλτικές** χώρες είναι η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία

Άλλες συντομογραφίες και ακρωνύμια

EE	Ευρωπαϊκή Ένωση	Eurostat	η Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΑΕγχΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	ΔΟΕ	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
ΠΑΕ	Πολιτική για την αγορά εργασίας	NACE αναθ. 1	Στατιστική ονοματολογία των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΜΑΔ	Μονάδα αγοραστικής δύναμης		